

ТРАНСФОРМАЦІЇ У МОВІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Розвиток мови – це завжди динамічний процес, який активно реагує на зміни в суспільстві, тому будь-яка подія суспільного значення, особливо національна напруженість, призводить до формування неологізмів (словесних новотворів) або переосмислення раніше відомих слів. Соціальні події завжди мають значний вплив на суспільство, тому найяскравішим показником різних змін у суспільстві (економічних, політичних, соціальних) є мова. Практично всі важливі зміни в нашому житті відразу проявляються в щоденному словнику, а від того, наскільки значними будуть соціальні зміни, залежить тривалість життя неологізму.

Анексія Криму та події 2013-2014 років мали найбільший вплив на життя українців, що, безсумнівно, відбилася на мові та призвело до появи значної кількості лексичних нововведень, зокрема: «анексія», «автомайдан», «Майдан», «Євромайдан», «тітушки», «ватники», «сепар», «кіборги», «атошники», «переселень», «євробляха», «зелені чоловічки» тощо [1, с. 141]. Наступним важливим етапом розвитку новотворів був період 2018-2021 років, саме тоді з'явилися такі слова як: «томос», «діджиталізація», «самоізоляція», «локдаун», «коронавірус», «Covid-сертифікат» та інші.

Мовна практика засобів масової інформації найбільш чутлива до продукування лексичних інновацій. На думку мовознавця О. Стишова, «мова українських ЗМІ відображає стан сучасної літературної мови, відображаючи її багатofункціональність, ступінь інтелектуалізації, оновлення та стилістичної реорганізації словника», тому слід мати на увазі, що лексичний склад сучасної української літературної мови активно поповнюють засоби масової інформації [2, с. 4]. Після початку повномасштабного вторгнення саме ЗМІ почали активно поширювати новотвори, окрім цього, нові слова активно поширювалися й в соціальних мережах (Facebook, Instagram, TikTok), тому вони охопили більшу аудиторію. Війна і збройна конфронтація спричинили утворення значної кількості неологізмів з образливим для супротивників забарвленням:

- рашизм (путінізм) – неофіційна назва політичної ідеології путінського режиму при владі в Росії, в основі якої лежать ідеї фашизму та сталінізму, певний синтез імперського шовінізму, яким що виправдовує варварську геополітику РФ;
- росня (кацапня, москальня, лаптяногі) – зневажлива назва росіян;
- орк (рашист) – військовослужбовець Росії, який бере участь у повномасштабному вторгненні в Україну від 24 лютого 2022 року;
- кремлебот – облікові записи у соціальних мережах, які здійснюють російську пропаганду.

Новотвори тепер активно використовуються у новинах та офіційних заявах органів публічної влади, при цьому ведуться активні дискусії з приводу написання певних слів. Наприклад, велика кількість людей вживає слово «русня», але при цьому воно тісно пов'язане з Київською Руссю, а не Росією, тому доречно вживати «росня». Відомий філолог Олександр Авраменко пояснив, чи можна наразі писати назву країни росія можна з маленької букви, після чого Міністерство культури та інформаційної політики України опублікувало неформальні правила українського правопису, де вказали, що тепер допустимо писати слова «кремль» та «путін» з маленької літери.

У зв'язку з великою кількістю подій з'явилися інші слова, які стали активно використовуватися в суспільстві, зокрема: чорнобаїти, арестовлення, шойгувати, кімити, макронити, бандера-смузі, байрактарити (джавелініти), теороборонець, думскролінг, українські кібервійська. Розтлумачимо декотрі з них.

Чорнобаїти – постійно робити одну і ту саму дію, але не отримувати бажаного результату та страждати через це. Слово з'явилося через бої під селищем Чорнобаївкою, які тривають там з 27 лютого 2022 року. Саме в селі Чорнобаївка розташований аеропорт, де рашисти намагалися створити стратегічний пункт, але постійно зазнавали втрат. Серія поразок російських військ під Чорнобаївкою принесла селищу репутацію «проклятого» місця і символу знищення російських військ. Потім, після великої кількості невдач, з'явилося саме слово.

Арестовлення – заспокійливе повідомлення. Воно походить від імені радника керівника Офісу Президента Олексія Арестовича, який постійно проводить брифінги. Він став надзвичайно популярним, завдяки тембру свого голосу і заспокійливим повідомленням. Спочатку активно

поширювалася теза про те, що Арестович – українська валеріана, а через деякий час почали використовувати новотвір «арестовлення».

Шойгувати – удавати на робочому місці, що все йде по плану. Сергій Шойгу – міністр оборони РФ, який проводить так звану «спецоперацію» на території України. Після нападу на Україну Росія зазнала великих втрат, але відмовляється визнавати це, тому міністр оборони удає, що все йде за планом.

Кімити – зберігати оптимізм навіть у найскрутніші та найважчі часи. Голова Миколаївської обласної державної адміністрації Віталій Кім завжди оптимістично налаштований щодо всіх подій. Саме він став для багатьох українців символом доброти і гумору в такий непростий час, саме тому слово «кімити» походить від його прізвища та асоціюється з оптимізмом.

Макронити – це процес, при якому людина здається вкрай тривожною і всіляко намагається довести це якомога більшій кількості людей. Воно походить від імені президента Франції Еммануеля Макрона, який постійно говорить про свої побоювання і публікує тривожні фотосесії, але при цьому ніяких реальних дій немає.

Бандера-смузі (узвар по-бандерівськи) – коктейль Молотова. Міський голова Львова Андрій Садовий в перші дні звернувся до львів'ян із закликом до готовності давати ворогу відсіч, тоді ж і з'явилась нова назва.

Байрактарити – робити свою роботу добросовісно, отримувати дивовижний результат. «Байрактар ТБ2» – турецький ударний оперативно-тактичний середньовисотний безпілотний літальний апарат з великою тривалістю польоту, який активно використовує українські збройні сили для знищення ворогів. Саме від назви зброї походить цей новотвір.

Тероборонець – людина, яка входить до складу Сил територіальної оборони Збройних сил України.

Думскролінг – довготривале читання негативних новин. Явище з'явилося ще в 2020 році через всесвітню пандемію, але саме зараз набуло ширшого значення, оскільки після початку повномасштабного вторгнення поганих нових стало набагато більше.

Українські кібервійська – українці, які беруть участь в інформаційній війні на кіберфронті.

Отже, висновуючи, зазначимо, що у зв'язку з глибокими змінами у суспільно-політичному житті надзвичайно актуальним є питання функціонування лексичного складу мови досліджуваного періоду, оскільки саме мова постійно змінюється під впливом соціальних чинників. Трансформації у мові під час війни реалізуються насамперед шляхом входження до лексичної системи значного масиву раніше не відомих слів, що відображає процес пристосування мовної системи до нових умов комунікації.

Література:

1. Завода Л. Лексичні новотвори, виникнення яких зумовлено сучасними суспільними процесами. Молодь і ринок. 2021. С. 140-144.
2. Лексичні й стилістичні неологізми в ЗМІ з погляду мовної культури. Культура слова. К., 1999. Вип. 52. С. 4.

ФЕМІНІТИВИ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК

Проблема гендерної рівності чоловіків та жінок – це те, що не дає спокою протягом багатьох століть, зокрема і в Україні. Однак варто відзначити, що на відміну від інших країн українські чоловіки завжди відзначалися своїм шанобливим ставленням до жінок. Ситуація почала змінюватися, коли Україна та її народ потрапив під вплив Російської імперії, а згодом СРСР. Зважаючи на актуальність на сьогодні мовного питання, у цьому дослідженні буде розглядатися мовний аспект того, який вплив мали росіяни на формування української мови у сфері гендерної рівності.

Українська мова, що здавна відзначається своєю мелодійністю та ніжною вимовою, на відміну від інших, також була багата на фемінітиви, адже якщо ознайомитися зі словником української мови 1909-го року, то ми побачимо близько тисячі фемінітивів, а у словнику 1970 – 1980 рр. близько трьох з половиною тисяч. Однак ці гендерні мовні особливості були витіснені з нашої мови російською культурою. Оскільки для російської мови творення фемінітивів неприйнятне, відповідно у періоди СРСР під впливом російськомовного панування зі словників було викреслено більшу частину українських фемінітивів. На сьогодні питання їх повернення в повсякденне використання стоїть дуже гостро. Згідно зі статистикою, 51,3% учасників вживає фемінітиви постійно, 38,5% – рідко, 5,1% – не вживають, 5,1% – не визначилися або запропонували свій варіант. Доволі часто доводиться зіштовхуватися з тим, що ці слова вживаються для позначення чоловіків та жінок і підкреслюють не стать людини, а її службове і соціальне становище. Що стосується використання в написанні нормативно-правових документів, то, згідно з установленою офіційно-діловою етикою, заведено вживати слова в чоловічому роді, що ніяким чином не дискримінує права жінки [1]. Цікаво, що прихильники такої думки вважають, що використання чоловічого роду – це спосіб не окреслювати показники статі, то це не так. Фемінітиви з нашого лексикону зникли зокрема через те, що через те, що у суспільстві існували штампи, згідно з якими жінка сиділа вдома, займалася сім'єю. Саме тому такі керівні посади, як директор чи президент займали виключно чоловіки. Проте сьогодні жінки слідують своїм амбіціям і доволі часто займають керівні посади у різноманітних фірмах та компаніях. За допомогою використання фемінітивів не лише у словосполученні, що стосується сім'ї та дому, а й професійній сфері можлива репрезентація жінок у суспільстві. Тобто, використовуючи фемінітиви у повсякденному житті ми показуємо, що жінка – це не лише біологічна одиниця, а й активний член нашого суспільства, який має активну громадську позицію та бере активну участь у багатьох суспільних процесах.

Одним з аргументів непотрібності в нашій мові використовують дивину їх звучання. Хоча варто зазначити, що в процесі модернізації української мови було запозичено безліч іншомовних слів, що на сьогодні стали частиною нашого повсякденного життя, не зважаючи на те, що раніше для усіх вони теж звучали дивно та подекуди смішно. Втім навіть представники інституту мовознавства не залишили цю тему осторонь. Так, наприклад, інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України на своїй сторінці в Facebook доволі багатозначний пост. В ньому було сказано про те, що українці через своє сприйняття органічного носіння мови будуть некоректно, а подекуди смішно утворювати слова. Як приклад вказали: вождиця, ворогиня, математикиня, політикеса і назвали це структурним насиллям над мовою. На додаток, було висловлено думку, що встановлення гендерних відмінностей можуть знищити змістову чіткість та однозначність висловлювань, тощо. Що ж, аналізуючи зазначені вище висловлювання, можна відзначити наступне: за словами Олени Синчак, Інститут мовознавства робить поспішні емоційні висновки навіть без аналізу джерел і без ретельного вивчення словників. До прикладу, слово «ворогиня» засвідчено в низці словників. Його вживали класики української літератури: Валер'ян Підмогильний, Олександр Довженко, Павло Загребельний, перекладачі Микола Лукаш та Віктор Шовкун. А сьогодні вживають такі відомі письменники й письменниці, як Любова Пономаренко, Оксана Забужко, Галина Тарасюк та інші [2].

Крім того, вважаємо важливим відзначити, що наведені приклади не можуть скомпрометувати усі фемінітиви загалом, це лише говорить, що автор невдало навів приклади. Адже варто зауважити, що в процесі засвоєння якогось нововведення далеко не всі слова будуть у використанні й у випадку, що зазначається вище, більш доцільним було б запропонувати моделі словотвору, які звучали б краще.

У публікації Інститут мовознавства пише, що фемінітиви «у сприйнятті органічного носія української мови» — неприродні. Начебто, це «призводить до фонетичного й структурного насилля над мовою». Проте при цьому наводить лише ніби навмисно обрані невдалі приклади. І маніпулює: надає більшої ваги сприйняттю противників фемінітивів, називаючи їх «органічними носіями мови» [2].

Тож з усього вищезазначеного резюмуємо, що використання фемінітивів – це не просто забаганкою, а один із способів забезпечення гендерної рівності між чоловіком та жінкою. Сучасні мовні норми дискримінують жінок та сприяють формуванню думки підвищеної значущості чоловіків. Ніяким чином не можна говорити про те, що використання чоловічого роду – це спосіб позначити

слова в загальному значенні чи, так би мовити, у «нейтральному роді». В українській мові немає і не було нейтрального роду, це їй просто не притаманно, так само як і наділення будь-яких професій середнім родом. Саме тому найбільш доцільним є використання слів, які позначали як чоловічий, так і жіночий рід.

Література:

1. Фемінітиви на старті: коли «міністерки» з'являться в офіційній документації URL : <https://chytomo.com/feminivity-na-starti-koly-ministerky-z-ivliatsia-v-ofitsijnij-dokumentatsii/>.
2. І знову заважають фемінітиви: як маніпулює Інститут мовознавства? URL : <https://povaha.org.ua/i-znovu-zavazhayut-feminivity-yak-manipulyuye-instytut-movoznavstva/>.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ

У сучасній українській мові традиційно виділяють офіційно-діловий, науковий, конфесійний, публіцистичний, художній, розмовний та епістолярний стилі.

Оскільки темою нашого дослідження є «Історія становлення офіційно-ділового стилю», ми зупинились на вивченні саме цього питання, адже воно є доволі актуальним, оскільки особливо великого значення набуло офіційно-ділове спілкування при вивченні курсу «Українська ділова мова».

Цьому питанню було присвячено значну кількість праць науковців, серед яких: Бабич Н.Д., Берестенко О.Г., Васенко Л.А., Герман К.Ф., Гриценко Т.Б., Дубічинський В.В., Кринець О.М., Шевчук С.В., Клименко І.В., Мацюк З.О., Сергійчук З.О., Симоненко Т.В., Скраб М.В., Станкевич Н.І., Руденко Н.П., Цілина М.М., Чорновол Г.В. та інші. Мета нашої роботи полягає у визначенні та розкритті особливостей офіційно-ділового стилю та розповісти про історію розвитку даного стилю.

Офіційно-діловий стиль є одним із найдавніших стилів, що має давню історію. Його розвиток пов'язують із розвитком державності та діловодства. Початок розвитку офіційно-ділового стилю сягає дохристиянських договорів руських князів із греками, тобто ще часів Київської Русі, а також можна знайти згадки у документах адміністрації Великого князівства Литовського й гетьманських канцелярій, юридичних актах міських урядів XV–XVII ст., тощо.

Аналіз текстів договорів Русі з греками переконує в тому, що в IX – X ст. в Київській Русі вже існували жанрові різновиди ділового стилю. У Русі вже в дохристиянську епоху існувала розгалужена система писаних текстів ділового призначення (заповіти, акти, торгові й дипломатичні угоди, листи), які мали чітку структурну організацію і стандартні засоби вираження.[1]

Якщо розглядати детально історію становлення офіційно-ділового стилю, то можна виділити кілька етапів розвитку:

1. Перший період – X–XIII ст. На цьому етапі офіційно-діловий стиль використовувався у правовій галузі суспільно-політичного та виробничого життя і був представлений завдяки договірним грамотам, міждержавним політичним та торговельним угодам, збірникам законів, тощо. Адже у ті часи була необхідністю закріпити на тривалий час правові норми життя, майнові стосунки між тодішніми громадянами, торговельні й політичні договори з іншими державами тощо. Одним із найяскравіших взірців офіційно-ділової мови цього періоду є оригінальний звід світських законів Ярослава Мудрого “Руська правда” (30-ті рр. XI ст.), у якому відбиті юридичні норми X–XI ст.

2. Другий період – у XIV–XV ст. Під час цього періоду сформувалася лексична, фонетична та граматична системи української мови. Книжна мова Київської Русі виконувала роль літературної писемної мови, мови офіційних документів і листування. Литовський статут є найяскравішою пам'яткою офіційно-ділового мовлення цього часу. У ньому зводилися закони феодального права, яке діяло у Великому князівстві Литовському (1529, 1566, 1688 рр.). Офіційно-діловий стиль презентують юридичні та ділові документи: дарчі, купчі грамоти, заповіти, описи майна, присяги на вірність королю, описи помість, земель.

3. Третій період – кінець XVI – I пол. XVII ст. У цей період значно розширилося жанрове коло ділових документів та сформувалися стилі такої мови як: публіцистичної, художньої, наукової, літописної літератури, актово-урядова, документальна. Крім дарчих, договірних, купчих та інших типів грамот додаються цілі томи ділової та юридичної літератури. Яскравою пам'яткою ділового письма I пол. XVII ст., окрім актів, є також «Реєстр всього війська Запорозького», створений гетьманською канцелярією 1649 р.

4. Четвертий період – II пол. XVII – I пол. XVIII ст. За часів Речі Посполитої застосування офіційно-ділового стилю було обмежене. Проте незважаючи на це, набула все більшого поширення ділова актова мова. Видатні зразки ділових документів: універсали, грамоти, листи гетьманської та полковницької канцелярії започаткували нове офіційно-ділове мовлення.

5. П'ятий період – II пол. XVIII ст. – поч. XX ст. Українській державності прийшов кінець після приєднання до Росії та скасування гетьманства, адже це позбавило розвивати українську літературну мову а також удосконалювати стилі такі, як: науковий, публіцистичний та безпосередньо офіційно-діловий.

6. Шостий період – XX ст. – XXI ст. Після об'єднання українських земель спочатку у складі УНР, а потім УРСР українська літературна мова, незважаючи на жорстку русифікаційну політику, під впливом давніх традицій і найкращих зразків сучасної художньої літератури, розвинула всі свої функціональні стилі. Головним виявом тогочасного діловодства, де повноцінно функціонувала українська мова під час заборон, був діловий лист. Загалом цей період можна розділити на ще три етапи:

- 20-30-ті рр. після тривалої паузи майже двохсотрічної українська мова стала мовою законодавства;
- 40-80-ті рр. українська ділова мова обслуговувала лише деякі політичні та ідеологічні документи, законодавчі акти (тобто виконанні у офіційно-діловому стилі). Ділова мовленнєва практика перебувала під тиском російської мови, і в зв'язку з цим офіційно-діловий стиль як окремий функціональний стиль сучасної української мови був остаточно виділений лише у 50-60-х рр. [3].
- 90-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст. Після проголошення незалежності України відбувся бурхливий розвиток офіційно-ділового стилю [2].

Отже, офіційно-діловий стиль – це функціональний різновид української мови, що задовольняє потреби суспільства в документальному оформленні різних актів державного, суспільного, політичного, економічного життя, ділових відносин між державами, організаціями, а також між членами суспільства в офіційній сфері їх спілкування через усну й писемну форми, а також. Що використовувався й використовується з інформативно-регулятивною метою; обслуговує сфери права, влади, адміністрування, комерції, міжнародних відносин.

Література:

1. Конспект лекцій. Становлення й розвиток ділового стилю.
https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/543449/mod_resource/content/1/%d0%9b%d0%95%d0%9a%d0%a6%d0%86%d0%af%203.%20%d0%a1%d1%82%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f%20%d0%b9%20%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%b2%d0%b8%d1%82%d0%be%d0%ba%20%d0%b4%d1%96%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%be%d0%b3%d0%be%20%d1%81%d1%82%d0%b8%d0%bb%d1%8e.pdf

2. Офіційно-діловий стиль як функціональний різновид сучасної української літературної мови. Історія становлення. Мовні особливості. URL:
https://pidru4niki.com/84475/dokumentoznavstvo/ofitsiyno-diloviy Stil_funktsionalniy_riznovid_suchasnoyi_ukrayinskoyi_literaturnoyi_movi_istoriya_stanovlennya

3. Марко І. В. Становлення офіційно-ділового стилю західноукраїнського варіанта літературної мови кінця XIX – початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Чернівці, 2010. 20 с.

4. Дудик П.С. Стилістика української мови : навчальний посібник. К. : Видавничий центр «Академія», 2005. 368 с.

МОВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ЮРИСТА

У сучасному світі існує коло професій, для фахівців яких здатність застосовувати мову згідно з випадками, цільова настанова на єднання мовного режиму офіційного спілкування є практичною необхідністю. До такого ряду властива і професія юриста, яка постійно співвідноситься з суспільною культурою, ґрунтовним знанням права та навичками застосовувати «витончену словесність» для висловлення міркувань [1, с.1].

Професія юриста є одною із первісних у цивілізованому суспільстві. Ще за давніх часів правові функції виконували кваліфіковані та найбільш владні старійшини, жерці, служителі релігійного культу [2, с.25].

Сьогодні українське суспільство, яке споруджує цивілізовану юридичну державу, вимагає належної готовності професійних правників, які повинні мати високу всебічну та професійну культуру мовлення. Оскільки день у день професія правознавця відбивається на слухачів завдячуючи усному слову. Результативність в багатьох аспектах залежить від культури мовлення юриста. Зрозуміло, що невмотивована та нечітка промова не вразить слухачів, а подеколи навіть може навести озлоблення. Саме тому теперішнє суспільне життя вимагає від спеціаліста вільного володіння державною мовою, як в усній, так і в писемній формах, багатства словникового запасу, готовності до продуктивного спілкування з різними категоріями громадян, оскільки це не лише ознака загальної культури особистості юриста, але й гарантія його професійного звершення [1, с.1]. Один із відомих німецьких теоретиків права є Бернд Рютерс, який вдало зазначає: «Поза мовою право не існує. Право можна виразити, передати, пояснити та вдосконалити лише завдяки мові» [3, с.147].

Теперішній щабель наукової мовної культури демонструє, що, на жаль, проблем більше, аніж позитивних аспектів на такій ділянці діяльності. Поміж причин такого стану – мізерна мовно-комунікативна, стилістична компетентність, а інколи й ігнорування таким аспектом – це й визначає актуальність проблеми [4, с.23].

Професія юриста покладає на спеціаліста вглиблюватися в усі сфери суспільства. Тому особливо специфічною та нагальною в сучасності є проблема управління суспільних відносин у сфері контактів з людьми, підвищення справжньої культури учасників такого процесу. Здійснюючи методи переконання, споживаючи спосіб культури спілкування, дотримуючись певних правил культури спілкування, його учасники здобувають найкращих результатів, здійснюючи процес спілкування більш прогресивним [5, с.18].

У юриспруденції домінує офіційно-діловий стиль, який обслуговує сферу офіційного спілкування (усного та писемного), виявляється в організації та оформленні зв'язків між органами влади, установами, громадянами, міжнародних стосунків у галузі політики, економіки, культури. Стиль від фахівця високої загальної та мовної культури [2, с.26].

Вільне володіння та істинне користування українською мовою є не тільки повинністю будь-якого державного службовця та особливістю його професійної відповідності, але й умовою прийняття результативних управлінських рішень, порозуміння між керівництвом та трудовим колективом, утворення ділової атмосфери у службових стосунках, становлення авторитету установи в її стосунках з користувачами адміністративних послуг [3, с.147].

Мову людей, пов'язаних із юриспруденцією, можна назвати специфічною. Вона характеризується вживанням словосполучень дієслівного типу, дієприкметниковим і дієприкметниковим зворотами, прямою мовою, повторенням професійної лексики. У юридичних текстах переважають складні звичайні речення. Іноді правники у своїх виступах використовують книжкову лексику, менш відомі терміни. Така мова важко сприймається слухачами, стомлює, викликає дискомфорт і свідчить про низький рівень мовника. Письмова діяльність юриста вимагає значних знань національної мови. Невірні чи неправильно написаний текст, нотатки, домовленості, рішення стануть причиною нерозуміння та неповаги з боку колег, простих цивільних. Звичайно, як і представництво в будь-якій іншій професії, юристи у своїх текстах використовують спеціальні терміни. Написання деяких понять дуже важко запам'ятати, тому їх переміщують у спеціальний

юридичний довідник [3,с.147]. Як письмова діяльність адвоката, так і публічний виступ підпорядковані певній традиції. Це завжди ділова або публічна мова. Вона має бути лаконічною. Усі слова мають своє місце, та обрані зважено.

Також однією з основних складових іміджу та якостей правника, показником культури як особистості є його мовлення. Під час спілкування із людьми, завдячуючи мовленню, можна помітити рівень правника, через встановлений рівень культури та інтелекту, його професіоналізм. Культура мовлення найбільш достовірніше передає зміст думок, дає змогу захищати власну позицію [6,с.205].

Для цього необхідно мати таку форму спілкування, як усну, так і письмову, яка дозволяє використовувати мову в усьому її багатстві та потенціалі. Найважливішим засобом спілкування юристів є мова. Якість її засвоєння та належне використання, істотно впливає на ефективність професійно-правової діяльності. Професійна діяльність юриста вимагає грамотності його мовленнєвої поведінки на культурному рівні. В основі комунікативної діяльності юриста - звички, прийняті в суспільстві, правила мовленнєвої поведінки в конкретному соціальному середовищі, стійка формула етикету відбиває зовнішній прояв ставлення будь-кого до інших, до різноманітних соціальних цінностей. Процедура процесуально регламентованого спілкування, їх формалізований характер - неухильна умова, її можна здійснити в рамках цього професійного спілкування, і ніхто не може його порушити. Данні процедури ретельно описуються в законі, починаючи з тих підстав, що сам акт спілкування не може відбутися, і закінчуючи формою процедури, яка завершує діалог між сторонами в особливому порядку домовленості, що зображує не лише зміст, а й процесуальний характер всього процесу комунікації, ігнорування яких, може виправдати визнання результатів недійсними, отриманих під час процесу спілкування, юридичні санкції проти тих, хто порушує встановлені професійні та юридичні процедури спілкування, довільні спрощення тощо [6,с.206].

Отже, можна сказати, що для юриста важливо розвивати ступінь професійної культури мови, створювати комплекс правил поведінки, які зорієнтовані на шанобливе відношення до громадян, взаємоповагу в міжособистісному службовому спілкуванні, адже це сприяє успіху правника.

Література:

1. Киричук Б. С., Якимчук М. Ю. Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23)URL : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21kbskky.pdf>
 2. Бондаренко Д. В. (2019) Формування професійної культури мови юриста. Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи. К. С.24-27.
 3. Удод М.М. (2019) Культура мови юриста. Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи. К. С.146-148.
 4. Барановська Л. В., Циганій С. О. Культура мови як складова культури професійно-правового спілкування працівників юридичної галузі. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія. 2015. № 6. С. 23–25.
 5. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: уавч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
- Яценко К.В. Мовна компетенція як складова професійно-правової культури юриста. Професійна компетентність юриста: перспективні напрями та тенденції формування: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 березня 2018 р.). Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 205-208.

УКРАЇНСЬКА МОВА – ДУХОВНО-НАЦІОНАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Чи дійсно мова – духовно-національний феномен та скарб нації? Чи є різниця, якою мовою розмовляти? Хіба українець, це обов'язково той, хто розмовляє українською? А мова? Чи якось впливає на любов до Батьківщини? Ці питання можна почути часто від людей, які зовсім не мають власної думки і громадської позиції. А питання ці зовсім безглузді, бо кожен щирий українець і так знає на них відповідь.

Українська культура та мова віками розвивалась у тіні литовської, польської та російської культур. Наша культура, традиції і мова завжди піддавалися гніту та спробам викорінення, та ці намагання неодноразово потерпали поразку. Наші бабусі та дідусі з покоління в покоління передавали цей дарунок – мову. Вони не дали українській мові стати «мертвою мовою», завдяки цьому «солов'їна» дійшла й до нас. Загарбники втручалися в наш правопис з метою асимілювати, принижували нашу мову, мовляв: «українська мова – мова мужика, а не аристократа», кидали людей під кулі та в зашморг за лише одне слово «Україна». Проте українці щоразу вставали з колін та доводили своїм катам, що ми існуємо і ми – сильні!

Жоден українець, який щиро любить свою Україну-неньку, не вагатиметься, якою мовою йому говорити. Адже мова – це те, що ідентифікує нас як незалежну націю і не дає асимілювати. Якби українська мова зникла, зникла б і наша нація, а без нації не існувало б держави. За що тоді так відчайдушно боролися і заплатили за цю «мрію» своїм життям Богдан Хмельницький, Степан Бандера, Василь Стус, В'ячеслав Чорновіл та усі інші українці. Саме за допомогою цього великого феномену ми звесомь українцями та живемо, як у гімні співалося «у своїй сторонці».

На жаль, сьогодні багато хто з нас забуває про важливість державної мови, починаючи з державних чиновників, які не думають, що саме вони своєю девіантною поведінкою подають приклад іншим та закінчуючи простими пересічними громадянами, які на побутовому рівні зневажають свою «солов'їну». Слід завжди пам'ятати про те, що народ, який втрачає свою рідну мову і приймає чужу, не спроможний утвердити свого права на життя поміж інших націй та через те засуджує себе на смерть і на гибель своєї історії [1].

Отож вважаємо, що мова – це дійсно рідкісний скарб і джерело життя нашої нації. Рідна мова – це та невідривна частка Батьківщини, дзвінкий голос, якої буде лунати скрізь, будь ти в Парижі чи в Варшаві. Її інструменти та милозвучні звуки відгукують найпотаємніші струни нашої душі. Пам'ятаймо, що тільки на ґрунті національної мови, яка духовно обрамлює націю, можливий розвиток національної свідомості, пам'яті й національного пізнання. Адже, «найцінніше багатство кожного народу — це його мова – жива схованка людського духу, багата скарбниця, в яку народ складає своє давнє життя, свої сподівання, розум, досвід і почування», – Панас Мирний [2].

Література:

1. Фаріон І. Мова як духовно-національний феномен. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Farion_Iryna/Mova_iak_dukhovno-natsionalnyi_fenomen.pdf.
2. Мирний П. Рідна мова. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2610>.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ

Розвиток регіональної інфраструктури потребує активізації інвестиційної діяльності за відповідних механізмів управління для стимулювання інвестиційної привабливості регіональної інфраструктури, що є ключовим елементом усієї економічної політики та забезпечує стабільне економічне зростання в цілому та регіону зокрема. Численні визначення поняття «інвестиційна привабливість регіону» в економічній літературі мають спільні риси. Інвестиційна привабливість розглядається як сукупний показник доцільності інвестування, ступеня задоволення потреб або інтересів інвестора, фінансового та майнового стану території та перспектив її розвитку, сукупності зовнішніх і внутрішніх умов [4]. Отже, важливо зазначити, що існує кілька визначень категорії «регіональна інвестиційна привабливість», але, на мою думку, всебічно охоплюючи та розкриваючи її суть, такі визначення:

Існує кілька підходів і методів оцінки інвестиційної привабливості регіону. Всі сучасні методи можна розділити на два класифікатори, наприклад:

- 1) методи обробки даних;

2) система показників.

Існує три підходи до методів обробки даних: статистичний, описовий та рейтинговий.

Статистичний підхід базується на аналізі реальної статистики притоку інвестицій і ґрунтується на припущенні, що високий рівень визначених показників свідчить про високу інвестиційну привабливість економіки. При цьому слід зазначити, що метод є формалізованим і базується на конкретних соціально-економічних показниках. Крім того, статистичний підхід дозволяє враховувати лише факт інвестування і не враховує багато факторів, які враховують інвестори [1].

Описовий метод полягає в описі абсолютних показників, структури та динаміки показників регіонального розвитку. Рейтинговий підхід, як випливає з його назви, базується на вивченні суб'єктів господарювання в регіоні, визначенні ступеня впливу та спрямованості конкретних факторів у процесі тестування. Опитування ґрупується, а загальний рейтинг регіону базується на зведеному показнику. Ця методика широко використовується в практиці провідних світових консалтингових та аналітичних агентств. З усіх методів, що використовуються для оцінки інвестиційної привабливості в регіоні, найбільшої популярності набув метод оцінки завдяки простоті використання та задоволенню інформаційних потреб різних суб'єктів інвестиційного та соціально-економічного процесу.

Ступінь інвестиційної привабливості є важливим показником інвестиційного середовища країни, а отже, показником ефективного розвитку економіки, суспільства та економіки в цілому. Згідно з дослідженням «Regional Doing Business – 2020», Дніпропетровська область входить до 10 найбільш придатних регіонів для ведення бізнесу. На першому місці списку опинилися такі області: Житомирська, Чернігівська, Рівненська, Вінницька та Івано-Франківська, а також місто Київ. Останні місця в рейтингу 2020 року посідають Київська область (вивчається окремо від столиці), Луганська область, Харківська область, Херсонська область, Хмельницька та Миколаївська області.

Рейтинг «Regional Doing Business – 2020»[3] визначається за сумою балів обласного центру за шістьма складовими: відкриття бізнесу, сплата місцевих податків, реєстрація землі, підключення до електромережі та отримання електронних послуг з отримання дозволу на будівництво. У «електронних послугах» лідирує Дніпропетровська область, яка має хороші результати в «оформленні землі» та «отриманні дозволів на будівництво». Але є й великі прогалини, які необхідно заповнити: регіон має низькі показники «відкриття бізнесу» та «підключення до Інтернету», надзвичайно низькі – «сплати місцевих податків».

Крім того, для забезпечення інвестиційної привабливості регіонів необхідний комплексний підхід, зокрема з визначенням нормативної бази інвестиційної діяльності державними регуляторами, розробкою чіткої інвестиційної політики та впровадженням відповідних механізмів на державному та регіональному рівнях. Особливу увагу слід звернути на низку факторів, які сприяють привабливості та сприятливому інвестиційному клімату регіону, а саме: розробка стабільної нормативно-правової бази інвестиційного процесу в регіоні та країні в цілому; покращення функціонування інвестиційних ринків; забезпечення державна підтримка та стимулювання інвестиційної діяльності Оптимізація режиму іноземного інвестування, забезпечення стабільності національної валюти, ефективне валютне регулювання, удосконалення фінансово-кредитної сфери регіону та країни; підвищення рівня розвитку банківської системи для інвестування; збільшення механізмів у боротьбі з корупцією; покращити захист інвесторів тощо.

Рейтинг привабливості різних регіонів України для відповідального інвестування дозволить місцевим виконавчим агентствам розробити збалансовану та аналітично обґрунтовану стратегію для створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення фінансування для проектів сталого розвитку, що діють, оскільки це забезпечує ресурсна база для регіону.

Література:

1. С. А. Петровська. Оцінки інвестиційної привабливості регіону: порівняльний пофакторний аналіз. Механізм регулювання економіки. №2. 2012. С. 90-

97. URL: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_10/S_A_Petrovs_kaEvaluation_of_investment_attractiveness_of_the_region_a_comparative_factor_analysis.pdf.

2. Макарій, Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств. Економіст. 2005. №7. С. 52-59.

3. Regional Doing Business – 2020. URL: <https://brdo.com.ua/top/regional-doing-business-2020-brdo-nazvav-najkomfortnishu-oblast-dlya-vedennya-biznesu-v-ukrayini/>.

4. Економіка підприємства: магістерський . За ред. професорів Загірняка М.В., Перерви П.Г., Маслак О.І. Кременчук, 2015. 736 с.

ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІДБУДОВИ

Повномасштабне вторгнення росії на територію України спричинило велику кількість не тільки соціальних, а й економічних проблем. Між регіонами України, які були окуповані та тиловими містами на разі існує велика диспропорція, яка проявляється у всіх сферах, тому на сучасному етапі внутрішнього економічного розвитку завданням органів публічної влади є відбудова та стимулювання регіонального розвитку на цих територіях.

Традиційно держава реалізує свою економічну політику в регіоні, надаючи кошти регіональним органам для збільшення їх бюджету, що складається із власних джерел. Цей вид фінансування регіональних бюджетів здійснюється через механізм міжбюджетних трансфертів і за допомогою реалізації державних цільових програм. Якщо аналізувати особливості соціально-економічного стану регіонів України, то потрібно відзначити, що перш за все буде йти мова про національну економічну кризу, яка активно проявилась в умовах війни. Також зараз є проблеми щодо низького рівня інвестицій, знищення ринкової інфраструктури, окупація великої кількості територій, відсутність значних фінансових ресурсів. При цьому не потрібно забувати, про наявні небезпеки, тому що загрози ракетних обстрілів зберігаються.

Для успішного регіонального розвитку варто використовувати різноманітні фінансові механізми, які стимулюють розвиток територій і створюють сприятливий клімат для інвестицій. Велика кількість науковців досліджувала тему фінансових інструментів регіонального розвитку. В основному виділяють такі види фінансових інструментів: безпосередні дотації, м'які кредити, податкові концесії, субсидії для підприємців, опосередковані банківські гарантії, участь капіталом, надання гарантій банкам. Держава застосовуючи такі інструменти сприяє однаковому розвитку різних регіонів. В Україні фінансові інструменти чітко визначені і реалізується через:

- бюджетну систему – прямі бюджетні витрати: субсидії, дотації, інші бюджетні трансферти;
- податкову систему – непрямі бюджетні витрати: податкові пільги, спеціальні податкові режими;
- грошово-кредитну систему – непряма підтримка: зменшення облікової ставки, курсова політика, здешевлення кредитів;
- політичну систему – додаткові гарантії інвесторам, особливі умови приватизації, легалізація отриманих доходів тощо [1, с. 25].

Водночас пріоритетним інструментом фінансування регіональної політики в Україні залишається програмно-цільовий підхід, який базується на програмах регіонального розвитку: комплекс супутніх завдань та довгострокових заходів, спрямованих на досягнення певних цілей регіонального розвитку, формалізований як документ, підготовлений та затверджений у встановленому законом порядку та реалізується через проекти регіонального розвитку, об'єднані спільною метою [2, с. 165].

На початку квітня 2022 року Центр економічної стратегії вказує, що сума збитків, завданих українській інфраструктурі під час війни, станом на 24 березня сягнула \$63 млрд або 1,8 трлн грн. Реконструкція України після російського вторгнення повинна бути добре спланована. І не тільки

українські інструменти, а й міжнародні, повинні бути залучені до реконструкції та підтримки регіонального розвитку [3]. В цьому плані цікавим є досвід Польщі, яка активно використовувала кошти Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду, Європейського аграрного фонду та інших. Загальний обсяг фінансування фондів ESI, поглинений протягом 7-річної програми всіма країнами ЄС, можна порівняти з орієнтовним обсягом інвестицій, необхідних для відновлення України, що свідчить про значні управлінські виклики для реалізації програми. Ключовими умовами успіху є завчасне адресування ризиків, виявлених у досвіді реалізації програм ЄСІФ, формування спроможного управлінського апарату та проектних команд, та дотримання балансу між контролем та простотою процедур реалізації.

Ефективність цих фінансових інструментів визначає рівень регіонального розвитку. Важливим елементом є те, що фінансування регіонального розвитку має ґрунтуватися на податковому законодавстві та якісній регіональній політиці. Але тут необхідно враховувати загальну безпекову ситуацію в країні, адже не всі фінансові механізми можуть бути реалізовані в умовах війни.

Отже, процес реконструкції вкрай складний в умовах нестачі ресурсів і постійних військових дій, але в той же час існує безліч різних механізмів і інструментів, які можуть бути використані для цього процесу. Регіональний розвиток тісно пов'язаний з рівнем фінансового забезпечення, тому в сучасних умовах виникає потреба в застосування фінансових інструментів, які б сприяли розвитку власні можливості та стимулювали територіальні громади нарощувати і власний фінансовий потенціал.

Література:

1. Нечипоренко А. В. Підходи до класифікації фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку. 2018. URL: <http://ir.nusta.edu.ua/jspui/handle/123456789/2400>
2. Ліснічук О. А. Трансформація бюджетного інструментарію регіонального розвитку. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2020. № 16. С. 162–168.
3. Горюнок Д. Втрати інфраструктури України від російського вторгнення. Центр економічної стратегії. 2022

СТАН ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

Загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сфері національної безпеки і оборони визначені у Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України [2].

На сьогоднішній день, питання національної безпеки є надзвичайно актуальним, оскільки на території країни ведеться війна, яка, в свою чергу, відчутно підриває безпеку країни. Забезпечення державної безпеки, як однієї із складових національної безпеки, регулюється низкою нормативно-правових документів, в тому числі концептуальними, серед яких Стратегія забезпечення державної безпеки (далі – Стратегія), де визначено реальні й потенційні загрози державній безпеці України, напрями та завдання державної політики у сфері державної безпеки, яка слугує базисом для планування і реалізації політики у сфері державної безпеки. У Стратегії зазначено, що Російська Федерація для реалізації власних стратегічних цілей в Україні, у тому числі компрометації її державності, продовжує гібридну війну, системно застосовує політичні, економічні, інформаційно-психологічні та інші засоби, кібератаки. Окупаційна адміністрація Російської Федерації, яку створюють її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та підконтрольні Російській Федерації самопроголошені органи, що узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, грубо порушують принципи та норми міжнародного права й свободи людини і громадянина, їх діяльність

загрожує державній безпеці України [1]. Тимчасова окупація Донецької та Луганської областей та АРК, порушення цілісності державних кордонів, а також військове вторгнення РФ 24 лютого 2022 року нанесли непоправної втрати об'єктам критичної інфраструктури країни.

Якщо при тимчасовій окупації територій ключові загрози стосувались об'єктів критичної інфраструктури, то наразі в окремих містах така інфраструктура знищена, що в майбутньому потребуватиме значних обсягів видатків з державного бюджету на її відновлення.

Серед загроз означеній сфері варто також виділити:

1) неефективну діяльність органів публічної влади щодо забезпечення державної безпеки України.

Непослідовність та незавершеність реформ сектору безпеки і оборони, недосконалість механізмів правового, організаційного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення процесу функціонування системи забезпечення державної безпеки підвищують уразливість держави до загроз й викликів та знижують ефективність заходів протидії деструктивним чинникам [1].

2) збільшення кількості порушень чинного законодавства України про міграцію іноземцями та особами без громадянства, зокрема вихідцями з держав міграційного ризику, а також залучення цих осіб до протиправної діяльності;

3) цілеспрямоване намагання окремих держав впливати, у тому числі через національні меншини, які проживають на території України, на ухвалення органами державної влади та органами місцевого самоврядування рішень на шкоду державній безпеці України;

4) зниження рівня добробуту населення країни.

Зниження рівня добробуту населення спричиняє зниження довіри населення до органів влади, провокує різні форми соціальної агресії, що використовуються деструктивними силами для дестабілізації суспільно-політичної обстановки в Україні та її окремих регіонах. Особливо небезпечним є укорінення радикальних суспільних настроїв і середовищ, які є основою для політичного насильства й сепаратизму, діяльності незаконних збройних формувань, поширення тероризму [1]. Разом з тим необхідно наголосити, що наслідком воєнних дій на території держави є зниження рівня добробуту населення, що, в свою чергу, негативним чином відображається на рівні соціально-економічного розвитку держави.

5) посилення глобалізаційних процесів.

Активізація глобалізаційних процесів безпосередньо впливають на функціонування кожної країни і, подекуди, можуть спричиняти виникнення загроз як, до прикладу, поширення міжнародного тероризму та нових схем його фінансування, міжнародної злочинності, зокрема в кіберпросторі, наркоторгівлі, торгівлі людьми, релігійного фундаменталізму, політичного та релігійного екстремізму, підживлюваного з-за кордону сепаратизму, нелегальної міграції, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, розповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки тощо [1].

Отже, на сьогоднішній день сфера національної безпеки України перебуває під впливом низки викликів та загроз, що значно посилюються у зв'язку із проведенням на території України воєнних дій. Порушення територіальної цілісності державних кордонів України, введення воєнного стану та значні втрати населення (цивільних та військових) негативно впливає не тільки на демографічну ситуацію, а й на соціально-економічний розвиток країни в цілому.

Література:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» : Указ Президента України № 56/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377>.

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст. 241. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ВЛАДОЮ ТА ГРОМАДАНАМИ

У ХХІ столітті телекомунікації, радіо, газети, журнали - дещо втрачають свою актуальність у житті людини, а на їх місце приходять новітні технології такі як інтернет- комунікації, одним із видів яких є соціальні мережі. Статистика показує, що у світі щодня і щогодини зростає кількість користувачів мережею [1].

Згідно зі статистикою за 2021р. в Україні стало на 2 млн більше інтернет- користувачів, їх вже налічується приблизно 30 млн. Користувачів інтернет ресурсами налічують близько 60% від загальної кількості населення, тобто в порівнянні з минулим роком збільшився на 20%.

Найпопулярнішими соціальними мережами є "Facebook", "YouTube", "Instagram", "Twitter". Завдяки ним користувачі інтернетом можуть вільно спілкуватись, висловлювати свою думку. Це є гарною можливістю для органів влади передавати, надавати інформацію стосовно всіх сфер людського життя, пояснювати ситуацію в місті (селі), досягати спільної мети. Крім того, доцільно звернути увагу, що в соціальних мережах органи публічної влади є окремими newsmakers на рівних позиціях з інтернет-ЗМІ [4]. Вони можуть безпосередньо надавати інформацію громадянам без допомоги медіа, що нівелює ризики перекручення інформації.

Такий стрімкий ріст соціальних мереж не можливо бути без владного втручання, яке представляє собою методи (документ) призначення і регулювання, а не імперативні заборони [2]. У такий спосіб у межах спільної програми Європейського Союзу та задля Європи «Зміцнення інформаційного суспільства України» був виданий poradnik із прав людини для інтернет-користувачів та пояснювальний меморандум котрий спрямований покращити свободу, різноманітність і плюралізм медіа, а також слугувати ефективності системи захисту персональних даних, а втім при цьому poradnik не запроваджує нові права та основоположні вільність а лише узагальнює чинні стандарти прав людини та механізми їх захист згідно з чим до Європейської конвенції налагоджують захист прав людини [3].

Тоді як користувач бачить, що політичний діяч зареєструвався і виклав фотографії, періодично оновлює свою сторінку, оперативно і по суті відповідає на поставлені йому питання прихильність до нього підвищується. Комунікаційні інтернет-сервіси в цьому сенсі - це найбільш сприятливе оточення для політичної активності різних рівнів. не даром представники влади чи то ті, хто прагне посісти своє (тепле) посаду на політичне місце, а у свою чергу просто підвищити свою популярність і перевагу в інформаційному просторі, йдуть в соціальні мережі і блогосферу.

Висновок. В умовах тотальної інформатизації суспільства традиційні способи комунікації починають втрачати свою актуальність. Великої популярності поміж інтернет-користувачів набувають соціальні мережі наче єдиний із перспективних і зручних засобів масової комунікації. До беззаперечних їх переваг можливо віднести розширення соціальних зв'язків, можливості пошуку інформації та впливу на аудиторію, формування громадської думи та побудови корпоративного або персонального бранда. Користування у діяльності державних структур та державних службовців соціальних мереж дасть змогу не тільки ухвалити важливі комунікаційні доручення а й змінити підхід до управління соціально-економічним розвитком регіону та вирішення проблем місцевих громад.

Література:

1. Бебик В. М. *Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейнз* : монографія м.Київ : МАУП, 2005. 440 с.
2. Якимчук О. Онлайнові соціальні мережі: перспективи розвитку. *Релігія та соціум*. Міжнар. часопис. 2011. № 2(6). С. 199 – 205.
3. Чуприна Л. *Соціальні мережі як інструмент реалізації громадських ініціатив*. Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2015. Вип. 41. С. 54-68.
4. Зуйковська А. А. Соціальні мережі як середовище політичної комунікації.
URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/zuikovska_sotsialni.pdf.

ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ВЛАДИ

У XIX столітті редактор американської газети «Атлантик манслі» Джеймс Ловелл зазначив, що: «Тиск громадської думки подібний до атмосферного. Його не бачиш, та все ж він тисне із силою шістнадцять фунтів на один квадратний дюйм».

Цей вислів дуже точно передає силу громадської думки, яка у демократичних країнах світу безпосередньо впливає на державну політику та законодавчі процеси.

Громадська думка – це сукупність індивідуальних поглядів або переконань щодо певної теми чи проблеми, яку має значна частина населення.

Наприкінці XX ст. році американський політолог В. О. Кі-молодший почав детально досліджувати вплив громадської думки на політику, а саме наголошував на важливості суспільної думки саме у цій сфері, тому визначав її як «думку приватних осіб, до яких уряди вважають за доцільне прислухатися» [1].

Уряди демократичних країн світу повинні відображати громадську думку і працювати ефективно і прозоро для того, щоб громадяни були добре поінформовані.

Ми живемо у постійному циклі спілкування, а в людей ще з давніх часів існувала потреба встановлювати контакти з публікою, враховувати думку інших людей, впливати на їх свідомість та поведінку. Часи змінюються і спілкування зараз, в епоху глобалізації, є більш контекстуальним, персоналізованим, геолокованим і своєчасним, а споживачі більш освіченими та наділеними повноваженнями, ніж будь-коли.

«Зв'язки з громадськістю» – формальна практика даного поняття сягає початку XX ст. і все більше у сучасному світі набуває розповсюдження, за відносно короткий період визначаючись різними способами, розвиваючись разом зі зміною ролей та технологічними досягненнями людства.

Термін «зв'язки з громадськістю» вперше використав третій президент США Томас Джефферсон у своїй роботі «Сьоме звернення до Конгресу» в 1807 році. Батьком паблік рілейшнз вважається американський журналіст Айві Ледбеттер Лі, який у 1903 році розпочав практику паблісіті, а з 1919 року вживає термін PR.

Зв'язки з громадськістю – стратегічний комунікативний процес, спрямований на досягнення взаєморозуміння та згоди між людьми, соціальними групами, суспільством загалом за допомогою поширення пояснювального матеріалу, розвитку обміну інформацією для аналізу тенденцій та реалізації запланованої програми дій, яка служитиме як державі, так і суспільним інтересам.

Це дуже вимоглива сфера, і, щоб досягти успіху, необхідно мати чудові комунікативні навички, вміти мислити стратегічно та розуміти, як керувати великими та складними відносинами між громадськістю та організацією.

Успіх у державних справах багато в чому залежить від досліджень, високопрофесійних лобістів і сильної команди досвідчених PR-професіоналів.

Фахівець зі зв'язків з громадськістю може займатися різними видами діяльності, зокрема:

- Лобіювання певної політики чи законодавства;
- Надання інформації зацікавленим сторонам безпосередньо або через залучення ЗМІ;
- Моніторинг політичної діяльності та інформації;
- Консультування;
- Консалтинг;
- Адвокація.

У сфері державних послуг зв'язки з громадськістю – це ланка маркетингу, яка створює позитивний імідж влади. Сутність паблік рілейшнз в розумінні людей та забезпеченні стратегічного мислення.

Практикуючі спеціалісти зі зв'язків з громадськістю можуть виконувати багато різних ролей у державних установах. Загальною метою цих різних ролей є спроба вплинути на установки, переконання та поведінку цільових груп за допомогою ефективних комунікаційних стратегій. Таким чином, розглядається підтримка з боку громадськості.

Основними функціями відділу зв'язків з громадськістю, які є структурними підрозділами органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, є комунікація із засобами масової інформації, з місцевим населенням; взаємодія з діючими на відповідній території інформаційними агентствами задля досягнення мети – формування та підтримання позитивного іміджу органу державного управління, його керівника, працюючих в органі державної влади [3, с.408].

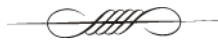
У 2021 році більшість інформації про органи державної влади та їх діяльність знаходиться на Інтернет-сайтах, а саме на офіційних сайтах органів влади, сторінках у соціальних мережах: Facebook, Telegram, Instagram тощо. Інтернет-сайти сьогодні дають певну правову норму про необхідність для взаємодії та комунікації між громадянами та владою, оперативного висвітлення діяльності органів влади. Саме завдяки контенту на інтернет-платформах формується бренд органу влади. За словами Андрійчука П.М.: «масмедіа є одним з найважливіших інститутів громадянського суспільства, що реалізує інформаційні потреби суспільства та забезпечує політичну комунікацію» [2, с.11].

Діалог є функцією стратегічного управління в управлінні відносинами. Дуже важливу роль у процесі зв'язків з громадськістю відіграє саме діалог і зворотній зв'язок. Це є основою управління відносинами, що повинні використовуватися для пошуку спільної мови та досягнення спільних цілей.

Отже, досліджуючи сутнісну характеристику системи взаємодії з громадськістю органів державної влади, доречно розглядати її як сукупність принципів, методів, форм, інструментів механізму формування позитивного іміджу органів влади, інформування громадськості про події, які відбуваються в державі.

Література:

1. Key, V. O. *Public Opinion and American Democracy*. Alfred A Knopf, Inc., 1961, ASIN: B0007GQCFE. URL : <https://www.thoughtco.com/public-opinion-definition-and-examples-5196466>.
2. Андрійчук М.Т., Андрійчук Т.С. Взаємодія мас-медіа та органів державної влади: навчальний посібник. КПП ім. Ігоря Сікорського. К : 2018. С. 11.
3. Гаман Т.В., Андрійчук. О.А. Роль і значення зв'язків з громадськістю у формуванні позитивного іміджу органів державної влади. *Університетські наукові записки*. 2011. С. 408-416.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

У сучасному світі спеціалісти починають все більше використовувати сучасні інформаційні системи та технології, заради моніторингу зовнішніх та внутрішніх потоків інформації, які збільшуються. А також для того, щоб використовувати їх для опрацювання, прогнозування та прийняття управлінських рішень. Головна мета сучасних інформаційних технологій у публічному управлінні є підвищення ефективності механізмів публічного управління на базі створення суспільної інформаційно-технологічної інфраструктури, яка буде включати державні інформаційні ресурси та системи, а також технології, які забезпечують їх функціонування, взаємодію між собою, населенням і організаціями в рамках надання державних послуг.

Розвиток інформаційних систем та впровадження новітніх інформаційних технологій у діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування України визнаний одним із пріоритетних напрямів державної політики [1]. Ефективність роботи державних службовців, їх професіоналізм та компетенція ґрунтується на вмінні застосовувати багатоманітні засоби інформаційних технологій, універсальні офісні програми тощо. Без інформаційних технологій неможливо уявити загальнонаціональну систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, яка забезпечує професіоналізацію державної служби, нарощування кадрового потенціалу державного управління [3, с. 50].

Інформаційна технологія — це комплекс взаємозалежних наукових, технологічних, інженерних дисциплін, що вивчають методи ефективної організації роботи з обробки й збереження інформації; обчислювальну техніку і методи організації взаємодії між персоналом та виробничим устаткуванням, а також пов'язані з цим технічні, економічні і соціальні проблеми [4, с. 18].

ІТ знаходяться у неперервному розвитку, це обумовлюється постійним оновленням програмних та системних засобів, створення нових методів і прийомів обробки, передачі та зберігання даних. На основі постійного розвитку інформаційних технологій їх різновид постійно оновлюється та збільшується. Наведемо одну із багатьох класифікацій інформаційних технологій:

- Інформаційні технології обробки даних. Такі технології використовують заради вирішення добре структурованих завдань, для котрих є обов'язковими вхідні дані й відомі алгоритми та інші стандартні процедури їхньої обробки;

- Інформаційні технології керування. Інформаційні технології керування застосовують для задоволення інформаційних потреб усіх без винятку співробітників установи, які приймають участь у прийнятті державно-управлінських рішень.

Сучасні інформаційні технології управління, які носять новаторський, а не еволюційний характер цієї технології, є головним і необхідним засобом, що дозволить: швидко, якісно і надійно виконувати отримання, аналіз, зберігання, опрацювання та передачу інформації; забезпечити у потрібні терміни керівництво і управлінсько-технічний персонал підприємства якісною, локальною та змістовною інформацією; швидко і якісно приймати державно-управлінські рішення по усіх питаннях управління та інших державних питань. В поняття «нова інформаційна технологія» включені також комунікаційні технології, які забезпечують передачу інформації різними засобами, а саме – телефон, телекомунікації, факс і ін [2].

Концепція інтегрування інформаційних технологій в органи публічного управління повинні бути створені на потребах громадян, установи та фахівців, які будуть напряду застосовувати інформаційні технології. Вони повинні бути мобільні, простими та гнучкими заради практичного використання у процесі управління та надання послуг.

Впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу публічного управління дасть змогу підвищити ефективність діяльності органів влади, надання адміністративних послуг населенню та організаціям, особистої та колективної роботи робітників установ. Уточнення пріоритетів у використанні інформаційних технологій у діяльності органів державної влади встановлюється на основі оцінки можливості отримання значущого соціально-економічного результату і обсягу відповідних ресурсів. Пріоритети у використанні інформаційних технологій у сфері державного управління визначаються на регулярній основі відповідно до актуальних завдань соціально-економічного розвитку.

Отже, ІТ відіграють істотну роль у підвищенні якості управління. Вони допомагають установам досягати поставлених цілей, автоматизуючи процеси надання послуг та прийняття державно-управлінських рішень, забезпечувати виконання стандартів, скорочувати терміни розробки проектів. Застосування сучасних комп'ютерних та інформаційних технологій забезпечує надійний апарат формування стратегічного мислення та ефективної реалізації державно-управлінських рішень в процесі розвитку держави.

Література:

1. Енциклопедія освіти. голов. ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів : навч. посіб. / О. М. Томашевський, Г. Г. Цегелик, М. Б. Вітер, В. І. Дудук. К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.
3. Крушельницька Т. Удосконалення системи професійного навчання державних службовців: інноваційно-інформаційний аспект. Т. Крушельницька, С. Пригородова. Вісник Національної академії державного управління. 2010. № 4. С. 49-57.
4. Линьов К.О. Інформаційне забезпечення державного управління та державної служби. URL: <http://www.centre-kiev.kiev.ua/bib/files/nmm/IZ16.pdf>.

РЕКРЕАЦІЙНА САМОБУТНІСТЬ АФРИКИ

Незвідане та самобутнє завжди цікавило людину і сприяло подорожам. Поступове освоєння територій дозволяє розкрити й оцінити наявний рекреаційний потенціал, його розмаїття і характер використання. Рекреація є необхідним для кожної людини активним відпочинком. Сама ж рекреація – «це система заходів, пов'язана з використанням вільного часу людей для їх оздоровчої, культурно-ознайомчої і спортивної діяльності на спеціалізованих територіях, які розміщені поза їх постійним помешканням. Рекреація охоплює всі види відпочинку. Відновлення здоров'я і працездатності шляхом відпочинку на лоні природи, або під час туристичної поїздки з відвіданням національних парків, архітектурних пам'яток, музеїв» [1].

Унікальним та доволі самобутнім місцем на планеті Земля є материк Африка. Сама природно-кліматична і зональна характеристика цього великого континенту визначає його різноманітну здатність задовольняти рекреаційні потреби людини. Географічне положення Африки, поділ материка навпіл екватором, розташування в Північному та Південному тропіках унікалізує її як зонально-симетричний континент з півночі на південь.

Омивання Африки водами Індійського й Атлантичного океанів, а також Червоним і Середземним морями, Гвінейською затокою, Баб-ель-Мандебською протокою («Брамою плачу»), Гібралтарською і Мозамбікською протоками з їхніми течіями, флорою та фауною, особливістю атмосферних потоків і температурою води якісно урізноманітнює види пляжної рекреації. Рекреаційний потенціал Африки може також зростати усвідомленням того, що вона є єдиним на Землі континентом, розташованим у всіх чотирьох півкулях нашої планети: Північній, Південній, Східній і Західній.

Вічнозелені ліси (гілея) та найбільша пустеля світу Сахара, савана і рідколісся, субтропічні ліси і пустеля Калахарі, нерівномірна річкова система (Ніл із Кагерою, Конго (з Луалабою), Нігер, Замбезі, Убангі, Касаж, Оранжева, Сенегал, Окаванго, Лімпопо, Вольта, Лувуа) і грандіозні водоспади (Лівінгстона (Конго), «Дим, що гримить» (Вікторія) (Замбезі), Руакана (Кунене)), строкаті гірські масиви (Атлас, Драконові, Бонго) та низка озер (Вікторія, Танганьїка, Ньяса, Чад, Рудольф, Альберт, Тана, Едуард) збагачуються розмаїттям флори та фауни. Тваринний світ представлений африканським слоном (найбільша сухопутна тварина), жирафою (найвища сухопутна тварина), гепардом (найпрудкіша сухопутна тварина), африканським страусом (найбільший птах), левом (цар звірів), леопардом, численними видами антилоп, буйволами, гіпопотамами, носорогами, зебрами, гориллами, шимпанзе, мухою цеце. Рослинний світ є не менш цікавим, адже в Африці ростуть баобаби, кактуси, кавове дерево, какао-дерево, фінікова пальма, банан, інші види пальм.

Низка національних парків Африки – Національний парк Серенгеті (Танзанія), Національний парк Етоша (Намібія), Національний парк Крюгера (Південна Африка), Невизначений національний парк Бвінді (Уганда), заповідник Мореми (Ботсвана), Національний парк Південна Луангва (Замбія), Національний парк Хванге (Зімбабве), Національний парк Наміб-Науکلфт (Намібія), Національний парк Озеро Накуру (Кенія), Національний парк Амбоселі (Кенія), Національний парк Нгоронгоро (Танзанія) – є осередками незайманої дикої природи у всій її первозданній красі та джерелом екологічного туризму, перспективи розвитку якого є доволі хорошими.

Природну красу Африки контрастно доповнюють пам'ятки найдавнішої цивілізації в історії людства (Стародавній Єгипет) і середньовічних доколоніальних державних утворень (Малі, Сонган, Хауса, Дарфур, Конго, Момотапа, Лунда, Луба, Ойо, Нупе й інші). Доволі цікавили є і сучасні народи Африки з їхньою самобутністю, традиціями, обрядами й етнічним колоритом – це догони, мурі, бушмени, масаї, араби, хауса, амхарці, оромо, руанда, фульбе, йоруба, ігбо, малагасійці, зулуси та інші.

Курортне господарство Африки на даному етапі посилює свої континентальні і планетарні позиції. Більшість курортних комплексів, які сформувалися, розвиваються і виникають на континенті, характеризуються суцільно розважально-відпочинковим напрямом господарювання. Такими є Хургада, шарм-ель-Шейх, Сафага, Нувейб в Єгипті; Танжер, Тетуан, Агадір, Мохаммедія в Марокко; Сусс, Монастір, Набуль, Джебра, Махдія в Тунісі. Найбільш розвиненими курортними регіонами Африки слід вважати її північну і південну частини. Кліматичні курорти Африки розвинені та успішно функціонують в таких країнах як: Туніс (Хаммамет, Хаммам-Ліф), Марокко (Ель-Хосейма), Єгипет

(Асуан), Південна Африка (Сан-Сіті). Бальнеологічні курорти Африки представлені в таких країнах як: Алжир (Хаммам-бу-Хаджар, Хаммам-Мескутін), Туніс (Хаммам-Ліф), Єгипет (Хелуан), Південна Африка (Мосселбай, Вармбад), Ефіопія (Амбо. Волясо). Приморські та розважально-оздоровчі курорти Африки активно приймають рекреантів у таких країнах як: Єгипет (Хургада, Шарм-ель-Шейх, Сафага, Нувейба), Марокко (Танжер, Тетуан, Агадір, Моххамедія), Кенія (Малінді, Момбаса, Ламу, Кіліфі), Танзанія (Танга, острів Занзібар), Мозамбік (острів Мозамбік), Малаві (Саліма), Сейшельські острови, Маврикій. Справедливим буде підкреслити високий ступінь рекреаційної перспективності пляжі в таких країнах як: Мавританія, Сенегал, Кот-д'Івуар (Берег Слонової Кості), Гана, Того, Нігерія, Коморські острови. Можливості для розвитку гірськокліматичних курортів в Африці, зокрема для зимових видів спорту, мають гори Атлас (курорти Загора і Варзават у Марокко, Тлемсен в Алжирі) і Драконові Гори у Південній Африці [3].

Описана рекреаційна самобутність Африки в силу об'єктивних причин не може розвиватися і функціонувати на повну потужність. Серед гострих проблем Африки варто виокремити слабкий економічний розвиток, а відтак і гостра нестача фінансових ресурсів, більшості країн, нестабільна політична ситуація, дефіцит продовольства, нерозвинута інфраструктура, піратство, хвороби.

Література:

1. Рекреація. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
2. Африка. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%84%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
3. Розвиток рекреаційний комплексів країн Африки та Америки. URL: <https://studfile.net/preview/5437283/page:9/>

ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИЗМІ

Інформаційні технології - сукупності методів, засобів і прийомів, що використовуються для забезпечення ефективної діяльності людей в різноманітних виробничих і невиробничих сферах [1].

Саме поняття «інформаційна технологія» виникло останнім десятиліттям ХХ століття у процесі становлення інформатики. Головною особливістю інформаційних технологій є те, що в них і предметом, і продуктом праці є інформація, а знаряддям праці - засоби обчислювальної техніки і зв'язку. Причому сьогодні інформація стала розглядатися як цілком реальний виробничий ресурс поряд з іншими матеріальними ресурсами. Виробництво ж інформації та її верхнього рівня - знань робить вирішальний вплив на модифікацію існуючих і створення нових технологій. Ще десять років тому інформаційні технології та туризм здавалися несумісними партнерами. А сьогодні два ці поняття настільки тісно взаємопов'язані між собою, що з'явився навіть новий вид туризму - «альтернативний туризм» або «електронний туризм» [2].

Сучасні інформаційні технології, засновані на використанні комп'ютерів, об'єднаних у локальні, регіональні або глобальні комп'ютерні мережі для генерації, збору, обміну та зберігання комерційної інформації [3].

Як відомо, туризм – це сфера обслуговування. По-перше, з точки зору виробників і споживачів, це комплексний і різноманітний сервіс. По-друге, це невидима, мінлива і комплексна послуга. Нарешті, по-третє, це інформаційна служба. Саме ці характеристики туризму роблять його ідеальною галуззю для застосування інформаційних технологій.

Туристичне обладнання дуже схоже на будь-яке інше обладнання у сфері господарської діяльності. Виробники туристичних послуг працюють у рамках чітко визначеної структури

управління, включаючи державні та комерційні організації, галузеві асоціації (наприклад, готелі, авіатранспорт, туристичні агентства тощо).

Виробники туристичних послуг поділяються на різні категорії постачальників (авіакомпанії, готелі, прокат автомобілів), оптові компанії (туроператори), роздрібні компанії (тур агентства). Споживачі (туристи) є останньою сходиною всієї туристичної системи.

У сучасних умовах жорсткої конкуренції в умовах ринкової економіки, без сучасних автоматизованих інформаційних технологій жодна успішна туристична компанія не може всеохопно розвиватися та процвітати.

Ефективність інтернет-маркетингу в просуванні туристичних послуг доведена, а рекламний сегмент цього ринку також зріс у кризу (+8%). В даний час існують різні методи інтернет-просування, які використовують цифровий маркетинг. Для компаній, які займаються просуванням туристичних послуг, необхідно орієнтуватися на цільову аудиторію, а також на пріоритети та майбутні бізнес-цілі. Поєднання різних методів і технологій просування послуг створює комунікаційну мобільність для рекламодавців.

Розглянемо ключові тенденції цифрового маркетингу для туристичної індустрії:

1. Відеореклами в Інтернеті. Відео - найефективніший онлайн-формат, і він значно підвищує ймовірність того, що споживачі зроблять покупку.

2. Вірусні відео. Вірусний потенціал реклами стає головним критерієм успіху будь-якої нової ідеї, яку необхідно поширити серед цільової аудиторії, особливо ідеї нової послуги в туристичній сфері.

3. Відео контент. Тенденція розвитку індустрії віртуальної відеореклами продовжується, що підтверджує посилення конкуренції серед основних гравців туристичного ринку.

4. Мобільна промисловість. Незважаючи на високі темпи зростання кількості користувачів мобільного Інтернету, він все ще доступний порівняно невеликій кількості українських споживачів.

5. Підтримка GPS. На сьогоднішній день нові технології, які створюють автоматичний прямий обмін повідомленнями власникам мобільних пристроїв із підтримкою GPS, не мали успіху.

6. Соціальний графік. У розділі «Соціальний графік» знаходиться частина мережі, яка зосереджена на конкретному користувачеві, його друзях та друзях його друзів.

7. Пошукові системи. Пошукові системи мають високу рентабельність інвестицій, яка швидко окупається, що робить їх головним пріоритетом для онлайн-маркетингу.

У процесі свого розвитку цифрової маркетинг стає все більш складним і витонченим. У зв'язку з вищесказаним, рекламодавцям на ринку туристичних послуг необхідно мати чіткі уявлення про сайтах для розміщення реклами, інструментах просування (покази, пошукові системи, соціальні мережі і мобільний Інтернет) та креативний підхід до реклами [4].

Підводячи підсумок, інформаційні технології надають туристичним компаніям можливість вивчати попит і розвиток ринку, а також використовувати більш економічні канали просування продукції; надають споживачам простий і швидкий спосіб придбання послуг, високий рівень обслуговування та утримання клієнтів, що допоможе зменшити витрати за рахунок підвищення ефективності внутрішніх операцій і бізнес-процесів.

Туристичний бізнес все активно застосовує переваги глобальної мережі інтернет, комунікаційних, інформаційно-технічних і програмних засобів. Новітні можливості використання інтернет-технологій величезний і перспективний та відкриває нові можливості для ефективного використання в діяльності підприємств тур-бізнесу.

Саме їх використання на практиці забезпечує відповідність сукупності взаємодіючих і взаємодоповнюючих вимог теми туристичної діяльності, що формують якість туристичних послуг.

Література:

1.	Поняття	інформаційних	технологій.	URL	:
https://pidru4niki.com/10561127/informatika/ponyattya_informatsiynih_tehnologiy .					
2.	Інформаційні технології в туризмі.	URL : https://otherreferats.allbest.ru/sport/00120599_0.html .			
3.	Інтернет-технології в туризмі.	URL: https://infotour.in.ua/shahovalov13.htm			

РЕКРЕАЦІЙНА НЕЗВИЧНІСТЬ АВСТРАЛІЇ

Незвичне і дивовижне завжди вабило людину як із позиції простої цікавості, так із науково-пізнавального ракурсу. Разом із цим, великий вплив на бажання людини відвідати особливі та не подібні на щоденну буденність речі мають рекреаційні потреби.

Рекреація є активним відпочинком. Поняття «рекреація» походить від латинського слова «*gescreatio*», що означає «відновлення». Згідно літературних джерел, рекреація – «це система заходів, пов'язана з використанням вільного часу людей для їх оздоровчої, культурно-ознайомчої і спортивної діяльності на спеціалізованих територіях, які розміщені поза їх постійним помешканням. Рекреація охоплює всі види відпочинку. Відновлення здоров'я і працездатності шляхом відпочинку на лоні природи, або під час туристичної поїздки з відвіданням національних парків, архітектурних пам'яток, музеїв» [1].

Задоволення рекреаційних потреб людини повинно комплексно забезпечити виконання таких умов:

а) розширене відновлення і відтворення фізичних, духовних, інтелектуальних, моральних та емоційних сил людини шляхом безпосереднього спілкування з Природою, здійснюючи прогулянки та екскурсії галявинами, річками, горами, лісами, парками, заповідниками озерами, іншими природними пам'ятками тощо;

б) розширене відновлення і відтворення духовних, інтелектуальних, моральних, емоційних і фізичних сил людини шляхом безпосереднього ознайомлення та екскурсій із пам'ятками Культури (архітектура, скульптура, музеї, галереї, християнські церкви, мусульманські мечеті, юдейські синагоги, буддистські храми, інші релігійні культові споруди, археологічні розкопки, оригінали літературних, музичних і мистецько-художніх творів);

в) поєднання задоволення наукових, пізнавальних, освітніх та релаксаційних рекреаційних потреб завдяки екскурсіям на місця археологічних і палеонтологічних розкопок, відвідування історичних, краєзнавчих, археологічних, природничих, літературних, меморіальних, мистецьких, етнографічних, технічних музеїв та ретро-музеїв, картинних галерей, спостереження та участь за національними традиційними й обрядовими діями;

г) покращення фізичного, морального, духовного, емоційного й інтелектуального самопочуття людини шляхом отримання оздоровчих і профілактичних послуг на бальнеологічних, грязьових, кліматичних курортах та місцях вільно-доступних курортних ресурсів;

г) забезпечення усеоможливого розмаїття розваг та відпочинку для людини шляхом організації рекреаційного, лікувально-оздоровчого, культурно-пізнавального (екскурсійного), ділового, спортивного, етнічного (ностальгічного), релігійного, транзитного, освітнього, пригоспідницького, подієвого, екологічного (зеленого), сільського, міського, темного, індустріального, пішохідного, автомобільного туризму.

Кожен материк завдяки своїй гігантській площі, розташуванню та географічно-біологічно-геологічній характеристиці має істотні можливості для формування та забезпечення належного задоволення усіх рекреаційних потреб людини. Австралія не є винятком і зараз ми у цьому переконуємося.

Сама назва материка «Австралія» має латинське походження – «*terra australis incognita*», що дослівно означає «невідома південна земля». Австралія – це континент, розташований у Південній півкулі Землі. Це найменший і найвіддаленіший від інших материків на земній кулі, який також є найпосушливішим континентом Землі. Австралія омивається, зі сходу і півночі Тихим океаном і його морями: Кораловим, Тасмановим, Фіджі; з півночі й заходу – водами Індійського океану та його морями: Арафурським і Тиморським, а також Великою Австралійською затокою. Береги розчленовані слабо, великі затоки – Карпентарія на півночі і Велика Австралійська на півдні; єдиний великий

півострів – Кейп-Йорк. 40% території Австралії знаходиться у тропіках, з яких одна третина – це пустеля, і дві третини – напівпустелі. Австралія є найбільш рівнинним континентом і найнижчим серед материків (майже на половині його поверхні середня висота не перевищує 300 метрів). Середню висоту Австралії позначають у 330 метрів над рівнем моря. Найнижчим географічним об'єктом материка є озеро Ейр, яке на 15 метрів нижче від рівня моря. Найвищою точкою Австралії є гора Косцюшко, яка височіє на 2229 метрів над рівнем моря на південному сході в Австралійських Альпах. Проте найвищою вершиною на території, що належить Австралії, є гора Моусон на острові Херд (2745 метрів). Найдревнішою частиною континенту є Західно-Австралійське плоскогір'я, а східну частину Австралії займає Великий Вододільний хребет [2; 3].

Завдяки тропічному положенню більша частина території Австралії зайнята пустелями, напівпустелями та сухими рідколіссями. Центральна низовина з низкою озерних западин пересохлих солоних озер з висотами до 100 метрів створює незвичне видовище для подорожуючих. Рекреаційним серцем Австралії є Велика Піщана пустеля, Велика пустеля Вікторія, Пустеля Гібсона, Пустеля Сімпсона з Налларборською рівниною. Неймовірним видовищем вздовж північно-східного Тихоокеанського узбережжя Австралії є найбільший кораловий риф у Світі – Великий Бар'єрний риф, що простягнувся на 2000 кілометрів. Найбільшим островом Австралії є Тасманія, а головними річками – Муррей, Дарлінг, Маррамбіджі, Гоулберн, Джорджіна, Дайамантина, Купер-Крик.

Рекреаційну незвичність Австралії характеризує її флора і фауна, завдяки якій цей континент часто називають материком парадоксів. Серед рослин поширені дерева, як не дають тіні, – евкаліпти. Австралія багата на акації, чагарникові зарості (скреби), трав'янисті формації. Унікальний тваринний світ Австралії представлений такими живими істотами як: качконіс, єхидна, кенгуру, коала, вомбат, валлабі, кенгуровий щур, опосум, австралійський бандікут, сумчаста миша, сумчастий диявол, дикий собака динго, отруйні змії, морська змія, акули, медуза австралійська (морська оса), бородавчаста риба, блакитний восьминіг, гігантські терміти, страус ему, казуар, чорний лебідь, лірохвіст, кукабарра, папути, какаду, тонкодзьобий буревісник.

Цікавим буде споглядання за життям аборигенів. Культурно-історична спадщина зосереджена у містах Сідней, Мельбурн і Канберра. Найвідомішими курортами є Дейлсфорд, Морі, Голден Кост (Золотий Берег) і Новий Південний Уельс.

Література:

4. Рекреація. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>

5. Австралія. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B2%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%8F>

6. Особливості рекреаційних комплексів Австралії та Океанії. URL:
<https://studfile.net/preview/5437283/page:12/>

ДО ПИТАННЯ ПРО СТВОРЕННЯ ТА ВИДИ ТА БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Відповідно до п.3 ч.1 ст.1 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (далі – Закон) [1] благодійною організацією є юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених цим Законом, як основну мету її діяльності.

Варто зазначити, що згідно ч.1 ст.80 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2] юридичною особою є організація, що створена та зареєстрована у встановленому законом порядку, яка наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю та може бути позивачем та відповідачем у суді.

Відповідно до абзацу 1 ч.2 ст.81 ЦК України юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на такі види: юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.

У свою чергу, відповідно до ст.13 Закону «Види благодійних організацій» благодійна організація може бути створена як благодійне товариство, благодійна установа чи благодійний фонд.

Благодійним товариством (наприклад Благодійна організація благодійне товариство «Шанс» м. Кривий Ріг [3]) є благодійна організація, яка створена не менш ніж двома засновниками. Така організація діє на підставі статуту.

Своєю чергою благодійна установа (до прикладу – Благодійна установа соціальної роботи з дітьми «Дім Анни»[3]) є благодійною організацією, установчий акт якої визначає активи, які один або декілька засновників передають задля досягнення цілей благодійної діяльності (коштом таких активів та/або доходів від таких активів).

Благодійним фондом (до прикладу Благодійний фонд «Сколівщина»[3]) є благодійна організація, що має учасників та управляється ними; діє на підставі статуту; учасники не зобов'язані передавати цій організації будь-які активи для досягнення цілей благодійної діяльності.

Загалом, при створенні благодійної організації слід звернути увагу на наступне:

1. Засновниками благодійних організацій можуть бути дієздатні фізичні та юридичні особи, крім органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб публічного права (ч.1 ст.12 Закону);

2. Благодійні товариства та благодійні фонди можуть мати, крім засновників, інших учасників (ч.3 ст.12 Закону);

3. Благодійні організації створюються на підставі установчих документів, до яких відносяться: статут та установчий акт (ч.1 ст.14 Закону).

4. Будь-яка благодійна організація (фонд, товариство або установа) підлягає обов'язковій державній реєстрації (ст.15 Закону);

5. Після здійснення державної реєстрації благодійна організація підлягає внесенню до Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру [3].

Варто звернути увагу на те, що благодійною діяльністю визнається добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара (п.2 ч.1 ст.1 Закону).

За даними Благодійного Фонду «Цех доброти» станом на січень 2021 року було проведено опитування щодо того, чи того, чи потрібно займатися благодійною діяльністю і куди роблять пожертви українці? Були отримані такі результати:

1. Близько 60% опитуваних допомагали іншим людям матеріально або нематеріально.

2. Важливість благодійності відзначили 90% опитуваних, а її необхідність - 74%.

3. 57 % українців вважають, що у разі необхідності благодійної допомоги – вони її не отримають, 28% опитуваних – вагаються, і лише 15% людей впевнені у тому, що зможуть її отримати.

4. Більшість опитуваних робить благодійний внесок раз на місяць. Середня сума пожертви коливається від 50 до 100 грн.

5. Мотивами благодійної допомоги є співчуття та усвідомлення того, що у майбутньому в біді може опинитися кожен.

6. 68% опитуваних вважають, що благодійність повинна бути анонімною та здебільшого пожертви здійснюються на картки хворих або їх близьких родичів.

7. Найпоширенішою є благодійна допомога армії, важкохворим, на захист тварин.

8. 11% опитуваних на запитання «Чому українці займаються благодійністю?» відповіли: «тому, що держава на це не спроможна».

9. Основними причинами, на думку 56% опитуваних, у випадку, коли людина не може брати участі у благодійній діяльності є брак часу та ресурсів.

10. Довіра опитуваних до благодійних фондів є посередньою. На думку українців чинниками, що допоможуть підвищити довіру до благодійного фонду можуть бути: звітність, авторитет, згадки про благодійний фонд у ЗМІ, соцмережах та в мережі Інтернет загалом [4].

Завершуючи розгляд даного питання слід звернути увагу на те, що благодійні організації відіграють вагомую роль у нашому суспільстві. Найбільш розповсюдженими формами благодійності є пожертви та милостиня.

Література:

1. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Реєстр неприбуткових установ та організацій. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/registers/non-profit>
4. Статистика благодійності. URL: <https://www.cdt.org.ua/charity-statistics/>

ОКРЕМІ ТЕОРІЇ СУТНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Наявність у цивільних правовідносинах такого учасника як юридична особа (ч.1 ст.2 Цивільного кодексу України) [1] потребує не тільки її правового закріплення, а й теоретичного осмислення її сутності. І, в зв'язку з цим, багато науковців у сфері права робили та роблять спроби пояснити сутність даного інституту, як соціального явища. Відповідно, сьогодні існує ряд теорій, які по-різному трактують поняття «юридичної особи».

Першою науковою теорією, на яку ми хочемо звернути увагу, є теорія фікції. Її започаткував Ф. Савіньї. Правознавець трактує поняття «юридичної особи», як штучний суб'єкт, створення якого допускається лише з юридичною метою. Тому, за цією теорією – юридична особа це поняття, яке не може існувати в реальному житті [2, с. 132].

Наступною є теорія колективної власності, засновником якої є французький цивіліст М. Планіоль. Відповідно до цієї теорії, юридична особа виступає лише як певний засіб, що призначений для управління колективною власністю і саме поняття прирівнюється до колективного майна, яке знаходиться у власності численних об'єднань, походить від інших осіб та існує відокремлено від індивідуальної власності [3, с. 40].

Теорія соціальної реальності, в основному, була сформована Д. М. Генкіним, який позначав юридичну особу як соціальну реальність, яка наділена відокремленою правосуб'єктністю та майном для виконання покладених на неї цілей та обов'язків. Відповідно до зазначеної теорії, юридична особа реально існує та є результатом розумової діяльності. При цьому юридична особа є реальною не лише як соціально-правова цінність, але також і як суб'єкт права та правовідносин, наділений власними інтересами [4, с. 255].

Представники «органічної теорії» пояснювали, що справжня воля може існувати лише в людини, а тому лише остання може слугувати вираженням волі юридичної особи, виступаючи як її орган [5, с. 38].

Відповідно до «теорії директора», представниками якої є Ю. Толстой і В. Грибанов, так як воля керівника вбачається у волі самої юридичної особи і саме через нього вона отримує права і обов'язки, то саме директор має право діяти від імені організації в сфері цивільного обороту, керувати і представляти собою сутність юридичної особи [6, с. 81].

Іншою, теорією юридичної особи, яка була запропонована професором Мюнхенського університету А. Брінцом є теорія «цільового майна». На думку зазначеного автора, юридична особа існує не для досягнення певних колективних цілей, а для використання конкретного майна, яке повинно виконувати зазначену мету. Дана теорія сутності юридичної особи має важливе значення для правової системи, оскільки в ній зазначені окремо визначені цілі, за допомогою яких майно, як в економічному, так і в юридичному значенні відокремлюється від своїх попередніх власників та

виражається як об'єкт та засіб реалізації загальної цілі, але в жодному разі не є суб'єктом або ж власністю такої цілі [7, с. 44].

Р. Ієрінг висловив свою позицію щодо сутності юридичної особи, яка відобразилась в теорії інтересу, відповідно до якої права й обов'язки юридичної особи належать тим фізичним особам, які фактично використовують майно й отримують від нього вигоди, їх прийнято називати «дестинаторами». На його думку, юридична особа є певним єдиним центром для прав «дестинаторів», штучно створеним за допомогою юридичної техніки, у якості особливої форми володіння майном багатьма фізичними особами, для певних загальних цілей, щоб задовольнити свої потреби та отримати корисний результат [8, с. 246].

О. Красавчиковим було розроблено теорію «організації». Він підкреслював, що коли законодавець застосовує вираз «юридичними особами визнаються організації», то йдеться про організацію не як про певний вид діяльності, а як про певне соціальне утворення, тобто систему суттєвих соціальних взаємозв'язків, за допомогою яких люди (або їх групи) об'єднуються для досягнення встановлених цілей в єдине структуроване і функціональне диференційоване соціальне ціле [9, с.126].

Завершуючи аналіз даного питання, хочемо зазначити, що найбільш придатною для пояснення сутності юридичної особи за цивільним законодавством України, є саме теорія «організації», оскільки, відповідно до ст.80 Цивільного кодексу України юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №40. Ст.356.
2. Савиньи Ф.К. фон. Система современного римского права: в 8 т. Т. II. Пер. с нем. Г. Жигулина / под ред. О. Кутателадзе, В. Зубаря. М.: Статут; Центр исследования права им. Савиньи, 2012. 573 с.
3. Грешников И.П. Субъекты гражданского права: *Юридическое лицо в праве и законодательстве*. Санкт-Петербург: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. 331 с.
4. Чукреев А. А. О сущности юридического лица. *Вестник Тюменского государственного университета*. 2003. №1. С. 250-257.
5. Кочергина Е. Организационно-правовая форма юридических лиц: Генезис доктрин и подходов. *Предпринимательство, хозяйство и право*. 2003. № 1. С. 36-40.
6. Толстой Ю. К. К разработке теории юридического лица. *Проблемы современного гражданского права: Сб. статей*. М.: Городец, 2000. 112 с.
7. Кочин В. Правова сутність юридичної особи. *Юридична Україна*. 2013. №5. С.44-48 с.
8. Суханов Е.А. Гражданское право : учебник: в 2 т. / под ред. Суханова Е.А. М.: Волтерс Клувер, 2004–2005. 404 с.
9. Красавчиков О. А. Понятие юридического лица в советском гражданском праве. *Советское гражданское право*. Вып. 1. Свердловск, 1976. С.126-132.

НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ПІДСТАВА ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ

Перехід економіки України до розвинутих ринкових відносин супроводжується необхідною умовою розбудови інституту права власності. Значну увагу науковці приділили дослідженню прогалин у механізмах виникнення, реалізації та припинення права власності. У цій роботі приділено увагу такій підставі припинення права власності як націоналізація.

Переважно припинення права власності настає за волею власника, проте існують випадки, в яких це припинення здійснюється поза їх волею - шляхом конфіскації, реквізиції та націоналізації. Перші два поняття зазнали офіційного тлумачення, на відмінну від останнього. Дотепер ведуться дискусії серед науковців щодо дефініції націоналізації. Зокрема, таке правове явище розглядають у вузькому та широкому значеннях. У вузькому розумінні націоналізація — це акт правотворення держави, яким встановлюється власність держави на майно іншого суб'єкта цивільного права, а у широкому - як сукупність юридичних фактів, спрямованих на настання певного наслідку у вигляді припинення права власності [1, с. 229]. Досліджуючи думки різних науковців можна зазначити, що націоналізація – це безоплатне вилучення майна державою з метою захисту суспільних та державних інтересів.

Ототожнення понять конфіскація, реквізиція та націоналізація є неприпустимим, адже відмінність наявна навіть у етимологічних зазначеннях цих термінів, де реквізиція від лат. *requisitio* — вимога; конфіскація від лат. *confiscation* — відібрання до казни; націоналізація від лат. *natio* — що належить народу. Відмінностей є багато, проте яскраво вона проявляється у меті кожного процесу: мета реквізиції полягає у вимозі держави забезпечити суспільний інтерес в умовах воєнного чи надзвичайного стану; мета конфіскації - міра покарання або санкція за вчинення правопорушення; а для націоналізації - забезпечення сталого розвитку економіки у процесі створення нового суб'єкта міжнародного публічного права. Їх спільність полягає лише у тому, що правовим наслідком цих понять виступає припинення речового права на майно у її власника поза його волею [1, с.226].

Поява «націоналізації» як особливої форми припинення права власності відбулась у СРСР на з'їзді більшовицької партії 26.07-03.08.1917, де було прийнято резолюцію, яка запроваджувала націоналізацію. У радянському праві націоналізація розглядалась передусім як підстава для виникнення соціалістичної власності на безоплатній та примусовій основі. Спочатку все було під виглядом «народного контролю», головною метою якого було пом'якшити перехід до справжньої націоналізації. Така націоналізація здійснювалась із численними порушеннями загальноприйнятих принципів, була проявом правового нігілізму, низького рівня правової культури та правосвідомості загалом. Ті, хто наважувався оскаржити незаконне привласнення майна державою звертались до міжнародних суддів, але рішення цих судів СРСР не визнавало. Тобто, правовий захист власників був відсутній. Саме тому соціалістичну націоналізацію також називають «червоною гвардійською атакою на капітал» [3, с.56-57].

Пізніше поняття націоналізації набуло певного значення і в праві інших держав. Зокрема право на націоналізацію пов'язують із питанням суверенітету держави. З приводу цього науковці виділили дві концепції визнання держави: конституційна та декларативна. Згідно із першою концепцією процес націоналізації ускладнюється, включаючи до нього такий елемент, як міжнародне визнання держави. При такій концепції власники, чиє майно націоналізоване можуть користуватись міжнародно-правовим інститутом судового захисту прав власника. Відповідно до другої концепції волевиявлення інших держав не потрібне, що спрощує цю процедуру, натомість громадяни цих держав, майно яких націоналізоване, позбавлені захисту міжнародного суду [2, с.315].

Проблема націоналізації в Україні полягає у тому, що немає законодавчо закріпленого механізму реалізації цього поняття. Законопроект «Про націоналізацію» поданий у 2012 р. на розгляд Верховної Ради України не зазнав підтримки. Наступна спроба регламентації націоналізації, здійснили автори проекту Закону «Про порядок примусового відчуження об'єктів права приватної власності у власність держави (націоналізації)». Хоча саме цей законопроект експерти вбачали взяти як основу проте остаточний розгляд проекту із доопрацюванням у Верховній Раді не відбувся.

Як уже зазначалось вище - головною метою націоналізації є захист суспільних та державних інтересів, тому, попри відсутність законодавчого регулювання націоналізації в Україні, у нашій державі наявний інститут державних гарантій, який регулюється Господарським кодексом України від 16.01.2003 р., Бюджетним кодексом України від 8.07.2010 р. та Законом України про державний бюджет на поточний рік, який визначає механізм гарантування та підтримки підприємств.

Негативним наслідком запровадження інституту націоналізації в Україні є те, що він може підірвати довіру до інституту державної гарантії, адже в разі не виконання зобов'язань за державною гарантією, майно суб'єкта господарювання може бути піддане націоналізації.

Отже, попри всі аргументи наявність закріпленого на законодавчому рівні інституту націоналізації є необхідним. Зокрема для того, щоб передбачити та запобігти спробам самовільної націоналізації. У майбутньому законі необхідною має стати оплатність націоналізації. Прийняття державою рішення про зміну правового режиму майна має бути мотивоване економічними, політичними факторами та мати на меті задоволення найважливіших нагальних потреб суспільства. Положення законопроекту повинні: чітко закріпити поняття націоналізації, її мети; виокремити перелік підстав та умов прийняття такого рішення; визначити об'єкти щодо яких може та не може бути застосована націоналізація; зазначити перелік посадових осіб, які можуть видавати рішення щодо націоналізації; вказати послідовний порядок укладення даного договору, а також визначити способи захисту порушених майнових прав суб'єктів націоналізації у суді.

Література:

1. Коструба А. Націоналізація власності в контексті механізму правоприпинення речових відносин. Право України, 2014. №8. С.225-233.
2. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть : учеб. М: БЕК, 1997 С.371
3. Яценко С. Економічні та правові підстави націоналізації. Цивільне право і процес. 2018. №3. С. 56-61.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ДОВЕДЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Статтею 55 Конституції України проголошується право кожного на захист своїх прав та свобод від порушень і протиправних посягань будь-якими не забороненими законом засобами [1]. Приписи Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) затверджують право будь-якої особи на судовий захист своїх прав, немайнових та майнових, у випадку нанесенні їм шкоди, в тому числі це може бути і моральна шкода [2]. Вперше в судовій практиці відбулось узагальнення та визнання проблем невірної з'ясування судами в конкретних справах наявності чи відсутності підстав для задоволення позовів про компенсацію моральної шкоди, а також великої кількості неточностей при визначенні її розмірів у Постанові ПВСУ № 4 від 31 березня 1995 р. [3].

Насамперед, вітчизняне цивільне законодавство не містить чіткого визначення «моральної шкоди» як поняття, лише статтею 23 ЦК України описані її способи прояву, наприклад, зазанні фізичний біль та страждання через каліцтво чи іншу травму; спричинення шкоди діловій репутації (в тому числі – діловій репутації юридичних осіб), честі та гідності для фізичної особи внаслідок приниження та інші [2]. Однак, пунктом 3 коментованої вище постанови ПВСУ відбулась одна із перших спроб розкриття сутності моральної шкоди як категорії понятійного апарату цивільного законодавства, із зазначенням, що це втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, заподіяних особі діями інших осіб, що суперечать вимогам закону [3]. Вужчим за змістом є визначення цього терміну в ч.5 ст.4 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», адже стосується воно виключно громадян, як потерпілих, відповідно суб'єктом спричинення моральної шкоди – є визначені законом особи [4]. На нашу думку не є доцільним законодавчо закріплювати визначення поняття «моральна шкода», адже для того, щоб охопити усі передбачені ЦК України випадки цієї шкоди при цьому не вдаючись до узагальнення (що може призвести до необхідності додаткових тлумачень), таке поняття буде занадто великим для обсягу та фактично повторенням приписів ст.23 ЦК України.

Однією із проблем доказування настання моральної шкоди є те, що у більшості випадків при поданні позовних заяв про її відшкодування позивачі обмежуються лише зазначенням факту спричинення моральної шкоди, описуючи обставини та зазначаючи підстави законодавства для відшкодування. Як зазначає вчений Колінко Ц. компенсація моральної шкоди в повному обсязі неможлива без чіткого обґрунтування, адже чинним Цивільним процесуальним кодексом України

(далі – ЦПК України) не передбачено презумпції настання моральної шкоди, більше того, з цього питання застосовують принцип загального розподілу тягара доказування у відповідності зі ст. 81 ЦПК України [6; 5, с.34]. Аналогічну позицію було висловлено і Верховним Судом в 2020 році, який у постанові по справі №580/1617/19 закріпив, що обов'язково моральна шкода повинна бути доведена та підтверджена аргументами із зазначенням конкретних дій (бездіяльності) інших осіб, які спричинили моральні хвилювання, прирівняні до страждань [7].

Вирішуючи це проблемне питання слід зазначити, що окрім часто застосованих доказів у цій категорії справ доказів, як показання свідків та висновки експертів-психологів, слід використовувати й інші види доказів. Так, слушною є рекомендація науковця Отраднової О. використовувати для доказування підстав для стягнення компенсації: 1) письмові докази, до яких можна віднести: письмовий висновок психолога, лікарняний листок, витяг з історії хвороби та інші документи, предметом яких є час, причини, міра та наслідки пережитих душевних страждань особою; 2) висновки експертів-медиків, які на відміну від висновків експертів-психологів, містять відомості про погіршення загального стану здоров'я позивача внаслідок пережитих душевних страждань [8, с.21]. Варто зазначити думку Колінько Ц., що хоча речові та електронні докази не є поширеними у справах про відшкодування моральної шкоди, однак вони є досить ефективними у справах про її компенсацію у зв'язку із порушенням честі, гідності та ділової репутації осіб через подання неправдивої інформації ЗМІ [6, с.34].

Ще одним проблемним питанням є встановлення розміру стягнень для компенсації моральної шкоди. Так, загальними з цього питання є такі постулати: 1) до предмета доказування включено питання розміру стягнення для компенсації моральної шкоди; 2) власне суд визначає розміри таких стягнень та їх еквівалент (грошовий, майном тощо). Проблемним аспектом є відсутність встановлених законодавством як максимальної, так і мінімальної суми компенсацій, а існують лише вимоги забезпечення справедливості та розумності їх розмірів (ч.3 ст.23 ЦК України), що не виключає фактор суб'єктивізму суддів при вирішенні цих питань, а як наслідок – неоднозначності судової практики [2].

Як наслідок, більшістю судових рішень розмір компенсації моральної шкоди зменшено у порівнянні із заявленими розмірами моральної шкоди позивачами. В одних випадках такі рішення суддів спричинені тим, що позивачі зловживають своїми правами, перетворюючи відшкодування моральної шкоди в «дохід». Так, одним із виявів зловживання процесуальними правами є подача завідомо безпідставного позову за відсутності предмета спору або у спорі, що має вочевидь штучний характер, не спрямована на реальний захист прав, адже особа зловживає своїм правом на судовий захист, не маючи на меті захисту будь-якого охоронюваного законом інтересу [7]. Однак, якщо особа дійсно потерпіла та потребує компенсації моральної шкоди, одним із варіантів є застосувати правовий механізм, який значно підвищить шанси отримати позивачу заявлену суму відшкодування, а саме – скористатись можливістю надання позивачем орієнтовних розрахунків відшкодувань моральної шкоди та отримання висновку судової психологічної експертизи, які є суттєвими перевагами у таких спорах. Прикладом може слугувати постанова Верховного Суду по справі № 2-1/07 від 28.02.2018 року, яка закріпила, що неподання орієнтовного розрахунку компенсації моральної шкоди призводить до оцінки судом на свій розсуд розміру такого стягнення без врахування думки експерта цієї судово-психологічної експертизи [9]. Отже, наявність відповідного розрахунку може вплинути на думку суддів щодо розміру відшкодування, адже щонайменше, вони повинні враховувати її. У 2020 році в іншій постанові по справі № 357/14357/17 Верховний Суд визнав вагому роль судово-психологічної експертизи у питанні визначення розміру суми стягнень моральної шкоди, зазначивши, що висновок судово-психологічної експертизи обґрунтовує розмір моральної шкоди, яка повинна бути відшкодована, належним чином [10].

Аналізуючи все вище зазначене, можна зробити висновок, що сьогодні існують певні практичні проблемні аспекти щодо визначення розміру та доведення моральної шкоди. Частина з цих питань вже вирішені новими законодавчими змінами, а певні із них потребують роз'яснення судовою практикою.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141.

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. ст.356.

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31 березня 1995 р. № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення: 15.04.2022 р.)

4. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 1. ст. 1.

5. Колінько Ц. Проблеми доведення моральної шкоди за законодавством України. Підприємництво, господарство і право. 2020. №8. С.30-34.

6. Постанова Верховного Суду від 23 січня 2020 р. у справі №580/1617/19. URL:<https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87129230> (дата звернення: 15.04.2022 р.)

7. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. ст.492.

8. Отрадна О. Компенсація моральної шкоди, заподіяної порушенням цивільно-правового договору. Вісник Національної Академії прокуратури України. 2015. № 2. С. 18-23.

9. Постанова Верховного Суду від 28 лютого 2018 року по справі № 2-1/07. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72757030> (дата звернення: 15.04.2022 р.)

10. Постанова Верховного Суду від 25 серпня 2020 року по справі № 357/14357/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/91186291> (дата звернення: 15.04.2022 р.)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄСПЛ В УКРАЇНІ

Визнані цінності, які пропагує уся Європа в частині захисту прав та свобод людини зафіксовано в такому нормативно-правовому акті як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, яка була прийнята Радою Європи 1950 року. Саме дотримання прав і свобод людини та їх ефективна і фактична реалізація є головними критеріями, за якими оцінюють рівень становлення та розвитку демократії у державі та суспільстві в цілому.

Різні аспекти виконання рішень Європейського суду прав людини в Україні досліджуються в наукових працях таких науковців як О. Базов, В. Кострицький, М. Мазур, Л. Пастухова, Д. Супрун, С. Тагієв, М. Чугуєвська, Н. Шелевер тощо. Проте і досі питання щодо ряду прогалин і колізій, дискусійних питань стосовно забезпечення ефективного виконання рішень ЄСПЛ не були детально досліджені науковцями.

Особлива риса конвенційних прав людини полягає в тому, що, незважаючи на особливий характер захисту прав людини в тексті Конвенції, справи щодо порушення державами своїх зобов'язань не тільки є підставою для їх відповідальності, але й є гарантіями для відновлення порушених прав фізичних та юридичних осіб та інших суб'єктів, забезпечення загальнодержавних превентивних заходів з метою запобігти повторенню подібних порушень у майбутньому [3].

На нашу думку, законодавчий елемент, безсумнівно, має основоположне значення, але слід зосередити увагу на ефективності виконання законів та підзаконних нормативно-правових актів, а також забезпечити функціонування якщо не комплексної процедури виконання рішень Європейського Суду з прав людини, то принаймні слід зафіксувати загальні засади забезпечення механізму реалізації рішень Європейського Суду з прав людини. Фактично держава сама обирає заходи, за допомогою яких вона зобов'язується усувати проблеми у внутрішньому правопорядку. Наприклад, якщо результат порушення прав спричинений проблемами з конкретними законами або відсутністю належного законодавства, тоді буде доцільно внести зміни до нормативних актів або прийняти відповідні закони. Однак, як показує практика, у справі «Юрій Іванов проти України» від 15.10.2009 р. відсутність своєчасного виконання рішень проти органів державної влади може свідчити про нездатність або небажання знайти ресурси провести необхідні юридичні чи законодавчі реформи.

Ще одним елементом ефективно функціонуючої системи реального та швидкого виконання рішень Європейського Суду з прав людини є наявність у державному бюджеті країни спеціальної статті витрат, пов'язаної з виконанням рішень Європейського суду з прав людини. В Україні відповідно до ст. 3 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [1] передбачено, що виконання рішень Європейського Суду з прав людини здійснюється за рахунок Державного бюджету України. Хоча законодавство України про державний бюджет, в переважній більшості, не містить окремої статті витрат, спрямованої на виконання рішень саме Європейського суду з прав людини. Наприклад, у Законі України «Про державний бюджет на 2021 рік» була передбачена стаття видатків державного бюджету України «Платежі на виконання рішень закордонних юрисдикційних органів, прийнятих за наслідками розгляду справ проти України», відповідно до якої на виконання рішень зазначених міжнародних органів, у тому числі і Європейського суду з прав людини, було передбачено 582 377,40 грн [2].

Однак, враховуючи зміст та спрямованість Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», вважаємо за доцільне в подальшому передбачати в державному бюджеті України витрати на виконання рішень Європейського суду з прав людини окремо. У зв'язку із цим ст. 3 зазначеного закону потребує викладення в такій редакції: «Виконання Рішення здійснюється за рахунок Державного бюджету України.

Варто відзначити як одну з причин невиконання судових рішень проти органів влади те, що позитивними зобов'язаннями в сфері соціального захисту громадян, які держава не може забезпечити фінансово. Часто буває, що законодавчий орган, в гонитві за народною прихильністю, приймає рішення про підвищення соціальних стандартів, які не прийняті державою для виконання. Тому, коли особи отримують судові рішення на їхню користь, відсутність коштів у бюджеті робить виплати неможливими. На нашу думку, необхідно збалансувати фінансові можливості та зобов'язання, які несе держава. [4, с. 118].

Ще одним не менш важливим аспектом виконання рішень Європейського суду з прав людини є встановлення юридичної відповідальності, зокрема кримінальної за невиконання або неналежне виконання рішень Європейського суду з прав людини. Так, відповідно до ст. 16 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» у разі невиконання або неналежного виконання рішення причетні службові особи, до компетенції яких належить це виконання, несуть адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність, передбачену законодавством України. Зокрема, кримінальна відповідальність щодо невиконання рішень Європейського суду з прав людини передбачена ч. 4 ст. 382 Кримінального кодексу України, відповідно до якої умисне невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років [5, с. 254].

Підсумовуючи вищезазначене, можна відзначити, що загалом в Україні функціонує система виконання, за якої кожне рішення Європейського суду з прав людини повинно бути обов'язково виконано державою. Проте на варто зупинитись на досягнутому і надалі слід вдосконалювати механізм виконання рішень Європейського суду з прав людини Україною.

Література:

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України № 3477-IV від 23.02.2006 року.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення 07.10.2021).
2. Про Державний бюджет України на 2021 рік: Закон України № 1082-IX від 15.12.2020 року.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text> (дата звернення 07.10.2021).
3. Про виконавче провадження: Закон України № 1404-VIII від 02.06.2016 року.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення 07.10.2021).
4. Кочура О.О. Окремі аспекти виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. Випуск 32. Том 1, 2015. С. 116-121.

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Україна повинна виконувати рішення Європейського суду з прав людини, це, власне, і є ключове завдання для того, щоб реалізувати євроінтеграційний курс нашої країни. Це допоможе забезпечити нормальне виконання усіх функцій країни як соціальної держави. Спочатку будуть відновлюватися права, які були порушені державою, згодом це призведе до того, що підвищиться довіра до органів державної влади.

Потім правова система України стане на шлях трансформування та оновлення, для того, щоб наблизитися до стандартів Ради Європи, які, у свою чергу, відповідають інтересам України.

Належно виконувати рішення ЄСПЛ є важливим та необхідним завданням, проте, в Україні наявна проблема систематичного виконання таких рішень. Ці проблеми стали предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців, як Н. Є. Блажівська, Н. В. Камінська, О. О. Петришин, В. А. Ведькал, Н. В. Косяк тощо.

Україна є членом Ради Європи ще з 1995 року, через 2 роки вже була ратифікована Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [1].

Також важливим стало те, що Україна ратифікувала Протокол № 14 до Конвенції, де містилося положення, що стосувалося сфери контролю за виконанням рішень ЄСПЛ. У зв'язку з цим, зросла роль Комітету Міністрів Ради Європи, це означало, що якщо орган буде вважати, що держава-учасниця відмовляється виконувати остаточне рішення у справі, в якій вона є стороною, він може звернутися до ЄСПЛ з питанням про додержання цією державою свого зобов'язання [2]. У зв'язку з цим, будуть запроваджені політичні санкції, до прикладу, можна втратити право голосу або взагалі припиняється членство.

Станом на 15.09.2020 ЄСПЛ були ухвалені 1383 рішення стосовно порушених Україною положень Конвенції. Невиконані рішення ЄСПЛ становлять 549 справ [3].

У зв'язку із такою негативною статистикою було призначено слухання Комітету з питань правової політики, де обговорювалися проблеми виконання Україною рішень ЄСПЛ.

Підсумком такого слухання було визначення кількох причин невиконання рішень ЄСПЛ Україною. Першочерговим висновком є те, що виникло недостатнє розуміння змісту рішень ЄСПЛ та обов'язкового виконання остаточних рішень, що становить загальний обов'язок держави, а не лише обов'язок Міністерства юстиції України.

Наступна причина полягає у недостатньому визначенні ролі національного координатора процесу та інших органів та груп, які можуть на високому рівні оцінювати причини порушення Конвенції та встановлювати шляхи для запобігання таких проблем.

Досвід інших країн дає зрозуміти ясність, прямотліївність та зрозумілість дій, які спрямовані на виконання рішень ЄСПЛ та який буде результат відповідальності та різних випадках.

Було виділено три сфери, з якими пов'язані проблеми систематичного невиконання Україною рішень ЄСПЛ, а саме: 1) суди на національному рівні довготривало не виконують рішення; 2) недотримання належних умов тримання під вартою та у місцях позбавлення волі; 3) проблеми, які будуть стосуватися мораторію на відчуження земель сільського призначення.

03 березня 2021 року було проведено засідання Комітету з питань правової політики, темою засідання стали «Проблеми виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини». На цьому слуханні були прийняті Рекомендації стосовно вищезазначених трьох першочергових сферах. Зокрема, для того, щоб розв'язати проблеми, рекомендується:

1. Ухвалити комплексні рішення для того, щоб вирішити причини проблеми, яка стала системною.

2. Запровадити продуктивні засоби правового захисту, всередині країни;

3. Збудувати таку систему контролю за боргами держави, щоб вона була комплексною та прозорою.

4. Здійснювати відповідне економічне утримання бюджету виконання [4].

Отже, наразі найважливішими завданнями для України повинно бути узгоджене чинне законодавство стосовно виконання рішень ЄСПЛ, які відповідають світовим тенденціям, Тобто, незаперечення існування проблеми та розуміння її причин, системності та структурності, можна розробити реальний план дій, що в подальшій перспективі дозволить якнайменше знизити негативні показники.

Література:

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 01.04.2021).

2. Протокол № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який змінює контрольну систему Конвенції від 13 травня 2004 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_527 (дата звернення: 01.04.2021)

3. Рекомендації Комітету з питань правової політики на тему «Проблеми виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини»: прийняті на засіданні Комітету від 17.02.2021 р. URL: <http://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/33309.pdf> (дата звернення: 01.04.2021)

4. Капітоненко А. Проблеми виконання рішень ЄСПЛ. *Юридична газета*. 2017. № 2–3 (604–605). С. 20–21. URL : https://aequo.ua/content/news/files/201801_yug_kapitonenkocompressed_1516878367_ua.pdf (дата звернення: 01.04.2021).

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ УВ'ЯЗНЕНИХ ОСІБ

У сучасному світі визнання, дотримання, захист прав і свобод людини є одним із найважливіших напрямів діяльності багатьох соціальних інститутів та безпосередньо є обов'язком держави. У теперішній час — час розвитку, модернізації, гармонізації інтересів держави дотримання права кожної людини, у тому числі ув'язнених, є невід'ємною і вкрай важливою складовою даних процесів, що становлять важливу складову покращення.

Дослідження міжнародного захисту прав ув'язнених осіб є дуже актуальним, так як, на наше переконання, це є найбільш незахищена категорія осіб, оскільки для них існують обмеження в реалізації їх суб'єктивних прав. Міжнародне співтовариство не могло залишити не розглянутим це питання, а саме правовідносини, що виникають при виконанні і відбуванні покарань, суб'єктами яких є засуджені.

Питання захисту прав ув'язнених останнім часом розглядається та вивчається багатьма науковцями. Зокрема, це такі вчені як: О.М. Дроздов, Н.М. Пательнікова, В.М. Романов, О.В. Романюк, А.Х. Степанюк, Ю.О. Толстенко, В.О. Човган тощо.

Метою нашої наукової роботи є дослідження, а також механізму забезпечення цього правового явища.

Міжнародний захист прав ув'язнених осіб наразі набув дуже широкого значення, а також має ознаки правового явища, що прямо пов'язаний із нормотворенням, оскільки саме порушення прав засуджених, які захищаються в суді, у результаті все одно призводять до обов'язковості перегляду нормативно-правових актів і ухвалення нових норм права, що встановлюють нові правила поведінки із засудженими і надають гарантії щодо дотримання прав засудженого.

Для розуміння сутності захисту прав варто пам'ятати, що захист є одним із засобів забезпечення права. Цей засіб є одним із найбільш радикальних, але все ж він є саме засобом забезпечення. Варто погодитись з тим, що захист як засіб забезпечення прав включає в себе різні механізми, способи, а

також методи та прийоми, що спрямовуються на їх підтримання і поновлення в разі його порушення [1, с. 197].

Під поняттям «міжнародний механізм захисту прав» слід розуміти систему міжнародних органів та організацій, що діють з метою реалізації міжнародних стандартів прав і свобод людини чи їх відновлення у випадку порушення. До таких органів відносяться так звані «універсальні» органи та організації, що безпосередньо пов'язані з Організацією Об'єднаних Націй, зокрема це: Рада ООН з прав людини, Верховний Комісар ООН, конвенційні міжнародні органи (Комітет ООН з прав людини, Комітет ООН проти катувань, Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації, Європейський комітет із питань запобігання тортурам і такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню та інші); а також є й регіональні механізми захисту прав людини, серед яких виділяють судові органи: Європейський суд з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини і такі інші.

Міжнародні органи розробляють міжнародні акти щодо забезпечення захисту прав ув'язнених осіб. Зокрема, виділяють акти загального характеру, до яких відносяться Загальну декларацію про права людини (1948 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), а також спеціалізовані акти, що включають в себе: Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими (1955 р.), Конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987 р.), Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1975 р.). Принципові положення цих документів щодо поводження із ув'язненими державою, посадовців органів та установ виконання покарань стали основою для розроблення та прийняття відповідних нормативних актів щодо питань, які стосуються забезпечення їхніх прав і свобод, організації процесу виконання кримінальних покарань та діяльності органів й установ з виконання покарань, участі громадськості в цьому процесі тощо [2, с.132].

Ув'язнені особи, незважаючи на тяжкість вчиненого ними кримінального правопорушення, все одно залишаються громадянами своєї країни. А тому держава гарантує збереження за ними своїх суб'єктивних прав, крім тих, що обмежують свободу. Виходячи з цього, в'язні мають право на життя, особисту недоторканність, на здоров'я, працю, незастосування до них катувань, на повагу до людської гідності, на свободу віросповідань, свободу совісті та думки, недоторканність сімейного життя та інші основоположні права.

Якщо ж розглядати механізм захисту прав ув'язнених на національному рівні, то можна побачити, що у нас закріплено правовий статус засудженого, їх право на правову допомогу і зустрічі з захисниками та іншими фахівцями правової галузі. Окрім цього цим особам надається право подавати заяви, скарги до адміністрації місця, в якому відбувають покарання. Також вони можуть звертатись до Національного превентивного механізму, що працює під керуванням Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, а якщо говорити про міжнародні механізми, то одним з таких органів є ЄСПЛ, де опікуються захистом прав ув'язнених.

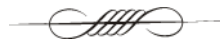
Важливою функцією Європейського суду з прав людини є забезпечення неухильного дотримання і виконання норм Конвенції державами-учасниками. Рішення ЄСПЛ містять позиції, що сприяють забезпеченню запобігання катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження. Україна посідає одне з перших місць за кількістю справ серед держав-членів Ради Європи, які перебували на розгляді в ЄСПЛ [3]. Аналізуючи практику ЄСПЛ, однією з недавніх справ була справа «Беляєв та інші проти України», де заявниками є засуджені до довічного позбавлення волі, які відбувають покарання. Вони вказали, що були порушення права на повагу до приватного і сімейного життя через відсутність можливості мати тривалі візити зі своїми близькими родичами, членами сімей. Проте урядом були спростовані відповідні вимоги, але Суд визнав порушення ст. 14 Конвенції (заборона дискримінації) разом зі ст. 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя) [4].

Отже, підсумовуючи викладене, можна дійти до висновку, що правова система захисту прав та законних інтересів ув'язнених являє собою сукупність різних механізмів, якими можуть скористатися засуджені та ув'язнені у разі порушення їхніх прав чи законних інтересів, з метою їхнього захисту чи відновлення. Ув'язнена особа має право на захист у разі порушення права, отже, може звертатися за захистом, зокрема, до Європейського суду з прав людини. Однак якщо говорити про захист прав на

державному рівні, то тут ми слабкі, адже установи виконання покарань, на жаль, все ще є місцями приниження, нерідко катувань, жорстокого поводження та утиску прав в'язнів.

Література:

1. Почанська О. С. Правові засади забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні. Форум права. 2017. № 4. С. 197–204.
2. Романюк О. В., Човган В. О. Міжнародні стандарти, принципи і рекомендації в галузі виконання покарань та діяльності органів і установ виконання покарань. Біла Церква, 2016. 132 с.
3. Роль ЄСПЛ у забезпеченні належного та ефективного механізму захисту прав людини в Україні. Юридична Газета. URL : <https://7aas.gov.ua/yuridichna-gazeta-rol-yespl-u-zabezpechenni-nalezhnogo-ta-efektivnogo-mexanizmu-zaxistu-prav-lyudini-v-ukra%D1%97ni/>.
4. Справа «Беляєв та інші проти України» (Заява № 34345/10 та 2 інші заяви) URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d89#Text (дата звернення: 22.04.2022 р.).

СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ ТА ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛА СУДОВОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Прецедентне право є основа правового простору держави чи групи держав, які визнають юрисдикцію міжнародного суду. На мою думку, судові рішення як джерело права необхідне для усунення правової колізії, прогалин законодавства, створення «динаміки права». Не існує жодного цілком досконалого закону, саме тому прецедентне право поглиблює та конкретизує зміст норми в конкретних правовідносинах, а деколи, і тлумачить її зміст. Одним із найбільш цікавих напрямків є адаптація українського законодавства відповідно до законодавства країн Європейського Союзу, впровадження європейських стандартів, зокрема права на справедливий суд, доступність правосуддя та незалежність та своєчасність розгляду справ. Слід вказати, що одним із джерел є практика Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд, ЄСПЛ). Саме вказана практика створює фундамент для розвитку та реформування адміністративного процесуального права.

Відповідно до частини 1 статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» рішення є обов'язковим для виконання Україною відповідно до статті 46 Конвенції [1]. Дійсність цього положення визначається тим, що практика Європейського суду створюється та поширюється на всі держави-члени, які ратифікували Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, містить у собі тлумачення та правила застосування конвенції у міжнародних справах та скаргах окремих громадян. Відповідно до ст. 17 того ж Закону суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Крім того вказівка на це міститься безпосередньо у Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України), так відповідно до частини 2 статті 6 КАС України суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини [2]. Також у Постанові Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про судові рішення в адміністративній справі» від 20 травня 2013 року № 7 зазначається, що в мотивувальній частині рішення, винесеного адміністративним судом, можуть також використовуватися посилання на рішення ЄСПЛ [3]. Суди зобов'язані обґрунтовувати доцільність посилання на рішення ЄСПЛ у кожній конкретній справі.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у своєму рішенні у справі № 9901/460/18 від 18 вересня 2018 р. звернув увагу на те, що відповідно до Угоди про асоціацію Україна взяла на себе зобов'язання, зокрема, забезпечувати поступову адаптацію свого законодавства до права ЄС (*acquis* ЄС) відповідно до напрямів, визначених у цій угоді, та забезпечувати ефективне її виконання. У рішенні було відзначено, що однією з цілей асоціації, згідно з пунктом «е» частини другої статті 1 Розділу I Угоди, визначено посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод [4].

Впродовж останніх років Європейський суд ухвалив безліч рішень, що торкаються адміністративного судочинства, і ця тенденція, на мою думку, буде тільки посилюватись. Хоча більш

детально зупинитись на принципі змагальності декларованим Європейською конвенцією з прав людини (далі – Конвенція). Принцип змагальності тлумачиться як право сторін ознайомлюватися з усіма доказами чи зауваженнями, залученими до справи, коментувати їх. Іншими умовами Конвенція визначає обов'язок органів досудового слідства повідомляти стороні захисту про всі відомі їм виправдні та обвинувальні докази, які стосуються справи; право особи, що обвинувачується в учиненні злочину, допитувати свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту, тощо. ЄСПЛ не аналізує засаду змагальності як активної чи «пасивної» ролі суду, тобто він не аналізує, чи суд самостійно збирає докази у справі за власною ініціативою, чи вирішує справу лише на підставі наданих йому сторонами доказів. У кожній конкретній справі ЄСПЛ тим чи іншим чином здійснює інтерпретацію принципу змагальності на свій розсуд, розглядаючи його насамперед як частину права на справедливий суд, наголошуючи, що ідея справедливого судового розгляду включає основоположне право на змагальні провадження. До прикладу:

- вимоги, що виникають з права на змагальні провадження, фактично є однаковими для всіх видів проваджень (*Werner v. Austria* (Вернер проти Австрії), § 66);

- бажання зекономити час і прискорити провадження не обґрунтовує невиконання такого фундаментального принципу, як право на змагальні провадження (*Nideröst-Huberv. Switzerland* (Нідерьост-Хубер проти Швейцарії), § 30);

- право на змагальні провадження фактично означає можливість сторін у кримінальному або цивільному слуханні бути обізнаними щодо всіх коментарів із приводу представлених доказів і спостережень, навіть якщо вони представлені незалежним представником національних юридичних послуг, оскільки вони можуть вплинути на рішення суду (*McMichael v. the United Kingdom* (МакМайкл проти Сполученого Королівства), § 80; *Vermeulen v. Belgium* (Вермюлен проти Бельгії), § 33) [5].

Слід зазначити, що головним складником реалізації принципу змагальності сторін в адміністративному судочинстві є право на перегляд судових рішень Верховним Судом (про що зазначається у п. «а») та «б») ч. 3 ст. 10 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та п. 3 ч. 5 ст. 361 КАС України). Наявність таких положень в КАС України ще раз підтверджує важливість рішення Європейського суду з прав людини для України та сприяє обранню нашою державою процесу європейської інтеграції.

Підсумовуючи зазначу, судова практика Європейського суду інтегрується у національну правову систему України та набуває усіх ознак джерела адміністративного судочинства, та джерела права в цілому. Впровадження практики ЄСПЛ зміцнює довіру громадян до національної судової системи та сприяє утвердженню національного судочинства як такої системи правосуддя, що відповідає міжнародним стандартам щодо захисту прав і свобод людини. На мою думку, існує нагальна потреба забезпечення суддів систематизованими збірниками офіційно перекладених рішень Європейського суду з прав людини.

Література:

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.

2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 липня 2005 року. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

3. Про судові рішення в адміністративній справі: Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 року. №7.

4. Рішення Верховного Суду від 18 вересня 2018 року у справі № 9901/460/18. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/76614024>.

5. Посібник зі статті 6 «Право на справедливий суд». К., 2013. 77 с. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_UKR.pdf.

Неодмінним конституційним правом людини й громадянина є право на судовий захист, закріплене у ст. 55 Конституції України. Проте реалізуючи свої права в адміністративному судочинстві, учасники судового процесу та їхні представники зловживають процесуальними правами, незважаючи на заборону, яка міститься в ч.1 ст. 45 Кодексу адміністративного судочинства України (надалі по тексту – КАСУ).

Відповідно до ч. 2 ст. 45 КАСУ суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню адміністративного судочинства, та закріплює п'ять видів дій, які безумовно можуть кваліфікуватися судом як зловживання процесуальними правами [5]. Проте потрібно розуміти, що перелік, який зазначений в КАСУ не є вичерпним. Враховуючи останню практику Верховного Суду, спробуємо систематизувати найбільш поширені зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві:

1) Зловживання правом на забезпечення позову. Інколи позивач, зловживаючи своїми правами, створює адміністративні спори штучного характеру. Тобто, мета позивача заключається в зупиненні дії оскаржуваного рішення органу місцевого самоврядування на певний період часу шляхом забезпечення позову. Абсолютно зрозумілим стає те, що позивач в такому випадку звертається до суду не за захистом прав та інтересів [1].

2) Використання нецензурної лексики в офіційних документах. Учасники судового процесу, їх представники неодноразово вдавалися до застосування нецензурної лексики, образливих і лайливих слів, символів у поданих до суду документах та під час спілкування з судом, з іншими учасниками процесу, їхніми представниками, а також вчинення інших аналогічних дій свідчить про очевидну неповагу до честі, гідності цих осіб з боку осіб, які такі дії вчиняють. Такі дії суперечать основним засадам (принципам) адміністративного судочинства, а також його завданню. З огляду на вчинення таких дій, суд може визнати зловживанням процесуальними правами та застосувати наслідки, передбачені ч. 3 ст. 45 КАСУ.

Своє бачення стосовно використання нецензурної лексики в суді має Європейський суд з прав людини (надалі по тексту – ЄСПЛ). Суд вважає, що обґрунтування позову з використанням наведених висловлювань виходить за межі нормальної, коректної та легітимної критики, що тлумачиться як зловживання правом на подання заяви. Застосовуючи пп. «а» п. 3 ст. 35 Конвенції, суд оголошує неприйнятною будь-яку індивідуальну заяву, якщо він вважає, що ця заява є зловживанням правом на її подання. Наприклад, заявник під час спілкування з ЄСПЛ вживав образливі, погрозливі та провокативні висловлювання проти уряду-відповідача, його представника, органів влади держави-відповідача, ЄСПЛ та його суддів. Рішенням Суду в даному випадку було визнання зловживання правом на подання заяви з боку заявника [2; 3; 4].

3) Зловживання процесуальними правами суб'єктами владних повноважень. Зафіксовані вкрай часті випадки зловживання процесуальними правами не приватними особами чи адвокатами, а суб'єктами владних повноважень (зокрема, органами державної фіскальної служби). Існує практика, коли в акті податкової перевірки суб'єкт владних повноважень зазначав про нереальність господарської операції, одночасно вказуючи, що до перевірки були подані всі первинні документи. Суди у податкових спорах задовольняють позови суб'єктів господарювання. Проте органи державної фіскальної служби оскаржують рішення судів до останнього, тобто, аж до касаційної інстанції. Касаційна інстанція викликає на судові засідання, а орган державної фіскальної служби не з'являється або надає пояснення, що це їхня позиція. Окрім того, зловживання з боку органів державної фіскальної служби проявляються в несплаті відповідного судового збору за розгляд справи [3; 6].

4) Сутяжництво. Непоодинокі випадки, коли знамениті люди (публічні особи) намагаються привернути до себе увагу застосовуючи звернення до адміністративного суду. Зазвичай, такі позови направлені для боротьби проти опонентів. Такі особи демонструють власну позицію з приводу проблемних питань в державі, а факт звернення публічної особи до суду з відповідним позовом багаторазово висвітлюється в засобах масової інформації. Громадяни як приватні особи звертаються до адміністративного суду з відповідним адміністративним позовом, маючи на меті «розправитися» з певною посадовою особою суб'єкта владних повноважень внаслідок прийнятих проти неї рішень або вчинених дій через виконання публічно-владних управлінських функцій на підставі закону. Приватна

особа звертається до суду і не з'являється на судові засідання декілька разів без поважних причин. [3; 7].

5) Необґрунтовані клопотання про відводи суддів або колегії суддів. Одним з найчастіших зловживань процесуальними правами в адміністративному судочинстві виступають направлення до суду численних необґрунтованих клопотань про відводи суддів або колегії суддів (як до, так і після відкриття провадження), що значно затягує процес розгляду справи в суді. Так як суд не може ігнорувати такі клопотання і вимушений розглядати їх, особи, які користуються даним правом, отримують бажане. [8].

Підбиваючи підсумки, можемо зазначити, що наразі існує багато випадків зловживання різноманітними видами прав в адміністративному судочинстві. Паралельно існує відповідальність за такі дії, яка передбачена ч.3 ст. 45 КАСУ. Проте застосування даного виду санкції не набуло значного поширення, саме тому, на мою думку, зловживання відбуваються надалі.

Література:

1. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 24 січня 2019 року у справі №11-987сеп18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/79439747>.
2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14 березня 2019 року у справі №9901/34/19. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/81013341>.
3. Монаєнко А. Зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві. *Юридична газета*. 2019. № 28-29 (682-683). URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/zlovzhivannya-procesualnimi-pravami-v-administrativnomu-sudochinstvi.html>.
4. Ухвала КАС ВС від 8 квітня 2019 р. у справі №9901/167/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/81020317>.
5. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36. № 37. Ст. 446.
6. Ухвала КАС ВС від 23 січня 2018 року у справі №826/12421/14. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71766519>.
7. Постанова КАС ВС від 7 лютого 2018 року у справі №826/24381/15. *Протокол*. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kas_vp_vid_07_02_2018_roku_u_spravi_826_24381_15.
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 26 червня 2018 року у справі №800/264/17. *Протокол*. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_vp_vs_vid_26_06_2018_roku_u_spravi_800_369_17.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ

Мова – це не лише носій культури та її величне явище, а й основний політичний інструмент.

Мовне законодавство є основою мовної політики – цілісність та практичність дій, які спрямовані на баланс мовних зв'язків у країні або на розвиток мовної класифікації у певному напрямі. Фундаментом мовного законодавства для кожної країни є мовний закон, який закріплює одну або кілька мов у статусі державної і звісно, охороняє мови національних меншин. Можу сказати, що мовне законодавство є одним із найважливіших факторів утворення демократії та виконання мовних верховенств усіх само врядувань у країні. Є відомості, що після Другої світової війни Рада ООН добавила пункт про мовні права до загального списку прав людини, саме тому їхній захист став одним із головних аспектів роботи ООН. [1]

Говорячи про українську мову, то можу сказати, що вона у садочках, школах, університетах є головним фундаментом унікальності нашої країни, тому що українська мова є мовою нашого щоденного спілкування. В садочках, школах, університетах навчання проводять рідною мовою, а саме засідання, збори колективу, наради, семінари і так далі.

Функціонування державної мови здійснюється у всіх сферах нашого життя, тому велике значення для майбутньої української мови має національна свідомість та мовна гідність. [2]

Для того щоб Україна була єдиною державою ,з єдиним народом, можна вчинити наступні вчинки, які раніше робила Франція, а саме: у всіх сферах суспільного життя було впроваджено стовідсоткове застосування рідної мови, культури, історії. Тому знання мови та історії стало основною умовою для усіх хто буде отримувати паспорт громадянина Франції.

В Україні видали подібний закон, який передбачає застосування української мови у багатьох сферах, точніше цей закон несе таку назву: «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Згідно до цього акту, українська мова є обов'язковою для органів державної влади та публічних сфер. Закон запевняє, що кожна людина в Україні може отримати відомості та послуги українською.

Завданням цього Закону є гарантування державою:

- утвердження української мови як державної мови на всій території України у всіх публічних галузях суспільного життя, а також у міжнародному спілкуванні та при виконанні посадовими особами представницьких функцій;

- зміцнення та розвиток української нації, її історичні відомості, традиції та культури;
- встановлення та підтримка української мови як неповторна мова єдиної нації, які зорієнтовані на:

- a) відмінне володіння українською мовою громадянами України;
- b) правильне застосування української мови відповідно до правил українського правопису;
- c) поширення знань про українську мову та її призначення у розвитку української та європейської культур;

- d) поширення української мови у світі.

- запобігання дискримінації людини за мовною ознакою;

- утвердження української мови як мови міжетнічного спілкування і порозуміння в Україні.

[4]

Хотіла ще би вказати, статтю 6 Закону України «Українська мова та громадянство в Україні», в цій статті вказується, що обов'язок громадянина України володіти українською мовою, тому що:

1. Кожен громадянин України повинен володіти українською мовою як мовою свого громадянства.

2. Держава гарантує кожному громадянину України можливість вивчення української мови через систему закладів дошкільної, загальної шкільної та вищої освіти.

3. Держава забезпечує наявність умов вільно опанувати українську мову особам, які через історичні обставини у минулому були позбавленні можливості вивчати українську мову. [5]

Стосовно нормативно – правових актів, то було би доречно опиратись на освітні процеси де мова відіграє велику роль. Адже освітній процес в усіх закладах освіти буде проводитись українською мовою. Також українську мову вживають у різних культурних діяннях. До прикладу іншомовні театральні постанови у державних театрах відбуваються з українськими субтитрами. Наполягання на дублюванню фільмів українською мовою вже нікого не приголомшує. Фільми які демонструють у кінотеатрах, може транслюватись мовою оригіналу, проте з українськими субтитрами. Таких показів може бути не більше 10% від основної кількості сеансів, які відбуваються у кінотеатрах протягом місяця. На мою думку для початку цього буде достатньо, щоб глядач звикав дивитись уривок фільму в оригіналі. У той же час це зменшить кількість показів фільмів у кінотеатрах, які випускає країна агресор. [3]

Аналізуючи все вище сказане, можу сказати, що кожен громадянин України повинен розмовляти, працювати лише українською мовою і це є дуже актуальним в наш час. Завдяки цьому ми можемо підтверджувати, що ми єдина нація, єдина держава і мова в нас також єдина. Зробивши це наші діти ,правнуки зможуть розмовляти мовою своїх предків, які довгий час відстоювали її самобутність. Я вважаю, що з цього часу ми почали підносити свою рідну мову. Звісно, на східній стороні нашої держави буде важко опанувати українську мову, проте все на пряму залежить від самих людей ,їхніх бажань та прагнень, які стосуються спілкування та використання рідної мови в межах нашої країни.

Література:

1. Мовне законодавство. URL : https://www.wiki.uk-ua.nina.az/Мовне_законодавство.html.
2. Мова, якою відбувається освітній процес у закладі освіти – українська. URL : <https://shkola52zp.jimdofree.com/прозорість-та-відкритість-діяльності-закладу/навчальний-процес/>.
3. Ірина Подоляк. Закон про державну мову: прийняти реальність. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/28270385.html>.
4. Закон парламенту «Про забезпечення української мови як державної» від 25.04.2019. URL : <https://auc.org.ua/novyna/parlament-ukrayiny-priynyav-zakon-pro-movu>.
5. Закон України «Обов'язок громадянина України володіти українською мовою». (ВВР) 2019, № 21, ст.81. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>.

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПОРІВНЯНО З УРСР

Сучасна Конституція України це насамперед основоположний акт в якому містяться базові принципи розвитку суспільного ладу нашої країни. Правознавець В. Погорілко зазначає що суспільний лад представляє собою “ певну систему, або систему систем суспільства ”. [1, с.92] Ця система відповідно складається з соціальної, культурної, політичної, та економічної. Тому аналізуючи вплив Конституції України як і будь-якої іншої на суспільний лад неминуче потрібно звернути увагу на те як вона впливає на економіку країни в якій діє. Важливість цієї теми зумовлюється не тільки потребою країни у правовому регулюванні економічних відносин а й у тому щоб це регулювання не шкодило їх розвитку.

Оскільки зв'язок норм конституції та розвитку економічних відносин має не тільки теоретичний, а й практичний характер. Це зумовлюється тим що конституція країни може як сприяти розвитку економіки так і шкодити йому, стримувати його через консервування та затвердження регресивних економічних відносин та їх форм. Всі ці фактори стали причиною появи такого специфічного поняття серед дослідників як «конституційна економіка».

Для об'єктивного наведення прикладу вище наведених даних ми порівняли конституційні основи які були закладені в основу ринку УРСР та основи які на даний момент діють в Україні. Розпочинати аналіз будь-якого конституції у відносинах з ринком потрібно з питання власності. В УСРР в основу конституції ліг так званий принцип «єдиної фабрики». Цей принцип повністю ігнорував можливість економічного плюралізму порушував основний принцип демократичної економіки, а саме рівність всіх трьох форм власності в середині держави та забезпечення їх рівності державою, віддаючи повну перевагу державній формі власності. В статті 10 Конституції УРСР було чітко зазначено, що в основі економічної системи України лежить соціалістична власність на засоби виробництва у формі державної (загальнонародної) і колгоспно-кооперативної власності. Це тягнуло за собою декілька серйозних негативних наслідків. Насамперед, це повна відсутність можливості для виникнення економічної конкуренції на ринку, що тягне за собою неможливість утворення всередині країни ринкової економічної системи. Це робило дану систему надзвичайно невивідною, оскільки за таких конституційних засад економіка не могла самостійно забезпечувати потреби громадян.

За словами дослідника СРСР В. Селіванова в середині УРСР сформувалась без плюралістична система «єдиної фабрики», яка дестимулювала економіку та не залишала їй шансів на перспективний ріст.[2, с.44-45] Тому головною задачею творців Конституції України в економічних питаннях стало реформування цієї системи. Початком цього стало прийняття Декларації про державний суверенітет від 16 липня 1990 року, в якій розділ четвертий заклав основний фундамент самостійної економічної системи України. Зокрема йшлося про те, що Україна забезпечує захист всіх форм власності, а найбільше приватної власності, яка протягом радянського періоду політико-правового розвитку України як вже зазначалося вище знаходилась на другорядних ролях. Для початку в основу був покладений новий, демократичний принцип, а саме те що лише значна частка підприємців і власників гарантує реальне зростання та демократію. Насамперед було введено плюралізм форм власності.

Найкраще це простежується а проекти Конституції України винесений Верховною Радою України на всенародне обговорення 1 липня 1992 року, в якому глава восьма розділу третього мала назву “ Власність ” і складалася з 8 статей (статті 66 – 73), які фіксували наступні принципи положення щодо власності та права на неї:

- 1) власність є публічною та приватною і ці форми власності є рівноправними;
 - 2) держава підтримує соціальну функцію власності;
 - 3) надра, води, узбережжя, повітряний простір, ліси, тваринний світ, природні ресурси континентального шельфу і виключної морської економічної зони України знаходяться лише у публічній власності;
 - 4) усім власникам гарантується рівний правовий захист;
 - 5) права власника можуть бути обмежені лише у випадках і в порядку, встановленому законом.
- [3]

Хоч у конституційному процесі ця глава і була виключена з тексту конституції. Однак не у такому вигляді але всі ці норми збереглися і в діючій Конституції України просто набули закріплення в різних нормах. Це все стало потужною конституційно-правовою основою для формування абсолютно іншої форми економіки ніж існувала в країні до цього а саме соціально орієнтованої ринкової економіки. Це в свою чергу потягнуло нові обов’язки держави перед економікою, а саме курс на соціальне спрямування бюджету держави тобто збільшення прямих соціальних витрат (освітні виплати, пенсії і тд.)

Отже, якщо характеризувати конституційний економічний порядок в Україні, можна стверджувати, що у відповідності до діючої Конституції України він формується на основі поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин та державного регулювання макроекономічних процесів. Таким чином якщо узагальнювати результати проведеного дослідження можна стверджувати що після становлення Конституції України економіки України почала рухатись у надзвичайно прогресивному та демократичному напрямі в порівнянні з жорсткою перешкодою для економіки якою була конституція УРСР.

Література:

1. Конституційне право України. За ред. В.Я. Тація, В.Ф. Погорілка, Ю.М. Тодики. К.: Український центр правничих студій, 1999. 376 с.
2. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти. К., 2002. С.742.
3. Про проект нової Конституції України : Постанова Верхов. Ради України від 08.10.1993 р. № 3494-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3494-12#Text> (дата звернення: 22.04.2022).

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФІСУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ТА ДОПОМІЖНИХ СТРУКТУР

Апарат глави держави - складовий елемент інституту глави держави незалежно від форми правління. Єдиний функціональний орган президентського апарату – Офіс Президента України. Він посідає центральне місце серед допоміжних органів. За допомогою Офісу здійснюється управління державними і громадськими справами. У міру розвитку суспільства управління, а разом з ним і апарат глави держави, безперервно ускладнюється і вдосконалюється з урахуванням національної специфіки.

Також, при Президенту створюються допоміжні органи, які функціонують у встановленому порядку при главі держави, які діють в межах відведених їм повноважень і обмежені в праві видання від свого імені нормативних правових актів. Вони створюються для забезпечення діяльності глави держави і не повинні включатися в вирішення питань, не пов’язаних з їх основним завданням. Допоміжні органи при главі держави є однією з найбільш значущих частин державного механізму. Маючи такий статус, вони справляють істотний і безпосередній вплив на рішення самого широкого кола питань політичної практики.

Широкий обсяг повноважень Президента викликає об'єктивну необхідність створення спеціальних допоміжних органів, забезпечують виконання функцій глави держави. На даний момент найменш вивчений орган, через який Президент реалізовує свої функції є Офіс Президента України. На сьогодні існує багато міфів і суб'єктивних суджень про цей Офіс, і дуже мало об'єктивних відомостей, досліджень та досвіду. [2]

Офіс Президента України є постійно функціонуючим допоміжним органом, утвореним Президентом України, відповідно до п. 28 ч. 1 ст. 106 Конституції України. Офіс Президента України має повноваження, які забезпечують повноваження самого глави держави. Він відіграє важливу роль в організації та функціонування державного механізму, а її керівник є вагомою політичною фігурою.[1, с.86]

Офіс Президента України для досягнення цілей, заради яких він сформований, виконує такі функції, які, можна класифікувати як підготовчі, забезпечувальні і контрольні:

- забезпечувальні функції – несе відповідальність за оприлюднення законів та розпоряджень Президента України, інших документів, які підписуються ним, відповідає за діяльність консультативних та дорадчих органів при Президентові, забезпечує діяльність Президента з політичними партіями та громадськими об'єднаннями, відповідає за діалог з структурами громадянського суспільства;

- підготовчі функції - організовує підготовку законопроектів для внесення їх Президентом України до Верховної Ради України в порядку законодавчої ініціативи;

- підготовлює проекти указів, доручень та звернень Президенту та інших необхідних йому документів;

- контрольні функції – здійснює контроль над законами, які стосуються повноважень Президента, здійснює контроль над документами та зверненнями громадських організацій та органів місцевого самоврядування;

Також, до владних управлінських функцій Офісу можемо долучити такі правомочності:

- експертизи прийнятих Верховною Радою України законів, котрі надійшли на підпис Президентові України;

- опрацювання й подання на підпис Президентові України проектів указів, розпоряджень Президента України;

- підготовка проектів законів, які вносяться Президентом України до Верховної Ради України та забезпечення контролю за виконанням указів, розпоряджень, доручень Президента.

Офіс у своїй діяльності керується, в першу чергу, Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, які укладаються в установленому порядку, цим Положенням, а також розпорядженнями Керівника Офісу Президента України та наказами Керівника Апарату Офісу Президента України.

Офіс забезпечує взаємодію Президента України з Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, правоохоронними, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, установами, організаціями, сприяє підвищенню ефективності такої взаємодії. Забезпечує офіційне оприлюднення законів, які підписує і оприлюднює Президент України, а також указів і розпоряджень Президента України, здійснює підготовку проектів указів Президента України про призначення на посаду судді, а також щодо утворення, реорганізації і ліквідації судів. Здійснює підготовку проектів конституційних подань, звернень Президента України до Конституційного Суду України, який розглядає та затверджує ці проекти.[3]

Офіс реально володіє більш широкими можливостями та повноваженнями, завдяки яким він впливає на механізм реалізації владних повноважень органами державної влади, ніж це встановлено законодавством. Таким чином, Офіс Президента України є постійним діючим, допоміжним органом при Президентові України, основними завданнями якого є організаційне, правове, консультативне, інформаційне, експертно-аналітичне забезпечення здійснення Президентом України визначених Конституцією України повноважень. У своїй діяльності допоміжні органи при Президентові України керуються Конституцією України та законами, а також указами Президента та постановами Верховної Ради.

Також, допоміжні органи мають право:

-залучати до своєї діяльності представників органів місцевого самоврядування, підприємств та установ;

-утворювати постійні або тимчасові робочі групи під час виконання своїх обов'язків;

-організовувати конференції, семінари, наради та інші заходи.

Під час виконання покладених завдань допоміжний орган взаємодіє з державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями. Посадовий склад допоміжного органу затверджує Президент України.

Отже, у випадках, передбачених законом, допоміжний орган також може приймати рішення, які обов'язково повинні виконувати органи місцевого самоврядування, установи, організації та підприємства. Пропозиції та рекомендації консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів реалізуються тільки шляхом прийняття указу Президента. Розглядаючи апарат Президента України можна зазначити, що він дійсно утворює певну систему, для якої характерні наявність цілей, об'єднання частин, що виступають як одне ціле, тобто окремі частини виступають як допоміжні органи, які можливо відокремити від інших органів державного управління.

Література:

1. Добровольська Н. В. Офіс Президента України як державний орган. *Держава та регіони*. Одеса: Право, 2020. С. 86.

2. Зозуля О.І. Поняття та сутність апарату Президента України. URL : <http://www.pravoznavec.com.ua>.

3. Указ Президента «Про Положення про Офіс Президента України» від 17.06.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/2019#Text>.

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ КРЕДИТУ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Функціонування ринкової системи будь-якої країни окреслює важливу роль кредиту в економічних відносинах усіх учасників розширеного відтворення. Саме кредит сьогодні забезпечує безперервність відтворювального процесу, опосередковуючи всі стадії виробництва й забезпечуючи ефективне використання обмежених ресурсів, а також підвищення рівня рентабельності виробництва. Саме це й зумовило необхідність висвітлення сутнісної ролі кредиту в розвитку економіки України.

Акцентуючи увагу на ролі кредиту в безперервності розширеного відтворення, професор Дзюблюк О. В. зазначає, що саме такий підхід у трактуванні сутності кредиту дає можливість одночасно відобразити якісні параметри кредиту (платність, поверненість, перерозподільчий характер) і його ключову роль у забезпеченні неперервності відтворювальних процесів в економіці [1, с. 14].

Через свою багатфункціональність, кредит має вагомую роль в економіці кожної країни. Це можна помітити за його впливом на господарську діяльність держави та можливість швидко розвивати різні ланки економіки. Як відомо, за участю кредиту відбувається такі господарські процеси: 1) розподіл та перерозподіл ВВП; 2) мобілізація грошей для подальшого залучення їх народним господарством як банківську позичку; 3) контроль за фінансовою діяльністю господарств.

Ще одною важливою умовою, пов'язаною з економічною сутністю банків, є така функція, як посередництво в кредиті – банки дають кредити, спираючись на певні кредитні ресурси. Ще донедавна це основне правило кредитування було проігноровано в Україні, адже формування та розподіл кредитних ресурсів проводився не всіма банками, а лише НБУ, як єдиним кредитором останньої інстанції для усіх банків і держави.

За результатами проведеного Національним інститутом стратегічних досліджень огляду, в Україні працює 69 банків, при цьому, домінуюча частка належить 4 державним банкам, на які сукупно припадає 49% активів, 46% зобов'язань, 44% власного капіталу та 65% статутного капіталу банківської системи (станом на 01.02.2022р.). Ринкова поведінка державних банків не лише віддзеркалює

домінуючі тренди у діяльності банківської системи, а значною мірою їх формує, тому є дуже важливим чинником впливу на ситуацію у грошово-кредитній системі країни загалом [2]. Аналізуючи офіційні дані НБУ, обсяги наданих банками кредитів на початок 2022р. становили 1 149,6 млрд. грн., що на 99,9 млрд. грн. більше, ніж в попередньому році. За перші 10 місяців 2021 року банки видали 8,7 тис. іпотечних кредитів на загальну суму понад 7 млрд. грн. Якщо порівняти з відповідним періодом минулого року, нове іпотечне кредитування подвоїлося за кількістю договорів та зросло в 2,5 рази в грошовому вимірі. При цьому, розміри проблемних (непрацюючих) кредитів (NPL) в українських банках упродовж 2021р. зменшився на 85,2 млрд.грн, а їх частка в кредитному портфелі банків скоротилася за рік на 11 в. п. – із 41% станом на 1.01.2021р. до 30% станом на 1.01.2022р. У поточному році даний показник є найкращим (30%), починаючи з 2017р., відколи обсяги NPL визначаються за оновленою методологією. У кінці червня 2021р. цей показник знизився до 37,2%, тоді як на початку 2020р. прострочення платежів більш ніж на 90 днів фіксувалося за кожним другим банківським кредитом. Таке досягнення є серйозним, і НБУ передбачає, що через три роки рівень проблемних позик у банківській системі не перевищуватиме 10% [2].

Наведені дані підтверджують наявне, суттєве зниження рівня проблемних кредитів в українських банках. В найбільшій мірі (на 56,2 млрд. грн.) скоротили обсяги непрацюючих кредитів державні банки (Ощадбанк, Приватбанк, Укрексімбанк, Укргазбанк), що становило майже дві третини від загального скорочення обсягів NPL по банківському сектору України. Внаслідок цього, частка проблемних кредитів у державних банках за рік теж знизилася з 57,4% до 47,1%. Проте, вона все ще є тягарем для державних банків, у яких досі сконцентровано понад 70% NPL сектору (понад 50% припадає на Приватбанк). Частка NPL у кредитному портфелі Приватбанку станом на 01.12.2021р. – 69,45% (на 01.01.2021 – 73,95%), у решти державних банків – 30,27% (на 01.01.2021 – 43,69%), у банків з іноземним капіталом – 17,9% (на 01.01.2021 – 27,86%), у банків з приватним українським капіталом – 9,6% (на 01.01.2021 – 14,56%) [3].

Варто зауважити, що банки мають право відмовитися від надання позичальникам кредитів частково, або в повному обсязі за наявності обставин, які явно свідчать про те, що наданий кредит своєчасно не буде повернений. Основними способами зниження рівня кредитного ризику на сьогодні для банків є такі:

- 1) забезпечення виконання зобов'язання позичальника різноманітними видами забезпечення, прийнятими у практиці банківського кредитування: порука, гарантія, застава;
- 2) лімітування кредитів;
- 3) формування обов'язкових резервів під наданні банком кредити.

Відтак, в Україні не використовуються всі позитивні сторони ролі кредиту як економічної категорії, що пояснюється, в першу чергу, слабким розвитком ринкової економіки. Крім того, процеси створення ринку позикового капіталу, демонополізація та децентралізація економіки ще не завершені, робота банків із кредитами не завжди відбувається за ринковими принципами. Виконання кредитом своєї регулювальної ролі також обтяжується економічними кризами та інфляційними процесами.

Підсумовуючи вищевикладене відзначимо, що для організації раціонального процесу кредитування необхідні чітка державна економічна політика, встановлений перелік пріоритетних напрямів інвестування, посилення захисту прав кредиторів та підвищення рівня довіри до банків із боку суспільства. Банки повинні посилити контроль за кредитним процесом і підвищити рівень прозорості банківських процедур і технологій, що забезпечить підвищення якості кредитного портфеля, а отже, й зростання ефективності банківської діяльності загалом.

Задля ефективного використання потенціалу кредиту як економічної категорії й активізації кредитної діяльності банків в Україні потрібно розробити державну стратегію стимулювання економічного зростання в частині зосередження уваги на розвитку кредитної діяльності. Також пріоритетними для банків напрямами кредитування повинні бути перспективні національні проекти й програми розвитку окремих секторів і сфер економіки за умови зниження рівня кредитного ризику та обсягів проблемної заборгованості.

Література:

1. Дзюблюк О. В. Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії. *Світ фінансів*. 2010. С. 7–16.
2. Державні банки України в умовах війни. URL: <https://cutt.ly/fDY3VDZ>.
3. Активні та пасивні операції банків. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.
4. Обсяг NPLy банківській системі України у 2021 р. URL: <https://finbalance.com.ua/news/obsyah-npl-u-bankivskiy-sistemi-za-11-misyatsiv-2021>.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ ІНТЕРАКТИВНОГО МАРКЕТИНГУ

На сьогодні традиційний маркетинг та низькі ціни не завжди можуть гарантувати успішний продаж. У світі існує дефіцит покупців, але продукція завжди повною мірою в змозі забезпечити усі їхні потреби. Підприємства конкурують один з одним і намагаються залучити та утримати клієнта. Найкращим способом аби проводити індивідуальну роботу з клієнтами та приділяти їм достатньо уваги являються технології прямого маркетингу та маркетингові бази даних. Однією з найсучасніших форм прямого маркетингу є інтерактивний маркетинг, який тісно пов'язаний із впровадженням концепції електронної комерції.

У самому загальному вигляді поняття маркетингу означає вивчення ринку з визначеною метою. Виникнення потреби споживачів до більш індивідуального обслуговування потребує використання сучасних методів збуту продукції.

Інтерактивний маркетинг – це форма прямого маркетингу, яка використовує інтерактивні ІТ-сервіси, що надають інформаційні онлайн-послуги та використовують канали зв'язку в реальному часі за допомогою засобів електронної торгівлі.

Особливу роль у розвитку маркетингової діяльності підприємства відіграє прямий маркетинг (директмаркетинг), суть якого полягає у використанні каналів, що безпосередньо пов'язують постачальника зі споживачем, задля більшого обхвату споживачів, які потенційно можуть купити товар або надання їм товарів і послуг без використання маркетингових посередників. Прямий маркетинг являється одним із найбільш ефективних засобів продажу товарів, тому економічно розвинені країни надають особливу увагу для вдосконалення його методів. На думку експертів, інтерактивний маркетинг є найсучаснішою формою прямого маркетингу.

На сьогодні розроблені два види інтерактивних маркетингових каналів, це інтернет та комерційні інтерактивні служби.[1, с. 123]

Комерційні інтерактивні служби компаній надають клієнтам за відповідну щомісячну оплату інформацію та маркетингові послуги в режимі реального часу. До таких інформативних служб належать різноманітні новини, послуги бібліотек, відомості різного характеру, ігрові матеріали, послуги з продажу товарів, засоби спілкування та електронна пошта. За допомогою каналів цих служб клієнт може замовити різні види товарів які він потребує, при цьому розрахувавшись за них за допомогою певних операцій на своєму банківському рахунку. Також не виникнуть проблеми при купівлі чи продажі цінних паперів, замовлення авіаквитків чи номерів в готелях. Клієнт з легкістю зможе узяти напрокат автомобіль, дізнатися яка зараз погода в будь-якій точці земної кулі, про спортивні новини з різних країн, почитати книжку або навіть відвідати музей, не виходячи зі свого з дому. [2, с. 337]

Та все ж інтернет був та залишається одним із головних каналів інтерактивного маркетингу. Майже всі комерційні служби підприємств більшість своїх послуг виконують в інтернеті. Інтернет – це спосіб ведення бізнесу та різкого скорочення витрат. Підприємцям, задля виявлення суміщення і координації інтересів компанії та клієнтів, адекватного розвитку відносин з клієнтами на базі інтернет-технологій та завоювання інтернет-ринку, в першу чергу, необхідно зосередити свою увагу на новому виді бізнесу, а саме інтернет-маркетингу. [3, с. 122]

Тому, оскільки на ринку сьогодні надзвичайна конкуренція, хто ж отримає більший прибуток вирішує лише якісна реклама. Проте традиційний маркетинг не завжди забезпечує успішні продажі, адже на тепер більш популярним та ефективним видом реклами є інтерактивний маркетинг.

Інтерактивний маркетинг характеризується розповсюдженням в онлайн-просторі переконливого для споживача образу бренду, створенням веб - вузлів та електронних баз даних споживачів, особистим підходом до маркетингу товарів та інноваційністю.

До основних переваг розвитку інтерактивного маркетингу насамперед відноситься його здатність максимально широко охоплювати ринок, зручність, гнучкість, достатня інформативність, полегшення процесу придбання, перспектива встановлення довгострокових ділових відносин між підприємством та клієнтами. Основними перевагами Інтернет маркетингу, в порівнянні з іншими видами інтерактивного маркетингу є можливість використання таргету та трекінгу, доступність, інтерактивність, а ще можливість представлення великої кількості інформації, яка характеризується оперативністю поширення та отримання.

Таким чином, можна зробити висновок, що інтерактивний маркетинг є необхідним у сучасному світі, а актуальність його розвитку є цілком доречною та необхідною.

Література:

1. Падерін І. Д., Романов О. В., Титовец Є. С. Розвиток Інтернет-маркетингу на підприємствах малого та середнього бізнесу. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 1. С. 120-124.
2. Присакар І. І. Інтернет-маркетинг як сучасна платформа для розвитку бізнесу. *БізнесІнформ*. 2019. № 12. С. 333–339.
3. Чучка І.М., Студеняк І.П. Інтерактивний маркетинг: навчальний посібник. К.: Кондор, 2018. 122 с.

ЦІННІ ПАПЕРИ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ЗАПОЗИЧЕННЯМИ

Функціонування економіки постійно потребує мобілізації, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів. Фінансові ресурси обертаються на фінансовому ринку в різних формах. Закономірним інструментом у розвитку цих процесів є цінні папери, що відіграють велику роль у боргових зобов'язаннях країни.

Багато авторів визначають цінні папери по-різному і самі цінні папери досить різноманітні. Тому дати одне визначення всім їх різновидам - досить складно. Ми можемо дати економічне і юридичне визначення, але і воно не задовільнить результати нашого дослідження. Тому зупинимося на одному із них, що, на нашу думку, найбільш повно відображає їх зміст в управлінні державними запозиченнями на ринку цінних паперів. Так, Кудряшов В.П., стверджує, що ринок цінних паперів (або аббревіатура, яку він наводить- РЦП) - це частка фінансового ринку, яка дає можливість мобілізації коштів та інвестицій. Вказаний автор підкреслює, що предметом купівлі-продажу на цьому ринку є цінні папери. Ринок цінних паперів, на думку вченого, дає можливість переміщувати капітал у різні сектори економіки з найвищою нормою прибутку [2, с.54].

В Україні можемо спостерігати такі види цінних паперів як боргові, пайові, іпотечні, похідні, цінні папери на стягнення тощо.

Засобом внутрішнього державного боргу для залучення фінансових ресурсів є ринок державних цінних паперів. Державний борг на внутрішньому ринку представлений такими цінними паперами: облігаціями внутрішньої державної позики (ОВДП), облігаціями місцевого самоврядування, казначейськими облігаціями тощо.

Зовнішній державний борг – це сукупність боргових зобов'язань держави, які утворилися в результаті запозичень на зовнішніх ринках, тобто результат запозичень поза межами держави [4, с.114].

До боргових зобов'язань України належать випущені цінні папери, інші грошові зобов'язання, гарантовані державою. Фактично державний борг виникає внаслідок фінансових запозичень держави, контрактів та угод про позики, пролонгації та реструктуризації боргових зобов'язань минулих років. Державний борг також включає борг, гарантований державою, та зобов'язання, взяті на себе третіми

особами. Державний борг України активно зростає протягом років. Розгляньмо динаміку державного боргу протягом 2012-2021 р.р., зображену на діаграмі (рис. 1).

Рисунок 1. Динаміка зміни державного боргу України в млн.грн
Джерело: [1].

Аналізуючи дані рис. 1 можна спостерігати те, що станом на 2016 рік випадає 1645620 млн.грн, що вже значно перевищує дані 4 років тому. Далі прослідкуємо двохрічну різницю, беручи 2018 рік сума досягла 2131849 млн. грн., хоча можна відмітити, що зменшився внутрішній гарантований борг майже удвічі. Варто сказати, що 2020 має дуже хороші показники, внутрішній гарнатований борг має найменші показники за всі роки 9876 млн.грн. Одночасно спостерігаємо зростання у 2021 р, по цьому ж показнику. Беручи дані на кінець 2021 року, як ми бачимо, спостерігається знову ж таки великий ріст зовнішнього та внутрішнього державного боргу та мінімальні зрушення в гарантованих боргах. Таким чином ми бачимо, що в сучасних умовах ріст боргу спостерігається з більшою інтенсивністю, ніж його падіння.

Якщо зробити прогноз державних запозичень на 2023-2025 роки, то можемо простежити на рис. 2., як будуть змінювати запозичення протягом цих років.

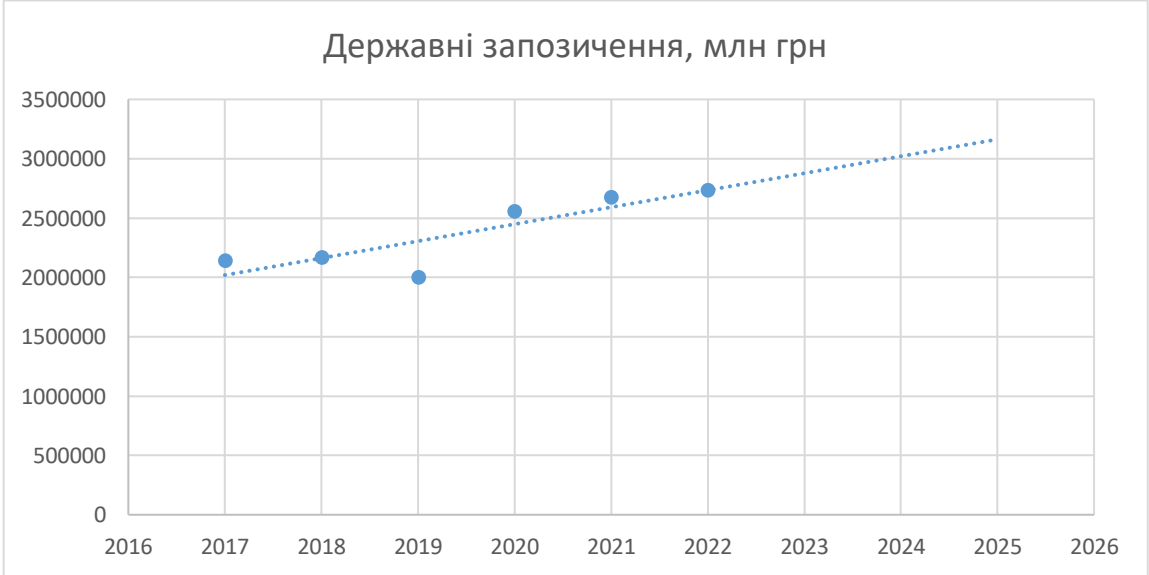

Рис 2. Державні запозичення за 2016-2025 рік.
Джерело: [3].

З сучасною ситуацією у світі, та воєними діями на території нашої держави дуже важко зробити прогноз державних запозичень на найблищі декілька років. Однак у таких умовах вони матимуть тенденцію до зростання, що підтверджують і прогнози Міністерства фінансів України [3].

Отже, ринок цінних паперів відіграє значну роль у формування боргових зобов’язань держави. Як ми зрозуміли, державні цінні папери є надзвичайно специфічним інструментом. Вони значною

мірою формують борг держави та управляють державним боргом. Питання управління боргом України залишається особливо важливим для майбутнього країни.

Література:

1. Державний борг України (2009-2021). Ставки, індекси, тарифи. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/#:~:text>
2. Кудряшов В. П. Стійкість державних фінансів. *Економіка України*. 2012. 10 (611). С. 54–67.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. *Державний борг України*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
4. Тимошенко О. В. Фінанси. Навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2009 - 384 с.

МЕТОДИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ БРЕНДУ

Роль нематеріальних активів в економіці знань щоразу збільшується. Серед усіх елементів дуже важливе місце з точки зору теперішньої та майбутньої здатності створювати цінність для підприємства займають бренди.

Під словом, що походить з англійської мови і є абстрактним поняттям, не варто розуміти конкретний продукт, послугу чи цілу компанію. Йдеться про асоціації, думки, переконання, емоції, що виникають в підсвідомості людей під впливом різноманітних факторів. Яцек Погожельський визначає бренд як набір цінностей, стиль життя, своєрідний досвід, спосіб взаємодії з іншими та ідентичність [1, с. 1].

Бренд входить до ряду найважливіших елементів нематеріальних ресурсів фірми, так як саме він дозволяє здобути по справжньому лояльних клієнтів, збільшити прибуток та підвищити рівень конкурентної переваги. Даний термін здебільшого зустрічається в маркетингу та PR, але вважається фінансовим поняттям також.

Дослідницькі компанії щорічно проводять розрахунки вартості брендів. Так MPP Consulting представили рейтинг найдорожчих українських торгових марок. Станом на 2020 рік список очолює виробник напоїв «Моршинська», оцінений в \$525 млн, друге місце займає логістичне підприємство «Нова пошта» (\$337 млн), третє – представник онлайн-торгівлі Rozetka (\$311 млн) [2].

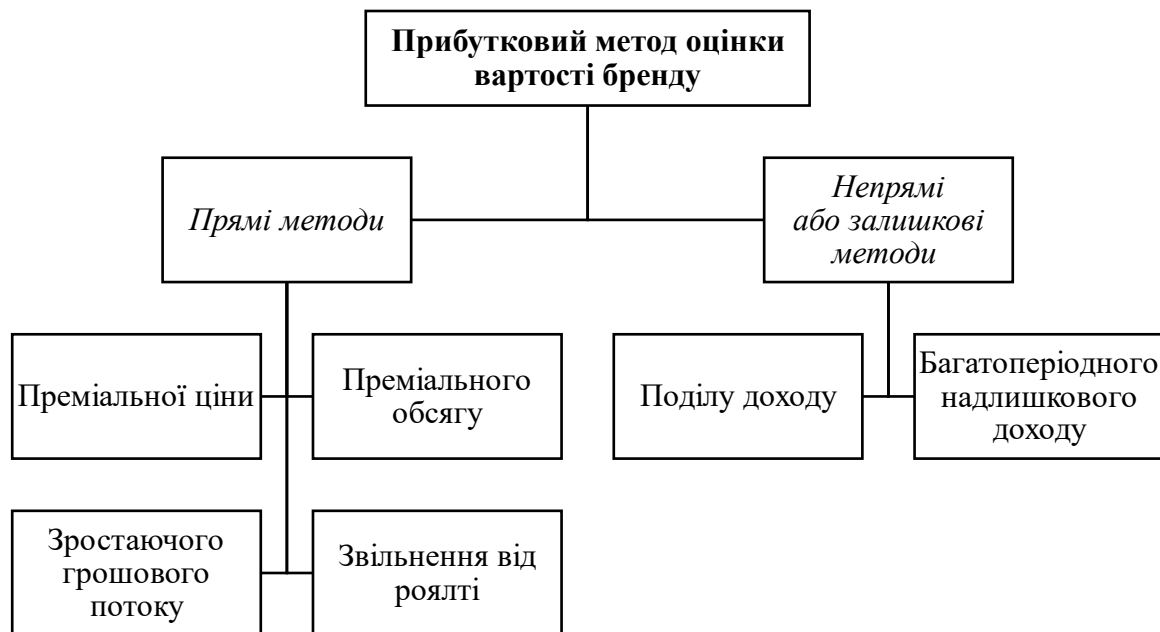
У сучасній науковій літературі представлено багато способів оцінки, незважаючи на складність ідентифікації негрошової складової. Виокремлюється три ідейних підходи: ринковий, витратний (cost-based) і прибутковий (income-based).

Перший метод, що називають *ринковим, порівняльним* або методом *ринкового порівняння* має на меті визначення гіпотетичної ціни продажу бренду на основі зіставлення декількох угод компаній з подібними характеристиками, де головним регулятором виступають співвідношення між попитом та пропозицією. Світова практика доводить, що в більшості випадків нематеріальна частина організації значно перевищує загальну вартість всіх інших активів. Проведення таких паралелей є досить ефективним і простим, а тому й поширеним способом, незважаючи на суперечність з твердженням про те, що кожен бренд є унікальним, тому аналогій, як того вимагає принцип, бути не може [3, с. 189-190]. Єдина складність, що може виникнути в процесі оцінки – конфіденційність чи недостатність потрібної інформації щодо діяльності вибраних фірм.

Другий – *витратний* – полягає в підрахунку минулих і теперішніх грошових вкладень у створення та постійний розвиток бренду, оскільки будівництво позитивної репутації, зайняття позиції на ринку відбувається внаслідок дороговартісних процедур просування – брендингу. До уваги беруться також кошти, виділені на дослідження, розробку, дизайн, юридичну реєстрацію, рекламу, податки, оплату праці персоналу тощо. Результат обчислень становить матеріальну складову бренду [4, с. 336]. Недоліком підходу є те, що отримана величина, по суті, є собівартістю об'єкту, що розглядається, а не його ринковою ціною.

Сенс третього методу, *прибуткового* або *дохідного*, в визначенні грошових надходжень, що можуть бути згенеровані брендом за весь період його корисного існування. Йдеться про чисту

наведену вартість, яка обчислюється як сума майбутніх дисконтованих потоків чистого прибутку. Отримане числове значення – різниця між фінансовими потоками з брендом і за його відсутності [5, с. 307]. Підрахунки здійснюються з п'яти чи десятирічною перспективою з урахуванням інвестицій. Даний підхід широко застосовується та вважається надійнішим. У рамках дохідного виокремлюється ще декілька дієвих методів оцінки, класифікація яких схематично зображена на малюнку 1.

Малюнок 1. Підходи і методи оцінки вартості бренду відповідно до ISO 10668
Примітка. Створено автором на основі [5, с. 308]

Отже, не існує єдиного підходу до визначення цінності бренду. Цілком можливо, що з часом з'являтимуться нові й більш точні методи, адже ця проблема стає дедалі більше актуальною. Компанії-лідери та ті, хто хоче носити таке звання, здійснюють оцінку вартості регулярно, не рідше рази на рік, щоб не втрачати зайняті позиції на ринку. А сильний бренд все частіше має стратегічний і цілісний характер як для закордонних, так і вітчизняних підприємств.

Література:

1. Pogorzelski J. *Managing in 4D: Understanding Perceptual, Emotional, Social and Cultural Branding* : Emerald Publishing Limited, 2018, 1 p.
2. Рейтинг «Топ-100 найдорожчих брендів» [Електронний ресурс], URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/top-100-naydorozhchih-brendiv-ukrajini-pidsumki-2020-roku-743881.html>
3. Пономарова В. А. *Бренд-менеджмент* : Юрайт, 2018, 189-190 с.
4. Элвуд А. *Основы брендинга: 100 приемов повышения ценности товарной марки* : Пер. с англ. Т. Новиковой : Фаир-Пресс, 2002, 336 с.
5. Домнін В. Н. *Брендинг* : Юрайт, 2020, 307-308 с.

На початку 2020 року весь світ сколихнуло неочікуване для усіх явище — пандемія Covid-19, її вплив торкнувся усіх галузей економічного, соціального, туристичного та культурного життя кожного жителя нашої планети. Очевидно, що це завдало серйозного удару по світовій економіці загалом та економіці кожної країни, у тому числі й України.

Значний вплив на собі відчув Державний бюджет України, у 2020 році відбулось значне відхилення видаткової частини бюджету від дохідної (табл. 1), що у свою чергу призвело до значного збільшення дефіциту бюджету у розмірі 5,18% (для порівняння у 2018 році цей показник склав –1,66%, а у 2019 році дорівнював –1,96%).

Несподівані виклики, що постали перед державою в умовах Covid-19 потребували швидкої реакції уряду на переорієнтацію державних витрат щодо підтримки економіки. У зв'язку з цим на початку квітня було внесено певні зміни до Закону України про Державний бюджет на 2020 рік, які передбачили:

- зменшення доходів на 11% (з 1095,6 до 975,8 млрд грн [2]);
- збільшення видатків на 7%;
- збільшення бюджетного дефіциту з 2,1% до 7,5%.

Таблиця 1. Доходи та видатки Державного бюджету України у 2020 році

Рік	Доходи, млн грн	Частка доходів у ВВП, %	Видатки, млн грн	Частка видатків у ВВП, %	Дефіцит (–) / профіцит (+), млн грн	Частка дефіциту у ВВП, %
2020	1 076 016,7	25,66	1 288 016,7	30,71	–217 096,1	–5,18

Примітка. Складено автором на основі [1].

Поряд з тим, задля швидко реагування на пандемію Covid-19 і фінансування заходів, у квітні було створено тимчасову бюджетну програму «Фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою Covid-19». Метою цієї програми було зміцнення захисту найбільш вразливих верст населення, забезпечення медицини усім необхідним, підтримка підприємництва та закладів охорони здоров'я. [3, с. 25].

Основні кошти Фонду були спрямовані [4, с. 15]:

- на фінансову допомогу страхування на випадок безробіття (використано 8,8 млрд грн або 82,1% від запланованої суми);
- на підвищення надбавок і доплат медичним працівникам — 5,5 млрд грн (92,0%);
- на будівництво і ремонт приймальних відділень — 1,7 млрд грн (4,5%);
- на збільшення фінансування медичних послуг за програмою державних гарантій медичного обслуговування — 3,9 млрд грн (74,1%);
- на надання матеріальної допомоги особам, які втратили доходи у зв'язку із заборонаю сфери діяльності — 3,6 млрд грн (43,6%).

За підсумками 2020 року видатки державного бюджету склали 1288 млрд грн (табл. 1), що на 8,8% більше від початково затвердженого плану (планувалось збільшення лише на 7%). Найбільше відхилення фактичних видатків від плану зафіксовано для видатків на економічну діяльність — 168,9 млрд грн, що на 17,9% більше від плану (94,2 млрд грн). Видатки на охорону здоров'я збільшилися на 29,3 млрд грн: планувалося 95,7 млрд грн (8,1%), а фактично було витрачено 125 млрд грн, що на 30,6% більше від початково затвердженого плану. Водночас, видатки на духовний та фізичний розвиток (тобто, культуру і мистецтво, фізичну культуру і спорт) склали 9,8 млрд грн, що на 31% менше, ніж планувалося (14,2 млрд грн) [4, с. 27].

При цьому варто зазначити, що значна частина фінансування Фонду була спрямована на видатки, які не пов'язані із заходами боротьби з коронавірусом (першочерговою метою), зокрема 25,7 млрд грн, або 38,7% від загальної суми витрат Фонду було витрачено на будівництво та ремонт доріг [4, с. 18]. Також не було профінансовано заплановані витрати на закупівлю вакцин проти Covid-19 у розмірі 1,4 млрд грн. Це свідчить про своєрідну невважену політику цільового призначення

державних видатків, зокрема видатків, пов'язаних з фінансування антикоронавірусного захисту в умовах пандемії, що в свою чергу слугує підвищенням дефіциту (-5,18%).

Отже, за результатами аналізу видатків державного бюджету, можна стверджувати про зміну структури витрат, що є наслідком певних обмежень усередині країни, внаслідок впливу пандемії Covid-19, та гострою потребою фінансування закладів охорони здоров'я. Зменшилися поточні видатки, проте зросли видатки на додаткові доплати працівникам охорони здоров'я, що працювали в довідних відділеннях, надання фінансової допомоги особам, котрі втратили роботу внаслідок карантинних обмежень та на низку інших нагальних потреб в межах пандемії. Тому, необхідно переглянути структуру видатків у випадку кризових ситуацій та налаштувати контроль за розподілом та реальним спрямуванням видатків, щоб у майбутньому уникнути схожих проблем.

Література:

1. Виконання державного бюджету України в 2021 р. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2020/>
2. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 06.03.2021. № 553-IX. Відомості Верховної Ради України, 2020, № 19, ст.126. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-20#n7>
3. Інфляційний звіт квітень 2020 року. Національний банк України. 52 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2020-Q2.pdf?v=4
4. Вплив пандемії Covid-19 на місцеві фінанси. U-LEAD з Європою. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/716/ULEAD_COVID19_Report_29.04.2021_.pdf

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА У РАЗІ ЇЇ ПОРУШЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Робота адвоката покладає на нього певні права та обов'язки. Зокрема це проявляється у принципах діяльності адвокатури, які містяться в ч.1 ст.4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон про адвокатуру). До основоположних принципів потрібно віднести принцип конфіденційності, який має важливий вплив на здійснення адвокатської професії, на стосунки між клієнтом і адвокатом та адвоката з іншими як фізичними, так і юридичними особами.

Стосунки, які виникають у процесі надання правової допомоги адвокатом, здійснення ним захисту і представництва, полягають у певній специфіці, яка зобов'язує адвоката не розголошувати інформацію, яка стає йому відомою у зв'язку з виконанням професійної діяльності. Адже особа, котра звертається за правовою допомогою, має бути впевнена у нерозголошенні даних про неї, її близьких родичів, у неї мають бути гарантії збереження таємниці тих розмов, що велися з адвокатом, суті правових консультацій тощо [3, с. 27].

Саме у цьому і проявляється важливий обов'язок адвоката зберігати адвокатську таємницю. Проте цей обов'язок також покладається і на помічника адвоката, посадовим особам адвокатських об'єднань, які під час виконання роботи могли дізнатись певну інформацію щодо справи клієнта. Усім зазначеним особам забороняється розголошувати відомості, що становлять предмет адвокатської таємниці, і використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб.

Дотримання принципу адвокатської таємниці не втратило своєї актуальності, оскільки є необхідною і найбільш важливою умовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом. У чинному Законі про адвокатуру про захист адвокатської таємниці говориться у ст. 23, яка закріплює гарантії захисту цієї таємниці.

Однією з гарантій правового забезпечення адвокатської таємниці є право захисника на конфіденційне побачення із підозрюваним до його першого допиту, а також те, що документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків, без його згоди не підлягають огляду, вилученню чи розголошенню слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом (ч. 5, 6 ст.46 КПК України). Про захист адвокатської таємниці говориться і в ч. 3 ст. 47, ст. 65 КПК України. Заборона допиту адвоката як

свідка встановлені і Цивільним процесуальним кодексом, Кодексом адміністративного судочинства. На рівні Правил адвокатської етики закріплено обов'язковість дотримання принципу конфіденційності, дія якого не є необмеженою в часі.

Гарантією дотримання адвокатом таємниці у своїй діяльності є можливість настання дисциплінарної відповідальності в разі її порушення (п. 4 ч. 2 ст. 34 Закону про адвокатуру). Згідно п. 2 ч. 2 ст. 32 Закону про адвокатуру в разі розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю, використання їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб є підставою для накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю [2].

Накладення дисциплінарного стягнення за порушення адвокатської таємниці доцільно поєднувати з матеріальною відповідальністю адвоката перед клієнтом за завдану шкоду.

Проте варто було б вказати на виключення, яке не тягнуло б за собою порушення дисциплінарної справи щодо адвоката у разі розкриття адвокатської таємниці. Це можливо тоді, коли предметом адвокатської таємниці виявилась інформація про кримінальне правопорушення, що готується (коли розголошення таємниці – єдина можливість запобігти кримінальному правопорушенню). Тому вважаємо за доцільне вказати таке положення у діючому законодавстві, яке дасть змогу забезпечити недоторканність адвоката та запобігти майбутнім правопорушенням.

Дисциплінарне провадження також має свій строк давності, який відповідно до ч. 2 ст. 35 Закону про адвокатуру становить один рік. У той же час, як свідчать матеріали практики, часто про порушення адвокатами норм професійної етики стає відомо через більш тривалий термін Але, у зв'язку зі впливом строку давності притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, проступок адвоката залишається безкарним. Разом з тим, вважаємо, що, коли мова йде про грубе порушення адвокатом етичних норм, зокрема розголошення адвокатської таємниці, має вирішуватися питання про позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю незалежно від строку давності вчинення дисциплінарного проступку. На користь нашої точки зору говорить і положення Правил адвокатської етики про те, що дія принципу конфіденційності не обмежена в часі.

Водночас, слід наголосити, що порушення адвокатської таємниці, яке сталося неумисно, через недбалість адвоката, зокрема, при збереженні документів або через дії його помічника чи стажиста, за якими не здійснювався належний контроль може бути підставою для пом'якшення відповідальності.

З усього вище сказаного можна зробити висновок, що адвокатська таємниця за загальним правилом охороняється законом, саме вона виступає гарантом для захисту інформації про клієнта адвоката. Проте все ж таки вона може бути розкрита. Відповідно до положень п.п. 2, 4, 6 та 7 ст. 22 Закону про адвокатуру та у разі надання доступу до неї на підставі рішення слідчого судді, суду, виданого в порядку ч. 6 ст. 163 КПК України та ч. 2 ст. 23 Закону про адвокатуру адвоката не може бути притягнуто до юридичної відповідальності у разі розголошення адвокатської таємниці [1, с. 214].

Література:

1. Волошина Л. Розголошення адвокатської таємниці як підстава юридичної відповідальності адвоката. *Журнал Підприємство, господарство і право*. 2016. №6. С. 211 - 215
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n23>.
3. Шиян А.Г. Конспект лекцій з дисципліни Адвокатура України. Дніпро, 2019. 102 с.

ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ШПИГУНСТВА

Проблемами застосування норм матеріального кримінального права на сьогодні є складнощі, що виникають при кваліфікації кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, частка яких у зв'язку із загальновідомими подіями критично зросла за останні 8 років. Серед

них зокрема й проблеми співвідношення шпигунства як форми державної зради та як окремого кримінального правопорушення між собою та з іншими суміжними кримінальними правопорушеннями, у тому числі й проблеми кваліфікації за сукупності з цими кримінальними правопорушеннями [3, с. 250]

Необхідно почати зі з'ясування співвідношення між собою державної зради (ст. 111 КК) та шпигунства (ст. 114 КК). Указані кримінальні правопорушення перебувають у відношенні суміжності у зв'язку з тим, що однією з форм державної зради є шпигунство, однак при їх співвідношенні простежується чітка відмінність цих кримінальних правопорушень за ознакою суб'єкта кримінального правопорушення. Разом з тим, не виключається сукупність цих кримінальних правопорушень у разі вчинення державної зради в будь-якій із її форм (у т.ч. й шпигунства) у разі зміни (втрати, набуття) особою іншого громадянства у встановленому порядку [2, с. 815]. Звичайно така сукупність буде реальною, хоча в разі вчинення продовжуваного кримінального правопорушення, в ході якого громадянин України, як приклад, втрачає громадянство, може виникнути й ідеальна сукупність кримінальних правопорушень. При цьому слід пам'ятати, що особа вважається громадянином України доти, доки вона у встановленому законом порядку не буде його (громадянства) позбавлена. Проблемною для кваліфікації може бути помилка суб'єкта шпигунства (і як державної зради, і як власне шпигунства), в адресаті повідомлення секретної інформації, наприклад, якщо особа вважає, що передає її представнику іноземної держави, але насправді таким адресатом виявився представник певної «юридичної особи України». Розходження об'єктивного і суб'єктивного в такому разі, зважаючи на суб'єктивне ставлення у вину у вітчизняному кримінальному праві, має бути кваліфіковано, залежно від громадянського статусу суб'єкта, як замах на державну зраду чи шпигунство (ст. 15 і ч. 1 ст. 111 КК або ст. 15 і ч. 1 ст. 114 КК).

Цікаво, що в протилежному випадку, якщо така особа вважає, що передає секретну інформацію представнику не іноземної організації, однак насправді ним виявився агент розвідки іншої держави, то її дії не підпадають під ст. 111 КК. У такому разі вони можуть бути кваліфіковані за статтями 328 чи 329 КК – за наявності ознак спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, а за відсутності таких – за інше кримінальне правопорушення, але тільки за умови наявності всіх його ознак (напр., отримав інформацію через несанкціонований доступ (за статтями з розділу XVI Особливої частини КК) або такі його дії були частиною угоди зі вчинення дій зі зміни меж території України без проведення всеукраїнського референдуму (ст. 110 КК) тощо), а за відсутності таких – кримінальна відповідальність не настає [4, с. 600]. Такий недолік регулювання, коли усвідомлені збирання та передача (поширення) секретної інформації особою, якій ці відомості стали відомі не у зв'язку з виконанням певних службових обов'язків, були адресовані суб'єкту, що не є представником іноземної держави/організації самі собою не караються, навряд чи може мати якесь виправдання. Збирання та поширення інформації, що завідомо для суб'єкта становить державну таємницю, повинні визнаватися кримінальним правопорушенням самі собою.

Виникає також питання про кваліфікацію дій особи, яка збирала та/ або передавала секретну інформацію адресату, не усвідомлюючи його статусу (напр., коли їй байдуже, хто замовник чи хто отримувач). Як убачається, у такому разі особа неконкретизовано припускає, що це може бути, як іноземна держава/організація, так і інший суб'єкт. Тому вчинене має кваліфікуватися за правилами кваліфікації діянь з неконкретизованим умислом (тобто, за фактично заподіяне).

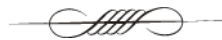
За особливостями об'єктивних та суб'єктивних ознак необхідно відмежовувати шпигунство (статті 111 і 114 КК) від кримінальних правопорушень, передбачених статтями 328 і 329 КК, що обумовлено спільністю предмета цих кримінальних правопорушень (відомості, що становлять державну таємницю – статті 111, 114, 328, та документи що її містять – ст. 329 КК). Важливо, що за статтями 328 і 329 КК суб'єкт кримінального правопорушення може мати будь-яке громадянство, але при цьому характеризується додатковими ознаками (не є стороннім щодо предмета кримінального правопорушення) [5]. Конкуренція між статтями, які передбачають відповідальність за шпигунство, та ст. 328 КК неможлива, насамперед, у зв'язку з вказівкою законодавця у цій статті на негативну ознаку «за відсутності ознак державної зради або шпигунства» (реальна сукупність кримінальних правопорушень при цьому цілком можлива). Принципова відмінність між шпигунством та втратою документів, що містять державну таємницю чи відповідних предметів (ст. 329 КК), полягає в

суб'єктивній стороні, адже на відміну від шпигунства, яке передбачає прямий умисел та мету передачі відомостей вказаним у статтях суб'єктам, втрата документів передбачає виключно необережність до самої втрати як певного наслідку у вигляді виходу з володіння особи.

Подібним чином відмежовується шпигунство і від кримінальних правопорушень, передбачених статтею 422 КК. Проте важливо також мати на увазі, що спеціальною та обов'язковою ознакою суб'єкта кримінального правопорушення за статтями 111 і 114 КК є наявність у особи (певного) громадянства, а за статтею 422 КК – ознаки суб'єкта військових кримінальних правопорушень. Більш вузьким за обсягом є також предмет кримінального правопорушення за ст. 422 КК – відомості військового характеру, що становлять державну таємницю. Однак у ч. 1 ст. 422 КК законодавець залишив незмінною негативну ознаку «за відсутності ознак державної зради», не передбачивши ще й відсутність ознак шпигунства. Тому, у разі розголошення військовослужбовцем Збройних Сил України, що є іноземним громадянином, відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, виникає конкуренція норм, оскільки його дії підпадають під ознаки двох кримінальних правопорушень одночасно (і за ч. 1 ст. 114, і за ч. 1 чи ч. 3 ст. 422 КК). Конкуренція має вирішуватися на користь ст. 422, яка є спеціальною за ознаками предмета та суб'єкта кримінального правопорушення [1, с. 550]. Співвідношення ст. 330 КК зі статтями 111 і 114 КК також свідчить про неможливість їх конкуренції (зважаючи на формулювання негативної ознаки у диспозиції ч. 1 ст. 330 КК та різний статус таємної та службової інформації), тому вчинене особою діяння може бути кваліфіковане за ст. 330 КК тільки в разі відсутності ознак державної зради та шпигунства. Разом з тим, якщо частина інформації становить службову інформацію, що володіє ознаками, передбаченими ч. 1 ст. 330 КК, а частина – державну таємницю, то вчинене може кваліфікуватися за сукупності кримінальних правопорушень (у тому числі – ідеальної) [2, с. 815].

Література:

1. Кримінальне право і законодавство України. Курс лекцій / за ред. М. Й. Коржанського. К. : Атіка, 2001.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К. : Каннон, А.С.К., 2002.
3. Кримінальний кодекс України. Коментар / за ред. Ю. А. Кармазіна и Е. Л. Стрельцова. Харків : Одиссей, 2001.
4. Кримінальне право України: теоретичний курс та практикум : навчальний посібник / за заг. ред. В. Я. Горбачевського. К. : Атіка, 2005.
5. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 28.02.2022).

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ: ПОСИЛЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА КОНТРОЛЮ

Домашні тварини сьогодні є не лише захисниками оселі, а й справжніми членами сім'ї. Однак трапляються випадки, коли під час того як заводити домашнього улюбленця люди не усвідомлюють великої відповідальності за його життя та здоров'я, а деколи трапляються і випадки надзвичай жорстокого поводження з тваринами. Згідно із статистичними даними, навіть в умовах карантину було винесено 11 вироків у справах про жорстоке поводження з тваринами [1].

Жорстоке поводження з тваринами – знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, але не спричинило тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, залишення тварин напризволяще, а також інші порушення правил утримання, поводження та транспортування тварин, передбачені законодавством [2].

Очевидно, що фактично випадків такого жорстокого поводження більше, ніж вироків про притягнення винних за такі правопорушення до відповідальності. Це зумовлено тим, що свідки не завжди звертаються до поліції, а держава має не так багато методів регулювання у цій сфері.

Реформуванню законодавчого регулювання в Україні, а саме змін кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, сприяв курс євроінтеграції. У світі все більше зростає популярність зоозахисних рухів, мітингів щодо захисту тварин, волонтерської діяльності. Все більше засуджуються цирки з виступами тварин, зоопарки, використання тварин для жебракування чи іншого заробітку. Прикладом припинення використання тварин у цирку є німецький цирк «Ронкаллі», який замість справжніх тварин використовують голографічні 3D картини, таким чином навіть збільшивши свою популярність та прихильність зоозахисників [3].

Необхідність захисту тварин від жорстокого поводження була визнана на міжнародному рівні. Європейська конвенція про захист домашніх тварин № 125 від 13 листопада 1987 р. визнає наявність у людини морального обов'язку перед тваринами, вказує на цінність домашніх тварин для суспільства, а також на те, що людину і цих тварин пов'язують особливо тісні зв'язки.

Починаючи із доповнень до Кримінального кодексу України у 2017 році щодо посилення такої відповідальності, і продовжуючи новим Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації положень деяких міжнародних угод та директив ЄС у сфері охорони тваринного та рослинного світу» від 8 серпня 2021 року посилюється кримінальна відповідальність та контроль за такими кримінальними правопорушеннями.

Саме завдяки новому Закону було внесено декілька глобальних змін до законодавства України стосовно захисту тварин. Наприклад, тепер заборонено дарувати тварин як нагороди чи премії, забороняється завдавати домашнім тваринам болю, страждань, бити, калічити чи умирати тварин, використовувати тварин для фотопослуг, утримувати хижих та рідкісних тварин у неспеціалізованих закладах тощо. Надзвичайно важливими є введення відповідальності за залишення тварини у закритому салоні автомобіля за відсутності у ньому людини, оскільки такі випадки трапляються дуже часто. Давно доведено, що салон автомобіля надзвичайно швидко нагрівається, і за пів години може досягати більше 40 градусів, і це за умови, що ззовні температура становить 21 градус [4].

Закон 2021 року вніс зміни до санкції статті 299 Кримінального кодексу України, що передбачає відповідальність за жорстоке поводження з тваринами. Передбачене ч. 1 жорстоке поводження з тваринами, що належать до хребетних, у тому числі з безпритульними тваринами, порушення правил транспортування тварин, якщо такі дії призвели до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі тварини, нацьковування тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, а також пропаганда, публічні заклики до вчинення дій, що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій тепер будуть каратися обмеженням волі на строк від 1 до 3 років або позбавленням волі на строк від 2 до 3 років з конфіскацією тварини. Ці ж дії вчинені у присутності малолітньої чи неповнолітньої особи тягнуть за собою покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 3 до 5 років з конфіскацією тварини.

У випадку, коли дії передбачені ч. 1 ст. 299 вчинені з особливою жорстокістю або щодо двох і більше тварин, або повторно чи групою осіб, винному загрожуватиме позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією тварини.

Дії, передбачені частинами першою, другою або третьою статті 299 ККУ, вчинені з метою створення зображень, творів, кіно-, відео-, аудіопродукції, або збут чи поширення зображень, творів, кіно-, відео-, аудіопродукції, що пропагують жорстоке поводження з тваринами, караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією тварини [5].

У порівнянні із минулою редакцією статті 299 ККУ до набрання чинності Закону, статтю було доповнено частиною 4. У ч. 1 згідно з новою редакцією більше не передбачена відповідальність у вигляді штрафу та арешту, натомість було додане таке покарання, як позбавлення волі. У ч. 2 тепер немає такої відповідальності, як обмеження волі. Також до санкції кожної частини даної статті додалось таке покарання, як конфіскація тварини [6].

Отже, на шляху до євроінтеграції наша країна все більше переймає досвід Європейських та високорозвинених країн стосовно захисту тварин, адже кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами передбачена законодавством Австрії, Гаїті, Грузії, Індонезії, Іспанії, Італії, Канади, Коста-Рики, Латвії, Литви, Македонії, Сан-Марино, Словаччини, Словенії, Судану, Таїланду,

Фінляндії, Франції, Хорватії. Зміни у законодавстві України значно посилюють відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, а також розширюють дії, які можна вважати караними.

Хоча і нова редакція ККУ посилила відповідальність за це кримінальне правопорушення, проте у державі не значно розвинений контроль за дотриманням норм щодо захисту тварин. Стрімкий розвиток популярності волонтерства та зоозахисних рухів здатні змінити цю ситуацію. Ухвалення закону, що регулює правила поводження з тваринами та умови їх утримання, спонукатиме українців відповідально ставитись як до домашніх улюбленців, так і до безпритульних тварин. Доцільним було би до цього Закону також посилити контроль, що вчасно реагував би на такі порушення та попереджав наступні випадки жорстокого поводження з тваринами.

Література:

1. Вироки у справах про жорстоке поводження з тваринами за 2020 рік. URL: <https://opencages.com.ua/blog/viroki-u-spravakh-pro-zhorstokie-povodzhiennia-z-tvarinami-za-2020-rik>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації положень деяких міжнародних угод та директив Європейського Союзу у сфері охорони тваринного та рослинного світу : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1684-20#Text>.

3. В Германии вместо животных в цирке показывают 3D голограммы. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/news/070619-v-germanii-vmesto-zhivotnyh-v-cirke-pokazyvayut-3d-gologrammy>.

4. До каких температур нагревается салон авто летом. URL: <https://www.autocentre.ua/ua/opyt/poleznyie-sovety/do-kakih-temperatur-nagrevatsya-salon-avto-letom-581558.html>.

5. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

6. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 01 вересня 2020 року: Офіц. текст. Київ : Алерта, 2020. 224 с.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ КІБЕРБЕЗПЕКИ: НЕОБХІДНІСТЬ ВИОКРЕМЛЕННЯ РОДОВОГО ОБ'ЄКТУ В НЕЗАЛЕЖНУ СКЛАДОВУ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день можна сміливо стверджувати, що все, що пов'язане з кібербезпекою, є однією із найпопулярніших ланок діяльності у суспільстві. На жаль для соціуму чи на щастя для законодавців, що займаються правотворчістю, кібербезпека – сфера, де кримінальні правопорушення стають все більш популяризованими. А тому їх необхідно вміти правильно розрізняти, кваліфікувати та аналізувати.

Для початку слід зазначити, що «кібербезпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі» [3]. Таке визначення регламентується Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки в Україні» від 5 жовтня 2017 року. Навіть дивлячись на дату набрання чинності цим Законом можна стверджувати, що Україна як держава ще не зовсім досягла апогею правотворчості у таких життєво важливих питаннях. А це означає, що нам є над чим працювати і куди рухатися.

Говорячи про кримінальне законодавство, дотичною до теми дослідження можна виділити кілька розділів чинного Кримінального кодексу:

- кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи;
- кримінальні правопорушення проти власності;
- кримінальні правопорушення проти громадської безпеки;

– деякі інші кримінальні правопорушення, що частково стосуються досліджуваної теми.

Якщо думати логічно, то можна говорити, що вже виходячи із назви вищевказаних родових об'єктів кожен із них має високий шанс на те, щоб, так би мовити, постраждати від вчинюваних кримінальних правопорушень проти кібербезпеки.

Тому для початку слід виокремити систему кримінальних правопорушень проти кібербезпеки. Відповідно до ст. 8 ЗУ «Про основні засади забезпечення кібербезпеки в Україні»:

«Національна система кібербезпеки є сукупністю суб'єктів забезпечення кібербезпеки та взаємопов'язаних заходів політичного, науково-технічного, інформаційного, освітнього характеру, організаційних, правових, оперативного-розшукових, розвідувальних, контррозвідувальних, оборонних, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного і технічного захисту національних інформаційних ресурсів, кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури» [3].

Саме виходячи із визначення національної системи кібербезпеки, слід зазначити, що низка її складових сміливо може становити окремий розділ Кримінального кодексу України. Чому їх варто відмежувати?

1. У сучасному світі такі кримінальні правопорушення скоюються все частіше.

2. Виокремлення такого родового об'єкту в кодексі за допомогою відсильних і банкетних норм дозволить детальніше опрацювати вже наявні закони та створити низку нових.

3. Запозичення іноземного досвіду. У провідних країнах світу кримінальні правопорушення проти кібербезпеки посідають одне із найважливіших місць у системах внутрішньодержавного законодавства. Ми, як громадяни держави, що перебуває на шляху удосконалення і становлення, могли б забезпечити вже наявний досвід та перепрофілювати його в руслі української кримінально-правової творчості.

4. Таке провадження – чудовий поштовх для розвитку українського кіберальянсу. «Український кіберальянс – спільнота українських кіберактивістів з різних міст України і куточків світу. Альянс виник навесні 2016 року з об'єднання двох груп кіберактивістів FalconsFlame і Trinity, пізніше до альянсу приєдналася група кіберактивістів RUH8 та окремі кіберактивісти групи КіберХунта. Хактивісти об'єдналися для протидії російській агресії в Україні» [4].

5. Міцніша опора та підтримка у протидії російським агресорам в російсько-українській війні. Українські науковці мають достатній потенціал для того, аби наблизити українське законодавство до відповідності реальної ситуації у державі. В кооперації з кіберактивістами та спеціалістами, які займаються захищеністю комп'ютерних систем, конфіденційності та інших особистих чи секретних даних, законодавці могли б сприяти чудовій колаборації в плані кращого дослідження застосування правильної міри покарання та відповідальності за вторгнення в кібербезпеку. Стаючи сильнішими внутрішньодержавно, нам буде легше протидіяти зовнішньому ворогові. Адже зараз все частішим явищем стають кібератаки з боку ворога, які посягають на різноманітні сфери життєдіяльності, зокрема на політичні, економічні, інформаційні та військові аспекти.

«За конвенцією Ради Європи по боротьбі з кіберзлочинністю, яка була ратифікована Верховною Радою України виділено чотири основних типи кіберзлочинів:

- злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем.
- шахрайство та підробка, що пов'язані з використанням комп'ютерів.
- злочини пов'язані з розміщенням у мережах протиправної інформації.
- злочини щодо авторських і суміжних прав» [2].

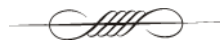
Також у дослідженні необхідно виокремити поняття інформаційної безпеки. «Інформаційна безпека – стан захищеності особистості, організації та держави і їхніх інтересів від загроз, деструктивних і інших негативних впливів в інформаційному просторі. Поняття фактично встановлює еквівалентність термінів «безпека» та «захищеність». Але, як правило, захищеність об'єкта це його захист від зовнішніх джерел небезпеки, в той час як безпека об'єкта це внутрішня властивість об'єкта не бути джерелом небезпеки для навколишнього середовища. З цієї точки зору слід розрізняти два терміни: «кібербезпека об'єкта» і «кіберзахищеність об'єкта» [1, с. 33].

Можна зробити висновок, що чітка структуризація Кримінального кодексу України не можлива без допомоги вузькогалузевих спеціалістів. Українські законодавці регламентують низку нормативно-правових актів та підписують міжнародні угоди, договори і конвенції, які свідчать про бажання нас як

громадян більш свідомо підходити до понять кібербезпеки і турбуватися про власну інформаційну безпеку. Саме тому для ближчого розуміння аспектів кібербезпеки та кіберзахисту слід вміти правильно аналізувати і розмежовувати супутні для цієї теми поняття.

Література:

1. Ісмаїлов К. Ю. Поняття «кібербезпека» та «інформаційна безпека». Типологія безпеки. С. 33. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/179/1/%D0%86%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%B2%20%D0%9A.%D0%AE.%20%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F%20%C2%AB%D0%BA%D1%96%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0%C2%BB%20%D1%82%D0%B0%20%C2%AB%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0%C2%BB.%20%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8.pdf>.
2. Конвенція про кіберзлочинність : Закон України від 01 липня 2006 р. № 2824-IV. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text.
3. Про основні засади забезпечення кібербезпеки в Україні : Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>.
4. Український кіберальянс. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%96%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D1%8.

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА

У ст. 3 Конституції України закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. В останні роки спостерігається тенденція до збільшення міжособистісних конфліктів, соціально-економічних кризових явищ, що не може не впливати на життя людини. Негативні процеси суспільного життя породжують таке явище, як самогубство.

Самогубство – це умисне спричинення власної смерті, часто вчинене з відчаю, причину якого часто відносять до психічних розладів таких як депресія, біполярний розлад, шизофренія, алкоголізм чи наркотичної залежності [2]. Важливе місце у правовій науці займає самогубство, вчинене через насильство, що у кримінально-правовому полі визначено як доведення до самогубства і закріплене у ст. 120 Кримінального кодексу України (далі – КК).

Об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 120 КК є суспільні відносини, що забезпечують безперешкодну реалізацію права на життя людини та її захист від протиправних посягань. Безпосереднім об'єктом слід вважати життя будь-якої людини незалежно від його соціальної значущості й корисності [3, с. 172].

Зовнішню сторону кримінального правопорушення визначає його об'єктивна сторона. З диспозиції ст. 120 КК випливає, що об'єктивна сторона в даному випадку охоплює діяння у формі: 1) жорстокого поводження з особою; 2) шантажу; 3) примусу до протиправних дій; 4) систематичного приниження людської гідності потерпілого, що призводить до такого наслідку, як самогубство або замах на нього.

Перший спосіб вчинення кримінального правопорушення – жорстоке поводження – поняття оціночне. Відповідно до п. 28 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» під жорстоким поводженням слід розуміти безжалісні, грубі діяння, які завдають потерпілому фізичних чи психічних страждань (мордування,

систематичне заподіяння тілесних ушкоджень чи побойів, позбавлення їжі, води, одягу, житла тощо) [4]. У науковій літературі під жорстоким поводженням розуміють певну тяжкість фізичного болю або душевних страждань. Варто зазначити, що Європейський суд з прав людини застосовує таке базове поняття як «мінімальний рівень жорстокості» заподіяваних страждань. Оцінка цього рівня є доволі відносною і залежить від усіх обставин конкретної справи, зокрема, від характеру і контексту жорстокого поводження, способу дій і методів, тривалості та впливу на фізичний або психічний стан потерпілого, а в деяких випадках і від статі, віку та стану здоров'я жертви такого поводження [5, с. 863].

Поняття «шантаж» має багато інтерпретацій у науковій площині. Так, у словнику юридичних термінів шантаж тлумачиться як погроза викриття, розголошення відомостей, що ганьблять людину з метою домогтися певних результатів [6, с. 299]. Серед науковців нема єдиного визначення цього поняття. Одні вчені вважають, що шантаж передбачає погрозу наклепом, чи викриттям відомостей, які особа бажає зберегти в таємниці та які її компрометують, а також залякування з метою створити вигідну для себе обстановку, поставити іншу особу в залежне становище. Інші ж вважають, що шантаж – це погроза розголосити відомості, які потерпілий бажає зберегти в таємниці.

Об'єктивна сторона доведення до самогубства передбачає примус до протиправних дій, під яким варто розуміти фізичний або психічний вплив на особу з метою спонукання її до дій, вчинення яких заборонено законом [7, с. 55]. Таке формулювання видається дещо неправильним, адже нерідко примус до вчинення навіть законних дій є небажаним для потерпілого. Довести особу до самогубства можна і примушуванням до не заборонених законом дій, які потягнуть за собою жахливі наслідки для потерпілого.

Систематичним приниженням людської гідності, відповідно до п. 28 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», є тривале принизливе ставлення до потерпілого (постійні образи, глуmlinня над ним тощо) [4]. Систематичність, в зазначеному випадку, характеризується не лише кількісним критерієм, тобто багаторазовістю здійснюваних дій, а й їх взаємозв'язком та внутрішньою єдністю, що утворює якісний критерій систематичності. Тільки за наявності кількісного та якісного критеріїв можна стверджувати про систематичність приниження людської гідності.

Диспозиція ст. 120 КК також передбачає схиляння до самогубства. Це поняття не розкрито на законодавчому рівні, однак під ним слід розуміти будь-які умисні ненасильницькі дії (переконування, порада, пропозиція, умовляння тощо), спрямовані на виникнення в іншій особі бажання вчинити самогубство.

Застосування ст. 120 КК буде неможливим, якщо відсутній причинно-наслідковий зв'язок між зазначеними діями та наслідками – самогубство або замах на самогубство потерпілої особи. Для того, аби визначити чи було самогубство результатом жорстокого поводження, шантажу, примусу до протиправних дій чи систематичного приниження людської гідності потерпілого з боку іншої особи, нерідко призначається експертиза. В такому випадку експерт має зібрати та ретельно вивчити усі необхідні матеріали і після цього визначити чи справді діяння обвинуваченого призвели до самогубства (замаху на самогубство) потерпілого.

Доведення до самогубства – специфічне кримінальне правопорушення, адже лише воно передбачає посягання на життя особи, але не охоплюється поняттям «вбивство». Воно вчиняється опосередковано, не винним безпосередньо, а самим потерпілим, що викликає труднощі при кваліфікації. Із зазначеного вище можна простежити недосконалість викладених в диспозиції ст. 120 КК діянь об'єктивної сторони: вони мають загальний характер, часто їх зміст дублюється, окремі ознаки необґрунтовано важко довести і особливо важливим є ігнорування постійного розвитку суспільства, який сприяє виникненню нових способів доведення до самогубства. Також законодавцю варто роз'яснити, що слід розуміти під схилянням до самогубства та іншими діями, що сприяють його вчиненню, аби уникнути подальших колізій при кваліфікації кримінального правопорушення. Найкращим варіантом було б вилучити з диспозиції перелік діянь об'єктивної сторони, залишивши «доведення до самогубства або замаху на самогубство, а також вчинення інших діянь, що сприяють вчиненню самогубства» і доповнивши статтю приміткою з визначенням «інших діянь».

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Hawton K, van Heeringen K (April 2009). Suicide. Lancet 373 (9672): 1372–81. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19376453/>.
3. Гусак О. А. Об'єкт доведення до самогубства: сучасний погляд. Вісник Одеського національного університету. Правознавство. 2012 р. Т. 17. Випуск 1/2 (16/17). С. 171–175.
4. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>.
5. Буткевич В. Г. Європейський суд з прав людини. Судова практика. Київ: Ред. журн. «Право України», 2011 р. 867 с.
6. Андрушко П. П., Гончаренко В. Г., Фесенко Є. В. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (2-ге вид., перероб. та доп.) Київ: Дакор, 2008 р. 1428 с.
7. Баулін Ю. В., Борисов В. І., Тютюгін В. І. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник. Харків : Право, 2015 р. 680 с.

ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК НЕБЕЗПЕКА ЧИ БЛАГО ХХІ СТОЛІТТЯ

Віртуальна реальність – штучно створене комп'ютерними засобами середовище, в яке можна проникати, змінюючи його зсередини, спостерігаючи трансформації і відчуваючи при цьому реальні відчуття. Потрапивши в цей новий тип аудіовізуальної реальності, можна вступати в контакти не тільки з іншими людьми, а й зі штучними персонажами[4].

Термін «віртуальна реальність» може видатися доволі новітнім, проте говорити про нього почали ще у ХХ столітті. Уперше цей термін у своїй роботі «Окуляри Пігмаліона» у 1953 році використав американський фантаст Стенлі Вайбаум. Письменник у своєму творі розповідає про професора який винайшов окуляри, що створюють ілюзію реальності. Перші спроби створити пристрій віртуальної реальності здійснювалися американським кінематографістом Мартоном Хеленгом. Зокрема, у 1957 році винахідник створив прилад під назвою Sensorama. Наразі Sensorama є прототипом сучасних віртуальних окулярів.

Якщо розглядати віртуальну реальність з точки зору філософії, то слід звернутися до терміну «віртуалістика». Вперше цей термін був використаний для позначення віртуальної реальності у філософії російським науковцем М. О. Носовим. У своїй праці «Маніфест віртуалістики» дослідник вказує на основні властивості віртуальної реальності: породження – віртуальна реальність продукується активністю будь-якої іншої реальності, зовнішньої по відношенню до неї; актуальність – віртуальна реальність існує актуально, тільки «тут і тепер», тільки поки активна породжена реальність; автономність – у віртуальній реальності свій час, простір і закони існування (у кожній віртуальній реальності своя «природа»); інтерактивність – віртуальна реальність може взаємодіяти з усіма іншими реальностями, у тому числі і з породженою як онтологічно незалежна від них[3].

У своїй статті «Віртуальна реальність: поняття та сутність» В. О. Волинець розмірковує над тим наскільки широко віртуальна реальність торкнулася сучасного життя: «віртуалізація як процес створення віртуального, тобто штучного, об'єкта чи середовища знаходить свій прояв у багатьох сферах сучасного життя: існують віртуальні прилади, віртуальні тури та музеї, віртуальний хокей, віртуальне навчання, віртуальні служби знайомств з таким же віртуальним спілкуванням і навіть віртуальна держава. Проте, термін «віртуалізація» застосовується, зазвичай, до кіберпростору (реальності, що створюється з допомогою комп'ютерів). Нині віртуалізується виробництво, бізнес, медицина, мистецтво, дозвілля, освіта, культура загалом тощо. Більше того, електронні комунікації орієнтують парадигму культури на процес віртуалізації» [2]. Отже, можна зробити висновок, що в сучасному світі немає сфери до якої не була б причетна віртуальність.

Розвиток віртуальної реальності приніс за собою величезні плюси для всього людства. Найбільш потужних результатів процес віртуалізації показує у сфері медицини. VR-окуляри

дозволяють покращити практику для молодих хірургів: проводяться спеціальні операції з використанням камер віртуальної реальності, за допомогою яких кожен охочий може прийняти участь у операції спостерігаючи за роботою спеціалістів так, ніби сам орудує приладдям. На цьому досягненні віртуальної реальності не закінчуються. Доволі відомим винаходом є VR-гра SnowWorld яку розробили науковці Вашингтонського університету. Метою гри є зменшення болю пацієнтів постраждалих від опіків за допомогою «занурення» постраждалих у віртуальний світ в той час коли лікарі доглядають за ранами хворого. Віртуальна реальність також сприяє швидшому відновленню після інсульту, використовується при посттравматичному синдромі, створює нові можливості для інвалідів і навіть допомагає позбутися страху.

Важливу роль віртуальна реальність відіграє і у сфері спорту: надає можливість відпрацьовувати навички гри в баскетбол, гольф тощо. Уже сьогодні, спробувавши будь-яку спортивну гру у VR, можна відчувати, наскільки це буває виснажливо [1]. Віртуальна реальність дозволяє учням та студентам більш доступніше та цікавіше засвоювати освітні матеріали. Неймовірного прориву віртуальна реальність досягла і у сфері культури, зокрема, у 3D-моделюванні, адже вона дозволяє оглянути об'єкт у повному його розмірі. Варто додати й те, що сучасні VR-технології дозволяють побувати у нових місцях, адже дедалі більше туристичних центрів встановлюють віртуальні технології, щоб кожен бажаючий з різних куточків світу міг ознайомитися з запропонованими ними туристичними місцевостями.

Хоча плюсів у віртуальній реальності дуже багато, існують і свої мінуси. Віртуальна реальність може викликати запаморочення, нудоту, підвищити рівень тривожності та стресу. Тривале застосування гарнітури здатне призвести до дезорієнтації, коли після занурення у VR користувач може наражатися на стіни і предмети в кімнаті [1]. До поганих наслідків використання віртуальних технологій варто віднести й виникнення залежності, яке поступово може призвести до самогубства.

Отже, говорячи про користь чи шкоду віртуальної реальності слід брати до уваги мету її застосування. Науковці з усього світу зараз намагаються щонайшвидше віртуалізувати всі сфери життя, що дозволить відкрити перед людством нові можливості, проте не слід забувати про можливі негативні наслідки як для всього людства, так і для кожного окремо.

Література:

1. Віднаукової фантастики до симуляторів бою та діагностики хвороб. Як наш світ захоплює віртуальна реальність. URL : <https://mc.today/blogs/vr-vid-kontseptu-do-sogodennya/>.
2. Волинець О. В. Віртуальна реальність: поняття та сутність. Питання культурології, 2014. С. 30-41.
URL : http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:g6Wbg9fB9qgJ:scholar.google.com/+%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0+%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C&hl=uk&as_sdt=0,5
3. Носов Н. А. Манифест виртуалистики. Москва : Путь, 2001. С. 4.
4. Носов Н. А. Словарь виртуальных терминов Труды лаборатории виртуалистики. Вып. 7 Труды Центра профориентации. Москва : Путь, 2000. 69 с.

ОЦІНКА РИЗИКІВ ПРОЄКТІВ

Підприємство планує реалізувати інноваційний проєкт з виробництва нового виду продукції. Згідно прогнозних даних експертів можливі наступні сценарії розвитку подій (таблиця 1). Підприємству слід надати рекомендації стосовно обрання менш ризикованого проєкту.

Таблиця 1. Прогнозні значення реалізації проєктів

Проект	Можливі значення доходу (NPV), тис.грн.	Ймовірність отримання доходу (P)
Проект А	100	0,25
	400	0,35
	750	0,25
	1000	0,15
Проект Б	0	0,10
	500	0,30
	800	0,40
	1200	0,20

У даній ситуації при обранні менш ризикованого проекту доцільним є використання статистичного методу оцінювання ризику [1]. Для цього слід розрахувати такі показники: математичне сподівання, дисперсія, середньоквадратичне відхилення та коефіцієнт варіації. Формула для визначення математичного сподівання наступна:

$$M(x) = \sum_{i=1}^n p_i \cdot x_i, \quad (1)$$

де p_i – ймовірність i -го значення i -го результату;

X_i – i -й результат;

n – кількість можливих результатів.

Отже, сподіваний дохід для проекту А становитиме:

$$M(x)_A = 100 \cdot 0,25 + 400 \cdot 0,35 + 750 \cdot 0,25 + 1000 \cdot 0,15 = 502,5.$$

Сподіваний дохід для проекту Б становитиме:

$$M(x)_B = 0 \cdot 0,1 + 500 \cdot 0,3 + 800 \cdot 0,4 + 1200 \cdot 0,2 = 710.$$

Формула для розрахунку дисперсії:

$$D = \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \cdot p_i, \quad (2)$$

де $\bar{x}$ – середньоочікуване значення випадкової величини.

Отже, дисперсія для проекту А становитиме:

$$D_A = (100 - 502,5)^2 \cdot 0,25 + (400 - 502,5)^2 \cdot 0,35 + (750 - 502,5)^2 \cdot 0,25 + (1000 - 502,5)^2 \cdot 0,15 = 96618,75.$$

Дисперсія для проекту Б становитиме $D_B = 114900$.

Формула для визначення середньоквадратичного відхилення наступна:

$$\sigma = \sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \cdot p_i}. \quad (3)$$

Отже, середньоквадратичного відхилення для проекту А становитиме:

$$\sigma_A = \sqrt{96618,75} = 310,84.$$

Середньоквадратичного відхилення для проекту Б становитиме:

$$\sigma_B = \sqrt{114900} = 338,97.$$

Формула для розрахунку коефіцієнта варіації:

$$v = \frac{\sigma}{\bar{x}} \cdot 100\%. \quad (4)$$

Коефіцієнт варіації для проєкту А становить 61,86 %, а для проєкту Б – 47,74 %. Зведемо отримані результати у таблицю 2.

Таблиця 2. Застосування статистичного методу оцінки ризику проєктів

Показник	Проект А	Проект Б	Вибір
Математичне сподівання	502,5	710	Проект Б
Дисперсія	96618,75	114900	Проект А
Середньоквадратичне відхилення	310,84	338,97	Проект А
Коефіцієнт варіації	61,68	47,74	Проект Б

Отже, можна помітити, що згідно математичного сподівання та коефіцієнту варіації менш ризиковим є проєкт Б, а згідно дисперсії та середньоквадратичного відхилення - проєкт А. Оскільки більш пріоритетним при оцінюванні ризику є показник середньоквадратичного відхилення, тому підприємству слід обрати проєкт А.

Література:

1. Чайковська І.І. Застосування статистичного методу для оцінювання ризиків інноваційно-інвестиційних проєктів підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 3. С.184-189.

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ЗАСОБІВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

У наш час кожне велике підприємство прагне вийти на престижну сходинку світового ринку. При цьому, запорукою успіху послуговує введення у власний розвиток певних інновацій. Саме впровадження та вдосконалення інформаційних систем потрібного типу гарантовано покращить результат управління бізнес-процесами підприємства. Адже інформаційні системи значно полегшують процес отримання, обробки та систематизації даних, їх мета – це допомога в управлінні бізнес-процесами. Завдяки їхньому впровадженню у підприємство можна гарантовано забезпечити його ефективний та потужний розвиток.

У структурі інформаційної системи підприємства обов'язковими та незамінними складовими мають бути бази даних, довідкові системи та різні апаратно-системні засоби. Також, для того, щоб покращити ефективність роботи, потрібно вкрай роздумливо обробляти інформацію та оформлювати її. Це потрібно для того, щоб у будь-який час можна було переглянути інформацію, яку необхідно, у доступному та зрозумілому форматі (проблем не виникне, адже інформаційні системи з різноманітним програмним забезпеченням повністю забезпечують та контролюють цей процес).

Інформаційна система складається, формується і функціонує в регламенті, певних методах і структурі управлінської діяльності, прийнятої на конкретному економічному об'єкті, реалізує цілі і завдання, що стоять перед ним. Ефективність комплексної автоматизації управлінських структур в основному залежить від ступеня охоплення всіх сфер корпоративного управління. Багато в чому саме через це в останні роки стала настільки популярною тенденція побудови і впровадження комплексних корпоративних інформаційних систем.[2, с. 93]

Корпоративні інформаційні системи – це інтегровані системи управління територіально розподіленою корпорацією, засновані на поглибленому аналізі даних, широкому використанні систем інформаційної підтримки прийняття рішень, електронного документообігу й діловодства. Корпоративні інформаційні системи покликані об'єднати стратегію управління підприємством і передові інформаційні технології. Типові приклади корпоративних інформаційних системах представлені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Приклади корпоративних інформаційних систем

№	Абревіатура	Пояснення
1	CRM	Система управління взаємовідносинами з клієнтами
2	EAM	Система управління основними фондами підприємства
3	EIS	Інформаційна система для керівників
4	ERP	Система планування ресурсів підприємства
5	MES	Система оперативного (цехового) управління виробництвом
6	WMS	Система управління складами
7	SCM	Система управління ланцюгами поставок
8	HRM	Система управління персоналом

Джерело: розроблено авторами за [1, с. 59]

Загалом, використання інформаційних систем має ряд переваг. До яких можна віднести наступні [4]:

1. економія ресурсів (зокрема, трудових та часових), підвищення ефективності;
2. вивільнення часу під вирішення нагальних питань, які безпосередньо стосуються досягнення мети; - полегшення інформаційного обміну та роботи над проектами, пришвидшення документообігу та оформлення документації;
3. більш ефективне планування та реалізація як загальної стратегії підприємства, так і маркетингової, фінансової, HR-стратегій;
4. легше просування бренду, спрощення процесу взаємодії з цільовою аудиторією; - контроль за фінансовими витратами, дебіторською та кредиторською заборгованістю;
5. широкий аналітичний інструментарій, який не вимагає певних зусиль для створення звітності;
6. можливість інтегрування між собою великої кількості програмного забезпечення тощо.

Отже, можна зробити висновок, що управління бізнес-процесами підприємства на основі інформаційних систем є високоефективним. Сучасні інформаційні системи допомагають підприємствам підійматися все вище сходинками світового ринку, що є вкрай важливим для успішного та довгострокового лідерства між конкурентами. Також ми бачимо підвищення продуктивності праці шляхом впровадження систем корпоративних ресурсів. Тому вдосконалення сучасних інформаційних систем для управління бізнес-процесами є основним шляхом для досягнення успіху, ефективності та прибутковості на підприємстві.

Література:

1. Гафіяк А. М. Інноваційні методи використання CRM-систем для підвищення рівня підготовки фахівців з інформаційнокомунікаційних технологій. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. Вип. 3. 53-61.
2. Долгова Л., Ямненко Г. Економічний аналіз. Використання інструментарію інформаційних систем для автоматизації бізнес-процесів підприємства, 2021. 2. 90-97.
3. Катрич Д. В. Захист інформації в ERP-системі підприємства. *Адаптивні системи автоматичного управління*. 2017. № 2. 17-25.
4. Кравець В.І. Використання інформаційних технологій для підвищення ефективності управління підприємством. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. 13 (1). 136-140.

ІНФОРМАЦІЯ, ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В історії людства інформація завжди займала важливе місце, про що говорить загальновідомий вислів: «Хто володіє інформацією, той володіє світом». В сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, проникнення інформації в усі аспекти життя, інформація виступає основним об'єктом інформаційних відносин.

Інформаційний вплив на державу, суспільство, громадянина зараз є ефективнішим, ніж політичний, економічний і навіть військовий. Інформація стає реальною, майже фізично відчутною силою [3].

Відповідно до Закону України «Про інформацію», інформація - будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [2].

Інформація – це досить специфічний, нематеріальний об'єкт, і зважаючи на це, він має свої специфічні властивості. В юридичній літературі їх класифікують на загальні та юридичні властивості. До загальних відносять такі властивості, що притаманні будь-якій інформації, що використовується в суспільстві, і впливають на всі суспільні відносини, які пов'язані з інформацією, незалежно від наявності чи відсутності правового регулювання. До юридичних науковці відносять такі властивості, що безпосередньо зумовлюють специфіку правового регулювання суспільних відносин щодо інформації [1].

Сьогодні інформація, інформаційно-комунікаційні технології є одним з найважливіших факторів впливу формування суспільства двадцятого століття. Інформація дає можливість усім приватним особам, фірмам і співтовариствам, що займаються підприємницькою діяльністю, більш ефективно і творчо вирішувати економічні та соціальні проблеми.

Якщо розглядати інформацію в контексті інформаційного суспільства, то вона (інформація) разом із знаннями виступає головним продуктом і основою його функціонування. Функціонування інформаційного суспільства забезпечується розвитком інформаційної інфраструктури, одним з основних елементів якої є інформаційні ресурси. Інформаційні ресурси становлять собою документи та масиви документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, фондах, банках даних, депозитаріях, музейних сховищах та ін.).

Функціонування інформаційного суспільства можливе лише за умов існування демократичної, правової держави, де панує принцип верховенства права і максимально забезпечується реалізації прав людини. Право на доступ до інформації є одним з невід'ємних прав людини і громадянина.

Чинне законодавство України не відповідає сучасному рівню розвитку інформаційних відносин та не в змозі адекватно вирішувати проблеми, що виникають. Більшість чинних законів та підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання інформаційних відносин, були прийняті до набрання чинності Конституцією, і навіть із значними змінами і доповненнями непридатні для задоволення потреб сьогодення. Здебільшого вони або наводять терміни, або декларують певні положення без вказівок на шляхи їх реалізації, або мають місце “посилання на посилання”, або

посилання на такі норми окремих законів, які до сфери інформаційних відносин неможливо застосувати без врахування специфіки об'єкта

Література:

1. Кормич Б. А. Інформаційне право: підруч. Б. А. Кормич. Х.: БуруніК, 2011. 333 с.
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 №2657-ХІІ. Відом. Верхов. Ради України. 1992. №48. Ст. 650
3. Черешкін Д.С. Зброя, яка може бути небезпечнішою за ядерну. Незалежна газета. 1995. № 123

ВКЛАД КАРЛА ПІРСОНА У РОЗВИТОК СТАТИСТИКИ

Статистика – цікава та доволі важлива наука. Статистичні дослідження використовуються у багатьох сферах діяльності. Особливе значення мають дослідження науковців. Без них статистика не змогла б досягнути такого високого розвитку, як в наш час. В даній роботі ми розкриємо наукову діяльність та вклад у статистику, яку зробив науковець Карл Пірсон.

Перед тим, як перейти до розгляду наукових досліджень і відкриттів Карла Пірсона, варто відзначити, що він був британським ученим, якого вважають батьком біостатистики та математичної статистики. Народився 27 березня 1857 року в Лондоні. Його сім'я дотримувалася глибоких релігійних переконань, але сам Пірсон був вірний науці. Глибокий інтерес науковця до статистики зумовив відкриття першого факультету в університеті для розвитку і дослідження цієї науки.

Зародження біостатистики як науки – основний внесок Пірсона у світову науку. Це виведення математичної статистики, яка може слугувати у медицині, біології, екології та інших медичних науках [1].

В 1901 році разом з Велдоном і Гальтоном Пірсон заснував журнал «Biometrika», ціль якого був розвиток і поширення статистики як науки. Він редагував цей журнал до самої смерті, тобто до квітня 1936 року. Загалом він має більше 650 опублікованих наукових робіт, з яких більше, ніж 400 робіт присвячені математичній статистиці. Дослідження науковця лежать в основі багатьох статистичних методів, які в наш час широко використовуються.

Приклади його досліджень:

- 1) Коефіцієнт варіації. Також відомий як відносне стандартне відхилення. Це стандартна міра дисперсії розподілу вірогідності і частотного розподілу.
- 2) Коефіцієнт кореляції. Цей коефіцієнт було введено для відсторонення недоліку коваріації. Його розробляли Карл Пірсон, Френсіс Еджуорт та Рафаель Уелдон.
- 3) Система безперервних кривих Пірсона. Система безперервних одномірних розподілів ймовірностей, що лягла в основу тепер звичайних безперервних розподілів ймовірностей. Оскільки система завершена до четвертого моменту, вона є потужним доповненням методу моментів Пірсона [3].
- 4) Відстань χ^2 . Попередник та окремий випадок відстані Махаланобіса (відстань у евклідовому просторі, що узагальнює поняття евклідової відстані) [2].
- 5) p -значення. Визначається як міра ймовірності доповнення кулі з передбачуваним значенням як центральної точки та відстанню χ^2 як радіус.
- 6) Основи теорії перевірки статистичних гіпотез та теорія статистичних рішень. В основній статті «Про критерії...» Пірсон запропонував перевіряти достовірність гіпотетичних значень, оцінюючи відстань χ^2 між гіпотетичними та емпірично спостережуваними значеннями через значення p , яке було запропоновано у тій же статті. Використання встановлених критеріїв свідчення, так званих ймовірностей помилок альфа-типу I, було пізніше запропоновано Єжи Нейманом та Егоном Пірсоном.

7) Критерій хі-квадрат Пірсона. Перевірка гіпотези з використанням нормального наближення дискретних даних. Допомагає оцінити вагомість відмінностей між фактичною кількістю результатів або якісних характеристик вибірки, що потрапляють у кожну категорію, та теоретичною кількістю, яку можна очікувати в досліджуваних групах при справедливості нульової гіпотези.

8) Аналіз основних компонентів. Метод припасування лінійного підпростору до багатовимірних даних шляхом мінімізації відстаней хі.

9) Перше введення гістограми зазвичай приписується Пірсону [3].

Методи Пірсона мають здебільшого загальний характер і застосовуються майже в усіх природничих науках. Найчастіше у прикладній практиці використовується критерій хі-квадрат Пірсона, що став незамінним засобом для вирішення кількох завдань – перевірка суміжності реального і передбачуваного розподілу випадкової величини, перевірка однорідності різних вибірок чи незалежності факторів. До винаходу комп'ютерів неоціненну допомогу фахівцям надавали складені Пірсоном таблиці типових розподілів [4, с. 56].

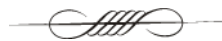
Пірсон ввів наочне уявлення розподілу випадкової величини за допомогою гістограми, також ввів та досліджував поняття стандартного відхилення, коефіцієнта асиметрії розподілу. Для розподілів, які не відповідають нормальному закону, Пірсон запропонував «метод моментів», що дозволяє знайти теоретичний закон, який найкраще відповідає емпіричній вибірці [4, с. 49-54].

Цікавим фактом з його життя є те, що свою неймовірну працездатність він жартома пояснював тим, що мав звичку не відповідати під час роботи на дзвінки і ніколи не приймати участь в оргкомітетах.

Як висновок можна написати те, що статистика нараховує багато відомих науковців, а одного з найвідоміших ми розглянули у нашій роботі та дослідили його вклад у статистику як у науку. Також можна зазначити, що статистика пов'язана з багатьма науками та має безліч розгалужень, тому, якщо когось зацікавила ця галузь знань – радимо поглиблюватися в неї та дізнаватися щось нове.

Література:

1. Гомес Віллегас. Карл Пірсон, творець математичної статистики. Мадридський університет Комплутенсе. – 2007 р.
2. И. М. Виноградова. Махаланобиса расстояние, Математическая энциклопедия. В пяти томах. – 1963 р.
3. Нортон, Бернард «Карл Пірсон і статистика: соціальні витоки наукових інновацій» - 1978 р.
4. Рохо, Антонио. Возможно да, возможно нет. Фишер. Статистический взвод. Наука. Величайшие теории. – М.: Де Агостини, 2015 р.

АНТРОПОГЕННИЙ ВПЛИВ НА ВОДИ СВІТОВОГО ОКЕАНУ

З появою людини і суспільства природа вступила в новий етап свого існування – почала відчувати на собі антропогенний вплив (в буквальному перекладі «породжений людиною» вплив на біосферу). У ХХ столітті, коли планомірний науково-технічний прогрес прискорився в декілька разів і переріс у науково-технічну революцію, антропогенний вплив наблизився до катастрофічного рівня. Головна проблема сучасного антропогенного впливу полягає у невідповідності безмежних потреб людства і майже безмежних науково-технічних можливостей впливу на природу і обмежених можливостей самої природи [1].

Одним з найбільш негативних наслідків антропогенного впливу є забруднення вод Світового океану. За останні 30 років стан вод Світового океану значно погіршився. Забруднення Світового

океану нафтою і нафтопродуктами досягло вже понад 1/5 його загальної поверхні, як наслідок забруднення таких значних розмірів може порушити звичне функціонування і взаємодію зовнішніх оболонок землі. У період між 1923–1998 рр. в США Інститутом охорони навколишнього середовища та енергетики зазначено до 12 000 випадків забруднення вод нафтою. Більшість зафіксованих розливів була незначною і не вимагала проведення спеціального очищення поверхні океану. Загальна кількість розлитої нафти коливається від 8,2 млн галонів у 1997 р. до 21,5 млн. галонів у 2010 р. Можна виділити декілька найчастіших шляхів надходження нафти, нафтопродуктів та інших забруднюючих речовин в Світовий океан:

- скидання в море промивних, баластних і фекальних вод із суден (23%);
- скиди у портах і припортових акваторіях, включаючи втрати при завантаженні бункерів наливних суден (17%);
- скидання промислових відходів і стічних вод (10 %);
- злизові стоки (5 %);
- катастрофи судів і бурових установок в море (6%);
- буріння на шельфі (1 %);
- атмосферні випадіння (10 %);
- винос річковим стоком у всьому різноманітті форм (28 %).

Найбільші втрати нафти пов'язані із її транспортуванням з районів видобутку. Аварійні ситуації, зокрема аварії на танкерах, які перевозять нафту й скраплений газ обумовлюють наявність постійних полів забруднення на трасах морських шляхів та несуть велику небезпеку для прибережних країн. Обсяг забруднення нафтою при аваріях на танкерах перевищує 2 млн. тонн нафти на рік. Зі стоками промисловості і нафтопереробних заводів в море щороку потрапляє до 0,5 млн. тонн нафти [2]. Велике занепокоєння викликають випадки транспортних аварій, особливо великих танкерів. До прикладу, в 1967 р. із танкера «Torgue Canyon» в Ла-Манші вилилося 120 тис. тонн нафти. Прагнучи зменшити розмір розливу нафти, британський уряд вирішив підпалити затонувші танкери за допомогою повітряних ударів авіаційної армії флоту (FAA) і Королівських повітряних сил (RAF), проте спроби стримати нафту виявилися невдачливими [3].

Також, не потрібно ігнорувати небезпеку, яку несуть забруднення Світового океану морським жителям. Одним із найпоширеніших видів забруднення нафтою є нафтові плівки на поверхні морів і океанів, що порушують обмін енергією, теплом, вологою і газами між океаном і атмосферою. До того ж, вони зустрічаються навіть в антарктичних водах, де від них гинуть тюлені та пінгвіни. Це відбувається внаслідок того, що нафтова плівка дуже тонка та здатна покрити сотні квадратних метрів, чим перешкоджає усім біохімічним процесам, що несе катастрофічний ризик для морських мешканців. Зрештою наявність нафтової плівки на поверхні океану може вплинути не тільки на фізико-хімічні і гідробіологічні умови в океані, але і на баланс кисню в атмосфері.

Ще одним видом забруднення вод Світового океану є забруднення радіоактивними речовинами внаслідок випробування термоядерної зброї, захоронення радіоактивних відходів, роботи ядерних реакторів на військових підводних човнах і криголамах. Радіоактивність планктону може бути в 1000 разів вищою, ніж радіоактивність води, а деяких риб – вищою навіть в 50 тис. разів, ніж в ланцюгу живлення. Щороку в Світовий океан з різних джерел потрапляє понад 4 млн. т. летких органічних сполук (дихлоретан, фреон та ін.), близько 120 тис. тонн хлорованих вуглеводнів (ДДТ, альдрин, бензилгексахлорид, поліхлоровані біфеніли та ін.), понад 300 тис. тонн свинцю, понад 5 тис. тонн ртуті, понад 10 тис. тонн кадмію [4]. На забруднення Світового океану найбільше вплинули аварії на Фукусімській АЕС, Чорнобильській АЕС та скиди контейнерів радіоактивного сміття різними підприємствами та організаціями.

Негативним наслідком антропогенного впливу на Світовий океан, також є його забруднення пластиком. Забруднення пластиком є широко поширеною проблемою. Це загрожує здоров'ю океану, здоров'ю морських видів, безпечності та якості харчових продуктів, здоров'ю людей, прибережному туризму та сприяє зміні клімату. За підрахунками Державного об'єднання наукових і прикладних досліджень Австралії (CISRO), на дні Світового океану лежить принаймні 14,4 мільйонів тонн частинок пластику шириною менше ніж 5 міліметрів, і це не враховуючи 8 мільйонів тонн пластику, що втрачається зі світового узбережжя щорічно. Це від 34 до 57 разів більше, ніж на його поверхні [5].

Проблема забруднення пластиком досить глобальна тому, що це дешевий і дуже поширений матеріал. За оцінками Міжнародного союзу охорони природи, щороку у світі виробляється понад 300 мільйонів тонн пластику. З них щонайменше 8 мільйонів потрапляють у воду як відходи. Найпомітнішим впливом пластикового сміття на морських жителів є проковтування, адже вони плутають пластик з їжею та випадково проковтують його; задуха і заплутування сотень морських видів. Морські тварини страждають від поранень, які завдає пластик, інфекцій, зниження здатності плавати та внутрішніх травм. Як наслідок – більше тварин гине. Більше того, частинки пластику потрапляють у воду та їжу, яку їмо та п'ємо ми з вами, – через морепродукти або очищену морську воду. Токсичні складники пластиків осідають у нашому організмі, що викликає різні проблеми зі здоров'ям людини, такі як: хвороби нервової системи, рак, зниження репродуктивної функції, ендокринні порушення та генетичні мутації [6].

Для захисту вод Світового океану в ООН розроблено і прийнято кілька важливих угод, що регулюють рибальство, судноплавство, добування корисних копалин з морських родовищ тощо. В 1982 р. була підписана більшістю країн світу відома угода «Хартія морів». Також створюється міжнародна служба моніторингу для постійного спостереження за станом Світового океану [4].

Отже, з усього сказаного вище можна зробити висновок, що охорона природи, і водних ресурсів – це одна з нагальних проблем людства, яка має величезну кількість негативних наслідків для усього живого та потребує миттєвої реакції, прийняття нових законодавчих актів, створення нових організацій для контролю усіх перелічених видів забруднення вод Світового океану. Кожного дня ми чуємо про небезпеку, що загрожує водам Світового океану, але досі боротьба з цією проблемою не вважається одною з найголовніших та не залучає потрібну кількість людей, організацій, країн для поступового вирішення глобальної катастрофи. Для того, щоб кардинально поліпшити екологічну ситуацію потрібні цілеспрямовані та продумані дії, ефективні заходи та досліджені методи зі зменшення і запобігання шкоди, що завдається природі людиною.

Література :

1. Антропогенний вплив на природу. URL: <https://uk.wikipedia.org>.
2. Чабан В. О. Фактори забруднення Світового океану та шляхи зниження екологічного лиха. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Екологія.* 2012. Т. 206. Вип. 194. С. 23–25.
3. From the archive: the Torrey Canyon oil spill disaster of 1967. 2014. URL: <https://www.theguardian.com/environment/from-the-archive-blog/2017/mar/18/torrey-canyon-spill-disaster-1967>.
4. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього середовища: навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 319 с.
5. Microplastic Pollution in Deep-Sea Sediments From the Great Australian Bight. 2020. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fmars.2020.576170/full>.
6. Marine plastic pollution. URL : <https://www.iucn.org/resources/issues-briefs/marine-plastic-pollution>.

ОСНОВНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Життя індивіда, як показує практика, зумовлює сукупність соціальних проблем. Так, люди в усі часи на певних вікових етапах мали певні проблеми в процесі становлення і змужніння. В основному вони були зумовлені відсутністю практичного досвіду. Дослідники виокремлюють молодь в окрему групу насамперед через вікові особливості. Молодь" - це соціально-демографічна група, що виділяється на основі обумовлених віком особливостей соціального становища молоді, їх місця і функцій в соціальній структурі суспільства, їх специфічних інтересів і цінностей. Більшість науковців вважають, що періодом молодості є вік від 14 до 25 років. Щоправда, останнім часом, через позитивний вплив на організм людини досягнень науки та медицини, соціологи пропонують період молодості продовжити до 35 років. Щодо самої сутті такого вікового періоду, то науковці, зокрема, І.

В. Бестужев-Лада і С. Н. Іконніков вважають, що «Тривала молодість є благом для людства, оскільки розширення вікових меж молодості може використовуватись для того, щоб вступаючи в самостійне життя, громадяни більшою мірою оволодівали соціальним досвідом, що є в суспільства, і в подальшому плідно працювали в суспільних інтересах» [2, с. 202]. Очевидно, що «продовження молодості» не може бути безмежним, оскільки об'єктивно процес життя людини передбачає проходження ним різних вікових періодів. Відповідно, надмірне збільшення або скорочення одного з вікових періодів в історії людини, порушує лінійність розвитку соціального суб'єкта. Зараз поняття «молодь» означає спільноту молодих людей, що ведуть особливий спосіб життя. Тому таке поняття є не стільки віковим, як соціальним та історичним.

Як вже відзначалося, в житті молоді є дуже багато проблем, які насамперед пов'язані з їх потребою самореалізації, самоутвердженням. До цього необхідно додати фізіологічні зміни в організмі самої молодої людини. Така сукупність проблем вимагає відповідного відношення з боку суспільства. На жаль, молода українська держава знаходиться в транзитному, перехідному стані. Тому має досить суттєві соціально-економічні проблеми, які негативно впливають на становлення та розвиток молоді, вибору її життєвих шляхів. Як свідчать проведені конкретно-соціологічні дослідження серед молоді, її більшість досить критично налаштовані щодо перспектив власного життя в Україні. До прикладу, результати такого дослідження свідчать, що головною проблемою молодої людини після закінчення нею навчання є відсутність робочих вакансій. Тому, як свідчать опитування, така проблема є найбільш гострою для 64,5 % респондентів. Проблемами поширення серед молоді алкоголізму занепокоєні 58,4 % молодих людей. Щодо наркозалежності, то її згубний вплив на підростаюче покоління вказали 43,6 %. [1]. Очевидно, що це лише найбільш гострі і дошкульні не вирішені в соціумі проблеми, що мають пряме відношення до процесу соціалізації сучасної української молоді. Проблем, які негативно впливають на вказаний процес набагато більше. На жаль, нині проблем в цьому плані кардинально додалося. Це пояснюється тим, що 24 лютого 2022 року агресія Російської Федерації поставила нашу державу перед екзистенційним вибором: бути Україні чи не бути. Агресор, виходячи з параноїдальної думки свого лідера про те, що України як такої не існує, а є лише «неделимый русский народ», посягнув на нашу свободу, незалежність і суверенітет. І наша молодь, до якої старше покоління має багато справедливих претензій, стало на захист української держави. І немає сумніву, що вона разом з старшим поколінням збереже незалежність української держави.

Щодо основних проблем, які наше суспільство повинно вирішувати у воєнний і післявоєнний період в плані виховання молоді, то часто вони зумовлюються дефіцитом уваги до її актуальних проблем в умовах інформаційного суспільства на мікрорівні та мегарівні. На жаль, має місце розрив у процесах здобуття освіти і виховання. Нині освічена молода людина не завжди є вихованим громадянином. Звідси і маємо жорстокі, аморальні поступки освічених молодих людей.

Зрозуміло, що молодь завжди піддається певному впливу. Але, проблема полягає в змісті такого впливу. Адже, скажімо, вплив злочинного середовища завжди носить негативний соціальний ефект. Тому активно потрібно пропагувати серед молодих людей «моду» бути морально свідомою особистістю, фізично здоровою. Молодь повинна прагнути здобути повагу та визнання в суспільстві.

На жаль, серед молоді має місце таке соціальне явище булінг. Оскільки він має значний негативний вплив на моральний та фізичний стан молодої людини, формує у неї негативні комплекси, то боротьба з ним є важливою проблемою суспільства. В основі булінга лежить систематичне моральне або тілесне нанесення образ «жертві» групою осіб або однією особою. Такий різновид насильства може здійснюватися всюди: вдома, на роботі тощо. Досить часто такий вид цькування відбувається саме в школах, університетах та коледжах. Щодо різновидів булінгу, то це може бути економічний, моральний, фізичний, сексуальний та кібербулінг.

Однією з гострих проблем є суїцидна поведінка частини української молоді. На жаль, Україна в 2016 році посіла чотирнадцяте місце в світі за кількістю самогубств. Основною причиною самогубства є нерозділене кохання, важкий матеріальний стан, самотність тощо. І в цьому плані суспільство повинно боротися з причинами цього явища, формувати у молоді імунітет до нього.

Також великою проблемою є поширення злочинності в молодіжному середовищі. В основі цього явища лежить, як правило, незадовільне матеріальне становище. Частина молоді засобом

крадіжок прагне отримати матеріальні блага як засіб утвердження в житті. При цьому втрачаються моральні та духовні цінності молодого людини. Тому боротьба з таким явищем повинна носити комплексний характер. З одного боку батьки, суспільство повинні виховувати у молоді повагу до праці людей, формувати розумні матеріальні і духовні потреби, утверджувати християнський принцип «не вкради», закладати негативне відношення до здобутого не чесним шляхом. А з іншого, створювати умови для того, щоб молода людина мала реальну можливість чесною працею заробити гроші на те, що вона потребує.

Таким чином, суспільство повинне прикладати суттєві зусилля з метою формування у сучасній українській молоді ідеал свідомої, духовно багатий, працьовитої, освіченої, культурно розвинутої, з добрим серцем молодого людини. Також, потрібно боротися з негативними соціальними явищами, які прямо чи опосередковано впливають на процес соціалізації молодих людей.

Література:

1. "Проблеми соціалізації молоді в Україні". Аналітична записка. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/problemi-socializacii-molodi-v-ukraini-analitichna-zapiska>.
2. Буяк Б. Молодь, як особлива соціально-демографічна група в умовах становлення соціально-правової держави та громадянського суспільства. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2007. Вип. 36. С. 198-209.
3. Мачуліна І. Конспект лекцій з дисципліни «Соціологія молоді» для студентів спеціальності 6.030101 «Соціологія». Дніпродзержинськ : 2013. 61 с.
4. С. Б. Іваницька, І. О. Мороховець, Проблема безробіття молоді. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Молодь>.

РОЗЛУЧЕННЯ СІМЕЙ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Сім'я, як відомо, є первинною ланкою людської спільноти. Тому від міцності сім'ї залежить міцність соціуму. Зрозуміло, що стабільність сім'ї зумовлюється рядом об'єктивних і суб'єктивних чинників. В різні періоди історії людства сімейне життя мало різні форми і пройшло шлях від полігамії до моногамії (в більшості суспільств).

Оскільки, як вже зазначалося, від міцності сімейних відносин великою мірою залежить стабільність суспільства, то воно об'єктивно зацікавлено в непорушності сімейних уз. Але, як свідчить практика, в умовах модернового суспільства досить актуальною стала проблема збереження сім'ї. Так, проблема розпадання сімей є досить актуальною і для української держави. Хоча, проблема розлучень «дісталась нам у спадок» ще з радянських часів, де населення також характеризувалося високим рівнем розлучуваності» [2]. До речі, в сучасних умовах ця проблема в силу об'єктивних і суб'єктивних причин вже набула глобального характеру.

Зрозуміло, що проблема розлучення сімейних пар є досить актуальною проблемою у філософії, етиці, історії, соціології, психології, демографії, економіці тощо. Варто зазначити, що соціологи при дослідженні та вивченні такого соціального явища як розлучення насамперед розглядають його причини, мотиви та привід. Щодо причини розлучень, то «це, виключно, об'єктивні фактори які впливають на подружнє життя та діють за межами свідомості людей (побут, внутрішньосімейні конфлікти, вплив зовнішніх факторів); мотиви – це суб'єктивні причини, які виділяє саме подружжя (відсутність спільних інтересів, різні характери, втручання батьків в сімейне життя, проблеми в інтимному житті, нездорова тяга до наркотичних речовин та алкоголю, насилля в сім'ї і тощо); привід – це та відправна точка після якої подружжя вирішило розлучитися» [3].

Система Елізабет Кюблер-Росс пропонує модель, яку називають «П'ять стадій горя». Вона допомагає зрозуміти і визначити такі стадії прийняття розлучення: стадія заперечення (емоційний розлад, заперечення факту розлучення, знецінення шлюбу), стадія озлобленості (душевний біль проявляється у вигляді озлобленості до партнера, маніпуляції та провокації), стадія переговорів

(на цій стадії все ще відсутнє прийняття факту розлучення, можливі спроби зійтися та відновити шлюб, що не закінчується позитивно), стадія депресії (емоційний упадок, зниження самооцінки, асоціалізація) і, нарешті стадія адаптації (пристосування до нових умов, адаптація до звичного життя) [4, 5].

Очевидно, що процес розлучення негативно впливає не лише на суб'єктів такого процесу, але й на соціум в цілому. Це пояснюється тим, що зростання кількості розлучених пар в соціумі призводить до скорочення тривалості шлюбів, появи неповних сімей, самотніх людей і тощо. Побут колишнього подружжя, в основному, є неорганізованим, особливо в перші роки. І потрібно підкреслити, що жертвами розлучень, в першу чергу, стають діти. Частина батьків вступають у новий шлюб, де знову мають дітей. І часто забувають про дітей в першому шлюбі. В такій ситуації батькам важко знайти спільну мову з дітьми, не завжди є можливість приділити їм достатньої уваги, турботи та любові чим раніше. В дуже важку ситуацію потрапляють самотні матері. Адже на їх плечі лягають суттєві фінансові проблеми, їх вирішення (додаткові заробітки) зменшує час перебування з дітьми. Виникає проблема контролю над дітьми та укріплення свого авторитету (особливо серед хлопчиків). Така стресова ситуація зумовлює те, що розлучені чоловіки вдвічі частіше за жінок закінчують життя самогубством, у 3,3 раз частіше помирають від цирозу печінки, і у 5 разів частіше страждають на туберкульоз та діабет [1, с. 3]. Цьому, в певній мірі, сприяє і те, що діти, як правило, лишаються з матір'ю.

Варто зазначити, рівень розлучення має пряме відношення до економіки. Проблема відтворення робочої сили є досить актуальною для України, оскільки народжуваність знизилася до рівня малодітності. Головною особливістю сучасної урбанізованої сім'ї постає насамперед задоволення власних потреб і інтересів, а не народження дітей та їх виховання. Більш того, в нашій державі поширення набуває ідеологія під назвою чайлдфрі. Вона характеризується свідомим небажанням чоловіка і дружини мати дітей, незважаючи на те, що вони мають репродуктивну функцію. Така ситуація формує складні причинно-наслідкові ланцюги, що негативно позначається на демографічній ситуації в державі.

Проте, слід зазначити, що незважаючи на прямий вплив пандемії та війни, яку проти нашої держави з 24 лютого цього року веде Російська Федерація, на території України з даними Міністерства юстиції українці набагато частіше одружувалися, чим розлучувалися. Так, у 2021 році в державі зареєстрували 273 772 актів народження, 214 012 шлюбів, що у порівнянні з 2020 на 125 938 актових записів більше [1].

Очевидно, що в умовах урбанізованого суспільства відбуваються складні і суперечливі процеси. І один з них – втрата сім'єю традиційних функцій і цінностей. Більше того, технічний прогрес в певній мірі нівелює потребу в сім'ї як необхідності для людини. Така ситуація вимагає перегляду соціальної політики держави. Вона повинна бути спрямована на покращення соціально-економічної складової розвитку держави, що сприятиме зростанню рівня життя людей. Також потребує перегляду гуманітарна складова. В її основі повинно лежати формування і утвердження духовної та моральної зрілості членів суспільства, підвищення культури стосунків, певної трансформації системи життєвих цінностей і місця в ній дитини. В кінцевому підсумку це позитивно впливатиме на стабільність відносин в сім'ї і, відповідно, зменшуватиме рівень розлучень та стимулюватиме народжуваність. В результаті це слугуватиме розширеному відтворенню населення та розвитку української держави.

Література:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Слюсар Л.І. Шлюб в Україні у демографічному вимірі: історія і сучасність / НАН України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. Київ : 2021.180 с.
3. Конспект лекцій з дисципліни «Соціологія сім'ї» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 054 Соціологія/ Укладач: Сорокіна Л.М. Кам'янське : ДДТУ, 2019. 48 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/15/7-15-kl110.pdf> ;
4. Кюблер-Росс Э. Про смерть і вмирання. Москва – Софія : 2001. 234 с.;

5. Kubler-Ross and other Approaches // Baxter Jennings, Charlene Gemmill, Brandie Bohman, Kristin Lamb;

ВПЛИВ ДИТЯЧИХ ПСИХІЧНИХ ТРАВМ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Сучасна реальність є невичерпним джерелом травмуючих ситуацій, під якими розуміють такі екстремальні критичні події, ситуації загрози, які потужно і негативно впливають на індивіда та вимагають екстраординарних зусиль для подолання наслідків цього впливу. Вони можуть набирати форми незвичайних обставин чи якихось подій, які піддають індивіда екстремальному, інтенсивному, надзвичайному впливу загрози для життя чи здоров'я як його самого, так і близьких, та докорінно порушують відчуття безпеки. Кожен п'ятий громадянин України, за даними ВООЗ, має психічні розлади. У світі 1 мільярд психічнохворих людей, за офіційними даними. Ще більше людей мають психічні травми за неофіційними даними, і майже всі вони отримані у дитинстві. Причини могли бути зовсім банальні, наприклад образлива репліка родича або малознайомої особи, або більш глобальні: війна, смерть близької людини. Всі вони наносять значний негативний вплив на розвиток особистості людини і її психіку. Тому навіть незначні, на нашу думку, слова і дії впливають на ментальне здоров'я особи, травмуючи його, а потім можуть спричинити серйозні психічні захворювання. Окреслені тенденції обумовили актуальність теми дослідження.

Відповідно до актуальності нами визначена мета дослідження: проаналізувати особливості впливу дитячих психічних травм на подальший розвиток особистості та розробити рекомендації щодо їх попередження та запобігання.

Особистість – це сукупність соціальних властивостей людини, що формуються та видозмінюються впродовж усього життя людини у результаті взаємодії внутрішніх та зовнішніх чинників її розвитку та активної взаємодії з соціальним середовищем [4].

Формування особистості починається з народження. Е. Еріксон виділив вісім стадій розвитку, перехід між якими назвав кризами [3]. Саме в період криз закріплюються сформовані за певний період якості. Кожна стадія важлива, бо продукує значущі особливості характеру і формує здорову психіку для нормального існування, комунікування в дорослому віці.

На першій стадії розвитку, у перший рік життя немовляти, з'являється довіра або недовіра до оточуючого. Любов і ніжність матері, її спокійна і адекватна поведінка в різних ситуаціях формує взаємну любов, визнання між батьками і дитиною, прихильність, задоволення потреб дітей в спілкуванні та інших життєво важливі потреб. У дорослому віці людина зможе довіряти, вірити, виражати свої почуття і мати здорові стосунки з людьми. Якщо ж малюк не отримує ту кількість любові від батьків, яку йому потрібно; його ігнорують, зневажають, агресивно поведуться з ним – велика вірогідність, що така особистість не буде мати належного психічного здоров'я. Люди, що проводять перший етап розвитку особистості в такій атмосфері згодом стають тривожними, агресивними, їм важко комусь довіритися, мають параною та інші психічні розлади.

У період пізнього дитинства, коли формується самостійність і впевненість в собі, батьки повинні давати достатньо свободи у вчинках і діях дитині. В іншому випадку малюк отримує невпевненість в собі, гіпертрофоване відчуття сорому, непристосованість, сумніви в здібностях, тощо. Через певний час, з підсилювачем у вигляді зовнішніх факторів (образливих висловлювань оточуючих, образ з боку однолітків, тощо) індивід перетворюється в невпевненого підлітка, а згодом і в невпевненого дорослого. Такі люди не можуть досягти успіху, бо постійно сумніваються в своїх можливостях, правильності своїх дій. Їм важко жити в постійному важкому виборі. Вони також можуть самостверджуватися за рахунок інших, негативно впливаючи на їхню самооцінку і породжуючи в них комплекси. Потім вони стають батьками, і свою погану самооцінку, невпевненість, недовіру проєктують на дітей. Травмувати психіку дитини може і тривожність мами, або надмірна опіка тата. Хоча, здавалося б, батьки не хочуть поганого для своїх дітей, але вони зазвичай, самі того

не розуміючи, псують психічне здоров'я дитини. Варто зазначити, коли людина стає дорослою проблеми не зникають, а посилюються, з'являються нові і це переростає в психічну хворобу.

Найбільше психічних травм діти отримують в період з 3 до 5 років, в цей час вони допитливі і активні. Неправильні дії дорослих у відношенні до дитини, призводять до пасивності, байдужості до людей згодом [2].

Одноразові психотравми – смерть близької людини, застрягнути самому в ліфті, залишитися в темній кімнаті наодинці, насилля, розлучення батьків.

Психотравми, що повторюються – регулярні образи в школі, життя в неблагополучній сім'ї, де дитина щодня піддається психологічному чи фізичному насиллю.

Хоча тривалість у цих психотравм різна, вони однаково сильно можуть нанести негативний вплив на особистість або ніяк не вплинути на неї. Не варто недооцінювати вплив дій. Навіть незначне висловлювання може негативно вплинути на особистість. Психічні травми з дитинства дуже часто здійснюють свій вплив через багато років.

Всі неправильні дії батьків в дитинстві стають підґрунтям для психотравм в майбутньому, або ж провокують їх створення в малому віці. Звичайно вплив на кожну дитину різний, хтось може отримати розлад харчової поведінки просто від слів однокласника: «Ти товста!»; а в комусь серйозна трагедія не залишає жодного сліду. Проте все ж, ми не можемо передбачати ступінь ураження від певної дії. Тож варто з дитинства максимально правильно виховувати дитину і розвивати її особистість, щоб пізніше вона була менш підвладна зовнішнім факторам і психіка була стійкою.

Пропонуємо певні рекомендації дотримання яких, сподіваємося, допоможе пережити психічну травму:

1. Неприпустимо довгий час залишатися на самоті. Це може привести до випадання з соціуму. Іноді людині здається, що рідні не здатні допомогти у вирішенні проблем. Однак, виговорившись, стане легше. Іноді простіше довіритися комусь сторонньому. Найчастіше полегшити стан можна за допомогою випліскування своїх переживань.

2. Здійснюйте буденні дії, виконуйте звичні завдання. Можна допомагати людям, займатися волонтерською діяльністю, відчувати себе важливим для когось.

3. Проявляйте власні почуття і емоції. Якщо виникає потреба в сльозах, не варто соромитись плакати. Ми здатні виливати свої емоції, як безпосередньо, так і за допомогою мистецтва, наприклад, арт-терапії або шляхом фізичних навантажень.

4. Слідкуйте за своїм здоров'ям. Пам'ятайте про те, що здоровий дух тільки в здоровому тілі. Не забувайте, що в організмі людини можуть виникати психосоматичні недуги у відповідь на стресові ситуації. Тому так важливо займатися правильним харчуванням, стежити, щоб був повноцінний сон, фізичні навантаження, хоч мінімальні, були відсутні шкідливі звички.

5. Навчіться уникати стресових ситуацій або ж, якщо з ними впоратися не виходить, вдавайтеся до медитації, дихальної гімнастики, релаксаційних вправ.

І на завершення, радимо пам'ятати, що минуле суттєво визначає сьогодення, відповідно спроби придушити в собі колишні спогади, не призведуть ні до чого хорошого. Необхідно опрацювати травми, прийти до усвідомлення того, що життя прекрасне і воно триває.

Література:

1. Лабковський М. Хочу і буду. 2017. С. 280–283.
2. Павелків Р. Вікова психологія. Київ. 2015. С. 63–65.
3. Дитячі психологічні травми. URL: <https://wkrolik.com.ua/dityachi-psixologichni-travmi/>.
4. Поняття особистості. Особливості соціологічного аналізу особистості. URL: https://pidru4niki.com/15100827/sotsiologiya/sotsiologiya_osobistosti.

ПОБУТОВЕ НАСИЛЛЯ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність цієї проблеми, зумовлена тим, що на жаль, в сучасних умовах насильство є досить поширеним явищем у багатьох сім'ях. При цьому, в більшості випадків жертвами стають жінки, але чоловіки не є виключенням.

Проте, переважна більшість жінок приховують факти побутового насильства, з різних причин, наприклад, через страх осуду з боку інших людей, бажання захистити дітей, страх розправи зі сторони іншого члена подружжя та інші. Не менш жахливими є наслідки домашнього насильства, особливо тривалого, серед яких: тілесні ушкодження, погіршення емоційного стану та психічного здоров'я, підвищена тривожність, депресія, а також психологічні травми у дітей.

Статистика приголомшує, адже кожного року від насильства в Україні страждають тисячі жінок. До прикладу, протягом 2021 року за правовою допомогою до системи БВПД звернулись 2127 жертв домашнього насильства [1].

Форми, у яких може бути вчинено домашнє насильство закріплені у частині 1 статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема передбачено, що домашнє насильство може здійснюватись у формах: «економічного, фізичного, сексуального та психологічного насильства» [2].

Як зазначає Ботнаренко І.А. «насильство в сім'ї – це окремий вид насильства, пов'язаний шлюбно-сімейною сферою відносин та здійснює руйнівний вплив на безпеку сім'ї. Крім того, воно здійснює деформуючий вплив на особистість члена сім'ї, проти якого такий вид насильства застосовується» [3, с.43].

М.П. Козирев виділяє такі особливості домашнього насильства: «жертвами стають зазвичай жінки і діти; найбільш масовим є психологічне і фізичне насильство; найчастіше носіями агресії виявляються рідні, а не сторонні особи; насильство в більшості випадків не одиничний акт, а повторюване явище; потерпілі та їхні родичі зазвичай не звертаються в поліцію, а шукають підтримки і допомоги у друзів (але не родичів) або в спеціалізованих організаціях; частота насильства не пов'язана з етнічною чи конфесійною належністю; рівень освіти не корелює з частотою насильства; питома вага душевнохворих серед гвалтівників; насильство трапляється частіше в сім'ях, де шлюб зберігається заради дітей; періодичний характер сімейного насильства, замкнуте коло взаємин із залежними членами сім'ї» [4, с.204].

Психологи виділяють так зване «колесо насильства», у якому «жінка виправдовує кривдника пробачає йому та не вдається до спроб захисту. Усе повертається до звичного стану, чоловік перепрошує, стає чудовим партнером – усе, як під час медового місяця. У жінки створюється ілюзія, що можливі позитивні зміни у її житті, що партнер зміниться. Та через деякий час усім'ї знову починає зростати психологічна напруга, і цикл насильства повторюється. Із кожним циклом насильство стає все тяжчим, а періоди примирення скорочуються» [5, с.204-205]. Тому, в таких випадках дуже важливо не допускати, щоб домашнє насильство повторювалось ще раз, і навіть у критичних ситуаціях потрібно намагатись розірвати так зване «коло насильства».

На мою думку, однією із причин, яка зумовлює виникнення проблеми насильства у сім'ї в Україні є економічний аспект, адже зазвичай жертви домашнього насильства залишаються в насильних стосунках через брак власних фінансових ресурсів та розуміють, що це глухий кут, і їм нікуди втекти від насильства вдома.

Також, слід звернути увагу на той факт, що багато жінок не знають куди звернутися за допомогою та не довіряють тим службам, які надають таку допомогу. Адже часто вони не ідентифікують себе як жертви. Наприклад, коли їх постійно звинувачують, контролюють або змушують не працювати та постійно знаходитись вдома.

За останні кілька років законодавець зробив важливі кроки для вирішення проблеми домашнього насильства. Але для деяких осіб закон закінчується там, де починається поріг його власного будинку. Зазвичай чоловіки часто сприймають те, що відбувається між ними та членами їхньої сім'ї, як приватну проблему, а також категорично проти того, щоб до вирішення цієї проблеми залучались сторонні особи.

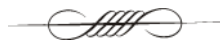
Проблемою є також те, що жертви домашнього насильства неохоче дзвонять до Національної поліції, адже рівень довіри до поліцейських досить низький. Тому, в такому випадку можна телефонувати на Національну гарячу лінію з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації.

У зв'язку зі змінами в законодавстві працівникам поліції надано повноваження виносити терміновий заборонний припис стосовно кривдника, який забороняє кривднику входити та перебувати в приміщеннях, в яких може проживати потерпіла особа, а також контактувати з нею протягом 10 днів. Це є досить ефективним механізмом протидії домашньому насильству, адже він направлений на попередження вчинення насильства та забезпечення першочергової безпеки осіб, які постраждали від цього.

Отже, з вище зазначеного, можна зробити висновок, що проблема домашнього насильства завжди існувала і скоріш за все, ще довго буде існувати у сучасному суспільстві. Адже в суспільстві ще досі зберігаються застарілі уявлення про гендерні ролі. Навряд чи це зміниться без реформ економічної нерівності, яка є однією з причин виникнення домашнього насильства. Також, наша держава повинна посилити захист тих, хто постраждав від домашнього насильства та створити сприятливі умови для того, щоб жінки ставали економічно незалежними.

Література:

1. Статистична інформація про роботу місцевих центрів з надання БВПД (надання вторинної правової допомоги). URL: <https://www.legalaid.gov.ua/statistics/>.
2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
3. Ботнаренко І.А. Насильство в сім'ї: поняття, сутність та причини виникнення. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. 2 (2016). С.37-47. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/417/370>.
4. Козирев М.П. Насильство у сім'ї як соціально-психологічна проблема. Соціально-правові студії. 2020. Випуск 3 (9). С. 202-207. URL: [http://www.sls.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/arhiv/sps_3\(9\)_2020/28.pdf](http://www.sls.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/arhiv/sps_3(9)_2020/28.pdf).
5. ПРОТИ НАСИЛЬСТВА. Збірка / Упорядниця Лариса Денисенко. Київ.: ВАІТЕ, 2018. 326 с. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/180524_1650_ProNas.pdf.

ДЕРЖАВНІ ДОПОМОГИ ТА ГАРАНТІЇ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ З ЧИСЛА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гідний соціальний захист сімей з дітьми є одним із найважливіших пріоритетів сучасної соціально-правової держави. Саме Україна, в особі уповноважених органів, виступає гарантом повноцінного життя сімей з дітьми, забезпечуючи їм виплати державних допомог на виховання та утримання дітей.

На сьогоднішній день Україна, на жаль, перебуває у дуже складній ситуації, тому особливої уваги потребують сім'ї, в яких батько чи мати захищають життя та безпеку українців на лініях фронту. У зв'язку з цим дуже важливо, щоб для таких сімей надавалась додаткова підтримка як гарантія захисту їхніх сімей.

З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, а саме 28 лютого 2022 року було прийнято постанову КМУ № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану», норми якої передбачають фінансову допомогу сім'ям військових, які загинули в російсько-українській війні. Зокрема, членам сімей військових, які загинули у війні з російськими окупаційними військами, держава зобов'язується виплачувати одноразову грошову допомогу у розмірі 15 мільйонів гривень. Її розділять рівними частинами на всіх одержувачів. Допомогу і компенсацію матеріальних витрат також надають сім'ям загиблих військовослужбовців на проведення похорону [1].

В контексті вищезазначеного, на наш погляд, позитивним є те, що уряд, турбуючись про соціальний захист сімей осіб, які захищають територіальну цілісність України одразу прийняв таке рішення та призначив такий вид державної допомоги. У випадку повномасштабної війни держава швидко поставила правильні пріоритети щодо цього питання і тим самим дала гарантію нашим захисникам, що у разі втрати годувальника, їхні сім'ї не залишаться в скрутному становищі.

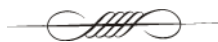
Ще одна не менш важлива гарантія для сімей військовослужбовців, які потрапили в полон або пропали безвісти, передбачена Законом України «Про соціальний і правовий статус військовослужбовців та членів їхніх сімей» [2], є отримання щомісячного грошового забезпечення військового. Отож, якщо військовослужбовець потрапив у полон або ж пропав безвісти, то його сім'я буде отримувати таку матеріальну підтримку до того часу, поки його не відпустять з полону або не знайдуть живим, або нажалі мертвим. Така виплата є дуже правильною і потрібною для нормального функціонування сім'ї з боку держави, особливо в період, коли така сім'я найбільше цього потребує.

Також, для дітей, у яких один з батьків (усиновлювачів) був військовослужбовцем та загинув чи визнаний судом безвісно відсутнім при виконанні своїх професійних обов'язків, протягом 3 років після здобуття відповідної загальної середньої освіти, передбачене право на зарахування поза конкурсом за особистим вибором спеціальності до державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України для навчання за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів [1]. На наш погляд, ця гарантія є також дуже важливою, оскільки для батьків найголовнішим є добробут їхніх дітей, тому військовослужбовці, які йдуть на війну наперед повинні розуміти, що в разі їхньої смерті, дитина буде забезпечена безкоштовною освітою у вищих навчальних закладах і зможе навчатись навіть, якщо вже немає в живих батька чи матері, які могли б допомагати здобувати освіту платно.

З викладеного вище можна зробити висновок, що навіть якщо питання державних допомог не завжди задовольняло всіх тих то ці допомоги отримує та в суспільстві вважалось, що такі допомоги були низькими, то щодо забезпечення членів сімей військовослужбовців в умовах воєнного стану, українська влада приділила цьому питанню значну увагу й визначила високий розмір допомог та забезпечила низку гарантій для сімей усіх постраждалих або загиблих військовослужбовців.

Література:

1. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: постанова КМУ від 28.02.2022 р. №168 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/168-2022-п>.
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №15. стаття 190.
3. Яку матеріальну допомогу отримують сім'ї військових під час війни URL: <https://economics.segodnya.ua/ua/economics/finance/kakuyu-materialnuyu-pomoshch-poluchayut-semi-voennyh-vo-vremya-voyny-1612233.html>.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Заробітна плата є одним з головних інструментів мотивації працівників. Вона впливає на рівень продуктивності та ефективності їхньої роботи. Що стосується мінімальної заробітної плати, то їй відводиться особливе місце в соціальній політиці держави. Вона є орієнтиром рівня заробітної плати, її підвищення призводить до зростання середньої заробітної плати. Поруч з цим, впливає на інших соціально-економічні показники. Роботодавці при виплаті заробітної плати працівникам зобов'язані відштовхуватися від її мінімального розміру. Питання мінімальної заробітної плати в Україні завжди є актуальним. Зважаючи на останні позитивні зрушення, увага до цього питання не зменшується. Тож,

в чому сутність мінімальної заробітної плати та які зміни щодо її розміру відбуваються в нашій державі останнім часом?

В законодавстві України визначення мінімальної заробітної плати міститься в статті 95 Кодексу законів про працю України [1] та статті 3 Закону України «Про оплату праці» [5], згідно з якими мінімальною заробітною платою є мінімальний розмір оплати праці, що встановлюється законодавством, за місячну (годинну) норму праці виконану працівником. В законодавстві вона визначається і в місячному, і в погодинному розмірах. Обов'язковою умовою є те, що її розмір має бути вищим за розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Вона є державною соціальною гарантією, характеризується загальнообов'язковістю по території усієї держави для підприємств, установ, організацій незалежно від їх форми власності та господарювання, а також для фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників.

Райко М.С., виходячи із законодавчого визначення мінімальної заробітної плати, наводить такі її ознаки:

- а) державна соціальна гарантія;
- б) встановлюється виключно законами України;
- в) має загальнообов'язковий характер;
- г) здійснюється за місячну (годинну) норму праці виконану працівником;
- г) одночасне визначення в місячному та погодинному розмірах [6, с. 177].

Кожного року розмір мінімальної заробітної плати зростає. Протягом останніх 3 років відбулося суттєве збільшення її розміру (табл. 1).

Таблиця 1

Мінімальна заробітна плата в Україні з 2019 по 2021 рік

Період	Місячна, грн	Погодинна, грн
з 1 грудня 2021 р.	6500	39,12
з 1 січня 2021 р. по 30 листопада 2021 р.	6000	36,11
з 1 вересня 2020 р. по 31 грудня 2020 р.	5000	29,20
з 1 січня 2020 р. по 31 серпня 2020 р.	4723	28,13
з 1 січня 2019 р. по 31 грудня 2019 р.	4173	25,13

Джерело: [2].

З табл. 1 видно, що у 2019 році розмір мінімальної заробітної плати становив 4173 грн, тоді як наприкінці 2021 року – 6500 грн. Відбулося збільшення її розміру на 2327 грн.

Закон України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» закріпив мінімальну зарплату у таких розмірах:

- місячному: з 1 січня становитиме 6500 грн, а з 1 жовтня відбудеться підвищення до 6700 грн;
- погодинному: з 1 січня – 39,26 грн, з 1 жовтня збільшиться до 40,46 грн [4].

Більше того, як повідомляє Міністерство фінансів України, вже визначений розмір до 2024 року. В Бюджетній декларації закладений макроекономічний прогноз, завдяки чому є змога визначити її збільшення протягом 2023-2024 рр.:

- з 1 січня 2023 – 7176 грн;
- з 1 січня 2024 – 7665 грн [3].

Відповідно, у 2024 році розмір мінімальної зарплати у порівнянні з 2022 роком зросте на 1165 грн і складе 7665 гривень.

Виходячи з наведеної інформації, можемо простежити динаміку зростання розміру мінімальної заробітної плати (рис. 1).

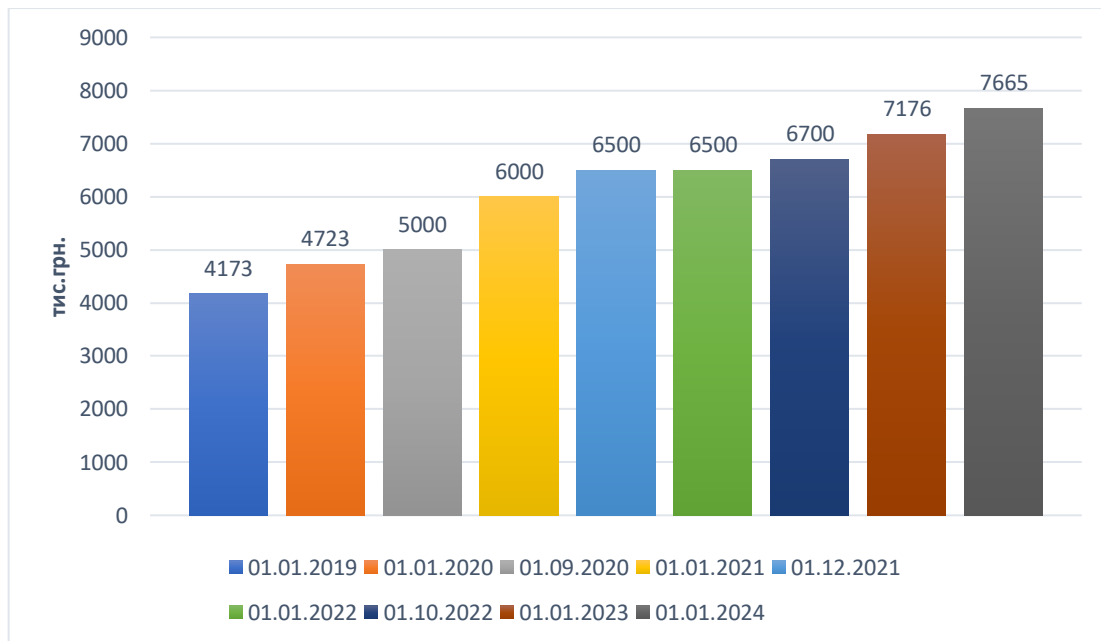

Рис. 1. Динаміка зростання розміру мінімальної зарплати протягом 2019-2024 рр.

Примітка: побудовано автором на основі джерел [2, 3].

Рис. 1 показує, що зростання розміру мінімальної заробітної плати простежується щороку, проте стрімкий ріст відбувся 1 січня 2021 року (у порівнянні з попереднім розміром зріс на 1000 грн). Далі бачимо поступове зростання, приблизно на 500 грн кожного року. Загалом, з 2019 по 2024 рр. розмір мінімальної заробітної плати зростає на 3492 грн.

Отже, визначення сутності поняття «мінімальна заробітна плата» закріплене в декількох законодавчих актах, її розмір також визначається законодавством. Протягом останніх років спостерігається активне зростання її розміру. Також державою вже визначено розмір мінімальної зарплати до 2024 року. Закріплення законодавством її розміру виступає як інструмент державного регулювання заробітної плати. Роботодавці мають відстежувати зміни та пам'ятати: сума оплати праці не може бути меншою за розмір мінімальної заробітної плати, визначений законами.

Література:

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 19.04.2022).
2. Мінімальна зарплата в Україні. НАБУ, 2021. URL: <https://nabu.ua/ua/minimalna-zarplata-v-ukrayini.html> (дата звернення: 19.04.2022).
3. Мінфін: У 2024 році передбачається зростання мінімальної заробітної плати до 7665 гривень. Міністерство фінансів України, 2021. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_2024_rotsi_minimalna_zarobitna_plata_zroste_do_7665_griven-2991 (дата звернення: 19.04.2022).
4. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 02.12.2021 р. № 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> (дата звернення: 19.04.2022).
5. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.04.2022).
6. Райко М.С. Мінімальна заробітна плата – одна з найважливіших державних соціальних гарантій. *Юридичний науковий електронний журнал* 2020. №2. С. 176-179.

Право на пенсійне забезпечення є одним з найбільш важливих соціальних прав. Його реалізація залежить від участі особи в трудовій чи іншій суспільно-корисній діяльності та від тривалості страхового стажу. Страховий стаж – це правова категорія, юридичний факт, з наявністю якого законодавець пов’язує виникнення та зміну відносин в сфері пенсійного забезпечення.

Зокрема, Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» визначає, що страховий стаж – це період (строк), протягом якого особа підлягала державному соціальному страхуванню, якою або за яку сплачувався збір на обов’язкове державне пенсійне страхування згідно із законодавством, що діяло раніше, та/або підлягає загальнообов’язковому державному пенсійному страхуванню згідно із цим Законом і за який сплачено страхові внески [1].

Н. М. Швець розглядає страховий стаж, як важливий правовий інструмент в системі пенсійного страхування. Адже страховий стаж пов’язаний зі сплатою страхових внесків, тобто реальним фінансовим результатом праці, вкладеним у загальну систему пенсійного страхування застрахованих осіб. На думку вченої, роль та значення страхового стажу невпинно зростатимуть, оскільки він є одним із юридичних фактів з яким пов’язується виникнення правовідносин у сфері соціального забезпечення, невід’ємною складовою якого є пенсійне забезпечення (право на пенсію пов’язане з наявністю страхового стажу, більше того, у деяких випадках з наявністю страхового стажу певної тривалості) [3].

Ми також підтримуємо таку позицію Н.М. Швець і вважаємо, що страховий стаж є необхідним юридичним фактом, що породжує пенсійні правовідносини у солідарній системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування України та суттєво впливає на матеріальне забезпечення особи, адже у разі відсутності необхідної тривалості страхового стажу, визначеної на законодавчому рівні, особа взагалі втрачає право на пенсійне забезпечення.

Аналізуючи судову практику розгляду справ пов’язаних з пенсійним забезпеченням, варто зауважити про вагоме значення страхового стажу для реалізації права на пенсійне забезпечення, зокрема у справах про призначення та перерахунки пенсій, неврахування періоду трудової діяльності до страхового стажу, відповідальність про несплату страхових внесків та ін. У значній кількості таких справ прослідковуються протиправні дії уповноважених органів Пенсійного фонду України щодо відмови у призначенні чи перерахунку пенсії, так як ними не було з’ясовано причини несплати (звільнення від сплати) страхових внесків. В таких ситуаціях органи Пенсійного фонду України зобов’язані якісно розібратися з підставами та умовами зарахування страхового стажу залежно від правового статусу особи, тому що для працівників це є надзвичайно важливо, з огляду на те, що це впливає на їхній рівень матеріального забезпечення.

Важливим аспектом є те, що набутий страховий стаж особи в системі пенсійного страхування зберігається та не може бути зменшений чи анульований незалежно від періодів припинення особою участі в системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування.

Цілком погоджуємося з думкою І. Ю. Михайлової про те, щоб аби ще більше підвищити важливість та значення страхового стажу в пенсійній сфері, держава повинна забезпечувати всіх громадян мінімальним розміром пенсії, незалежно від страхового стажу та окремо створити взаємовигідні умови для формування страхових пенсій. Розмір такої пенсії не повинен залежати ні від попереднього заробітку, ні від розмірів страхових внесків сплачених за особу [2, с. 421].

Варто зазначити, що в багатьох країнах світу пенсія складається з декількох частин. Яскравим прикладом функціонування такого пенсійного забезпечення є досвід таких країн як: Японія, Норвегія, Франція, Ісландія та Велика Британія. Одна частина – це фіксований розмір пенсії за віком, яка зазвичай встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму і є певним базовим платежем, що обов’язково забезпечується державою та інша частина, яка залежить від наявного трудового стажу та розміру страхових внесків. Саме така система зможе викликати інтерес у працездатної частини населення до своєї майбутньої пенсії, а також буде стимулювати та заохочувати працівників якісно виконувати свою трудову діяльність, сплачувати усі страхові внески задля нарахування стажу для додаткових виплат, тим самим дасть змогу забезпечити гідний рівень життя особам похилого віку.

Нині в Україні пенсія не ділиться на частини, тобто мінімальний розмір пенсії за наявності тривалого страхового стажу, який в свою чергу залежить від підходу самого майбутнього пенсіонера до участі в системі загальнообов’язкового державного соціального страхування та від регулярності та

розміру сплачених коштів на страховий внесок ним самостійно або ж його роботодавцем, щоб забезпечити собі достатній життєвий рівень після виходу на пенсію.

Підсумовуючи все вище вказане, можна зробити висновок, що страховий стаж є найважливішою оцінкою трудової діяльності працівника та відіграє велику роль у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Так як пенсія в солідарній системі пенсійного страхування призначається особам, виходячи з розміру страхового внеску та тривалості страхового стажу. Адже на сьогоднішній день відповідальність за формування майбутніх пенсій несе не лише держава та роботодавець, але і сам працівник.

Література:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 49-51. Ст. 356.
2. Михайлова І. Ю. Значення страхового стажу в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. *Аграрне, земельне, екологічне, трудове право та право соціального забезпечення: здобутки та перспективи розвитку в Україні: тези доп. Всеукр. дист. наук.-практ. конф.* (12 березня 2021 р.). Київ. 2021. С. 419-422.
3. Швець Н. М. Страховий стаж: поняття і юридичне значення *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 77-81.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Аналіз та виявлення проблем того чи іншого явища або процесу є дуже важливою складовою їх функціонування. Адже якщо вчасно виявити недоліки та усунути їх, то відповідно кожна сфера суспільного життя буде діяти більш злагоджено. Це стосується й системи пенсійного забезпечення, адже належне функціонування пенсійної системи є гарантією та матеріальним підґрунтям для осіб, котрі частково або повністю не здатні самостійно себе забезпечувати усіма необхідними благами в силу різних обставин: чи то через вік, чи через хворобу, що спричинила інвалідність тощо. Тому соціальна політика держави повинна бути зорієнтована на вивчення та вирішення цих проблем, для того щоб відповідні категорії осіб мали гідний рівень життя незалежно від життєвих обставин в яких вони опинились.

Наразі солідарний рівень пенсійної системи, котрий охоплює найбільшу кількість громадян, полягає у перерозподілі коштів між працюючими громадянами та особами похилого віку. Проблема тут виявляється в тому, в Україні стрімко зростає явище старіння населення та скорочення частки молодого населення, а також важливу роль відіграє і те, що у ХХ столітті в сім'ях в середньому народжувалось не менше двох дітей, а на сьогодні у більшості сімей діє тенденція народжувати лише одну дитину, тобто частка пенсіонерів, котрі народились за часів середини-кінця ХХ століття значно перевищує частку працюючих громадян. У зв'язку з цим виходить, що кількість пенсіонерів, котрі претендують на пенсію росте, а кількість осіб, котрі сплачують єдиний соціальний внесок до Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) зменшується, адже багато людей помирає ще до настання пенсійного віку та виходу на пенсію. Саме тому в бюджеті ПФУ не вистачає коштів, доходи та витрати не збалансовані, внаслідок чого частина коштів на виплату пенсій перераховується з Державного бюджету України.

Наступною проблемою у цьому контексті є низький розмір пенсій. Ця проблема зумовлена різними причинами, зокрема низьким рівнем заробітної плати. Адже якщо особа протягом життя отримувала низьку заробітну плату, то і пенсія буде відповідною. Проте навіть якщо особа отримує пенсію вищу за мінімальну, то з урахуванням регулярного підвищення цін на продукти харчування, житлово-комунальні послуги, вироби медичного призначення та медикаменти, вона не завжди може повністю покривати всі витрати за рахунок пенсії. В такому випадку не може йти мова про належну

реалізацію населенням України права на достатній рівень життя, яке передбачене статтею 48 Конституції України [1].

Великий вплив на функціонування діючої пенсійної системи в країні відіграє рівень трудової міграції населення. Останніми роками ця проблема для нашої держави є дуже актуальною. Велика кількість заробітчан виїжджає працювати за кордон не офіційно, при цьому приносить шкоду у фінансовому плані як державі, адже не сплачує єдиний страховий внесок, котрий включає в себе виплати до ПФУ, так і особисто для себе, адже їй не зараховується страховий стаж і при досягненні пенсійного віку, особа не може вийти на пенсію, оскільки в неї немає необхідної тривалості страхового стажу. По суті, через такі нелегальні заробітки особа втрачає свій страховий стаж, а отже й право на пенсію через власне незнання, ігнорування законодавства та участь в «тіньовій зайнятості».

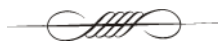
Ще однією вагомою проблемою що впливає на пенсійне забезпечення України є стійке переконання нашого суспільства, що вирішення соціальних проблем, виплати пенсій, оплата медичних послуг, гарантія безпеки на робочому місці тощо має повністю забезпечувати держава. Саме тому люди, особливо пенсіонери з власними переконаннями та установами, часто закладеними за часів Радянського Союзу вважають, що якщо їм не вистачає стажу, або його не дорахували, працівники органів ПФУ зобов'язані їх про це повідомити. Проте, діючи на сьогодні трирівнева пенсійна система, у котрій є зокрема недержавний рівень, та все ж планується запровадити накопичувальний рівень, передбачає те, що у сучасному світі відповідальність за пенсійне забезпечення особи в майбутньому в першу чергу залежить від її неї самої. Тому потрібно працювати офіційно, сплачувати єдиний соціальний внесок, слідкувати за власним страховим стажем, намагатись зробити все, для того щоб після виходу на пенсію отримувати гідні грошові виплати.

Оскільки пенсійна система в Україні передбачає три рівні, то варто звернути особливу увагу на проблеми недержавних пенсійних фондів. По суті кожен з них у своїй структурі має власні проблеми функціонування, проте одна, загальна для всіх – це недовіра людей рівню недержавного пенсійного забезпечення. Зазвичай люди вважають, що лише державні установи, зокрема ПФУ може гарантувати 100% виплату пенсії після досягнення особою пенсійного віку. Недержавним пенсійним фондам часто не довіряють або вважають, що якщо станеться та чи інша ситуація, наприклад дирекція Фонду не зможе підтримувати його діяльність, то усі кошти, документи та стаж людини будуть втрачені і відповідно право на пенсію буде під сумнівом. Проте, як показує практика недержавні пенсійні фонди також можуть бути надійними джерелами збереження людських коштів та формування пенсійних виплат. Якщо брати до уваги приклади європейських країн, то їх пенсійний рівень через призму функціонування недержавних фондів є вищим, ніж в Україні, тому що немає дисбалансу у рівнях пенсійної системи, оскільки люди довіряють усім рівням.

Отже, варто зазначити, що в національній пенсійній системі України існує низка проблем, котрі потрібно аналізувати, вирішувати та залишати в минулому, а також з їх урахуванням формувати нові державні пенсійні зміни, для того щоб громадяни були забезпечені гідним рівнем життя на пенсії. До таких проблем належать: демографічні показники, а саме старіння населення; економічний стан держави, зокрема низький розмір заробітних плат і як наслідок розмір пенсій; «тіньова зайнятість», що впливає на сплату єдиного соціального внеску до ПФУ та набуття страхового стажу, а також недовіра громадян до недержавних пенсійних фондів.

Література:

1. Конституція України від 28.08.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ОРГАНІЗАЦІЮ РОБОТИ ОРГАНІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Сучасний світ характеризується швидким розвитком технологій. Впровадження діджиталізації в діяльність органів публічної влади, зокрема, у роботу органів Пенсійного фонду України, залишається одним із пріоритетних напрямів нашої держави для забезпечення прозорості, зручності та якості у наданні послуг пенсіонерам. Діджиталізація, як цифровий процес дозволяє органам Пенсійного фонду України взаємодіяти з громадянами дистанційно, без черг та повільної й неефективної роботи, надає можливість оптимізувати та налагодити всі організаційні, робочі процеси з використанням електронних технологій.

Як стверджує І.Ю. Михайлова, позитивним аспектом впливу діджиталізації на соціальну сферу, зокрема й на сферу пенсійного забезпечення, та показником ефективності запровадження цифрових технологій в цю сферу є своєчасна, повна, грамотна, зрозуміла інформація для населення, яка дозволить громадянам дізнаватись про свої права та реалізовувати їх. Тому необхідно проводити якісну інформаційно-роз'яснювальну роботу, яка сприятиме розвитку злагодженої взаємодії між отримувачами та надавачами різних видів соціального забезпечення та забезпечувати належне правове регулювання суспільних відносин в умовах цифрової трансформації соціальної сфери [1, с.48].

На даний момент, серед лідерів розвитку цифрових технологій є Естонія, яка побудувала інноваційну державу та продемонструвала наскільки важливою є діджиталізація. Перехід на модель цифрового розвитку здійснювався в Естонії поетапно в межах державної ініціативи «Електронна Естонія», яка включає ряд революційних рішень, які згодом впровадили інші країни світу. До них відносяться, насамперед, електронне урядування, електронне оподаткування, електронна медицина та ряд інших важливих проєктів, які довели свою ефективність та дозволили досягти значної економії державних коштів, в тому числі і в сфері пенсійного забезпечення [2].

Україна також належить до числа країн, в якій процеси діджиталізації розвиваються доволі швидкими темпами, в тому числі і в сфері пенсійного забезпечення. Наразі Пенсійний фонд України – це центральний орган виконавчої влади з могутнім технічним потенціалом, який розвивається і вдосконалюється з кожним роком та виконує великий обсяг функцій. Зокрема, наразі функціонує вебпортал Пенсійного фонду України, котрий допомагає громадянам дистанційно отримати необхідну їм допомогу і є позитивною тенденцією бути «в ногу з часом» і активно впроваджувати цифрові технології у повсякденну діяльність. Також функціонує мобільний додаток «Пенсійний фонд», завдяки якому реалізовано доступ до електронних сервісів у зручному форматі з мобільних пристроїв.

Варто зауважити, що Пенсійний фонд України значно розвинувся в напрямку діджиталізації. Зокрема, запустив чимало важливих сервісів власного вебпорталу для всіх без винятку категорій громадян. Але розробники та адміністратори вебпорталу продовжуються удосконалювати та модернізувати цю електронну платформу, як з технічної, так і з безпекової точок зору.

Отож, доступні такі важливі електронні сервіси як: пенсійний калькулятор, котрий надає можливість самостійно розрахувати розмір майбутньої пенсії за даними про страховий стаж та заробітну плату, що міститься в Реєстрі застрахованих осіб; автоматичне призначення пенсій – важливий сервіс для майбутніх пенсіонерів, яким пенсію буде призначено без особистого звернення до територіального органу Пенсійного фонду України на підставі поданих у зверненні документів; електронна трудова книжка, яка допомагає застрахованим особам переглядати інформацію відповідно до даних Реєстру застрахованих осіб та ін.

Отже, важливим процесом діджиталізації у організації роботи органів Пенсійного фонду України є задоволення потреб громадян та покращення якості послуг, які надаються. Таким чином, діджиталізація стає одним з найважливіших напрямів в сфері пенсійного забезпечення, який сприятиме впровадженню нових технологій, значно зменшивши витрати бюджету та оптимізувавши цю сферу, при цьому покращивши рівень життя людей.

Література:

1. Михайлова І. Ю. Цифрова трансформація соціальної сфери в контексті наближення правопорядків України та Європейського Союзу *Art and Science* 2021. Vol. 3 P.34-49.
2. Эстония – государство, где победила электронная демократия EUROUA.com Новости мира и Украины. URL : <https://euroua.com/europe/eu/3949-estoniya-gosudarstvo-gde-pobedila-elektronnaya-demokratiya>.

«ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА»

Згідно Конституції України земля перебуває під особливою охороною держави а право власності на землю гарантується. Вказані принципові засади регулювання земельних відносин потребують ефективних засобів захисту суб'єктів відповідного кола правовідносин. Одним з ефективних способів гарантування земельних правовідносин є ефективний механізм відповідальності за порушення земельного законодавства. Коли ми говоримо про такий вид відповідальності, як земельно-правова, то насправді задля виконання покладеного на даний інститут завдання видається недостатнім лише закріплення переліку правопорушень у кодифікованому акті, який регулює земельні правовідносини, і навіть суворих санкцій передбачених у відповідних законодавчих актах, які містять правопорушення, передбачені у даному переліку. Невід'ємне значення для досягнення мети її впровадження є сам процес притягнення, який забезпечує виконання мети. Відтак, предметом даного дослідження стануть проблеми, які виникають під час притягнення до відповідальності за порушеного земельного законодавства.

Загалом тематиці інституту відповідальності в земельному праві приділена значна увага серед видатних науковців, до яких відносяться: В. Андрейцев, Г. Балюк, І. Каракаш, П. Кулинич, Я. Лисенко, А. Мірошниченко, А. Шеремет, М. Шульга. Проте, на сьогоднішній день, можемо констатувати, що продовжують існувати прогалини в механізмі притягнення до відповідальності за вчинення земельних правопорушень. Відтак, завданням є узагальнення напрацювань, у яких визначений концептуальний підхід до їх виявлення та подолання.

Відправною точкою розгляду теми є визначення фундаментальних положень, які стосуються земельно-правової відповідальності. Так, ч. 1 ст. 211 Земельного кодексу України регламентує наступне положення: «Громадяни та юридичні особи несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законодавства...» Аналізуючи відповідну норму, потрібно розглядати проблеми саме які виникають при притягненні до перелічених у статті видів відповідальності.

Загалом норми Земельного кодексу містять лише узагальнені ознаки, які відображають сутність земельного правопорушення, не беручи до увагу склад самого правопорушення (диспозицію, санкцію), тому виникає необхідність в закріпленні вказаних елементів в окремому нормативно-правовому акті, який визначатиме ці ознаки відображаючи характер виду відповідальності [2, с. 169].

Першим проблемним питання є оцінка конкретного правопорушення вчиненого в земельній сфері. Так, для того, щоб винна особа понесла відповідне покарання, уповноважена особа (потерпілий, посадова особа, адміністративний орган, орган досудового слідства, суд) повинен дати попередню правову оцінку (кваліфікацію) кожного з елементу складу земельного правопорушення і визначити, нормами якої галузі права передбачена відповідальність за дане діяння [3, с. 8].

Також досить вагому частку поширення правопорушень є неврахування причин їх вчинення Г. І. Балюк виділяє. наступні причини: незавершеність і недосконалість нормативно-правової бази, що регулює сферу земельних відносин; неефективність структури і функцій органів влади, які здійснюють управління в сфері землекористування; відсутність належного державного контролю за використанням і охороною земель; правовий нігілізм [4, с. 49].

Багато проблеми, які перешкоджають процесу притягнення до відповідальності є недосконалість формулювань та визначення понять у диспозиціях норм Кримінального кодексу, розглянемо на прикладі однієї з них. Так, ст. 197-1 КК України встановлює відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво. Проте, формулювання назви статті «самовільне заняття і самовільне будівництво» є невдалим. Це нашоухує на думку, що діяння має бути ідеальним, майже одночасне заняття земельної ділянки і самовільне будівництво. Якщо взяти за основу таку ознаку земельної ділянки, як територіальна визначеність і наявність меж, кордонів, то, на нашу думку, у більшості випадків під час захоплення винна особа не з'ясовує довжину, ширину, межі земельної ділянки, а отже, займає або частину земельної ділянки, або повністю, коли займається певна земельна площа. А отже, особа у більшості випадків захоплює не конкретну земельну ділянку, а земельну площу [5, с. 44].

Таким чином, ми визначили такі основні проблеми, як: складність кваліфікації порушення на предмет виду відповідальності, яка настає за вчинене діяння; неврахування передумов виникнення правопорушень; недосконалість та незавершеність нормативно-правової бази, недоліки формування диспозицій та визначення окремих понять у конкретних нормах, якими встановлена відповідальність.

Для вирішення перелічених проблем, вважається за необхідне: 1) чітко передбачити механізм фіксації правопорушення задля того, щоб навіть помилкова кваліфікація виду відповідальності не давала можливості особам уникнути відповідальності; 2) визначити в Концепції Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні причини вчинення земельних правопорушень та закріпити заходи протидії; 3) переглянути норми відповідних нормативних актів, які встановлюють відповідальність, зокрема, поняття, які у них містяться, наприклад, розмежувати категорії «самовільне заняття і самовільне будівництво».

Щодо подальших розробок, то безумовно потрібно зосередити увагу на питанні закріплення переліку правопорушень в Земельному кодексі та їх бланкетний характер, оскільки конкретні правопорушення передбачені іншими актами, а тому дана норма в теорії могла б складатися лише зі диспозиції, яка передбачає, що порушники несуть відповідальність згідно чинного законодавства, але в силу того, що це саме кодифікований акт, тому норма прописана саме так. Відтак, дане питання потребує ґрунтового дослідження та теоретичного обґрунтування.

Література:

1. Земельний кодекс України: Закон від 25.10.2001 № 2768-III. *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 07.04.22).
2. Гриценюк, А.О. Проблеми застосування адміністративних стягнень до суб'єктів винних у вчиненні адміністративного проступку у галузі земельних відносин. *Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства*: матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, (м. Суми, 25 травня 2013 р.) Суми. 2013. С. 169-171.
3. Семчик В. До питання про механізм реалізації права на землю громадянами та юридичними особами. *Право України*. 2009. № 9. С. 6-10.
4. Гоштинар С. Проблеми адміністративної відповідальності за земельні правопорушення в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. Вип. 2. С. 48-51.
5. Дударець Д. В. Самовільне зайняття земельної ділянки і самовільне будівництво за Кримінальним кодексом України: порівняльний аспект, проблеми формулювання та перспективи удосконалення. *Судова апеляція*. 2009. № 3. С. 37-48.

КОНЦЕПЦІЇ «АБСОЛЮТНОЇ ЗАПОВІДНОСТІ» В УКРАЇНІ

Якщо говорити про території України, то вони завжди відрізнялися досить високою родючістю землі, а також значними багатствами та різноманіттям дикої флори і фауни, виходячи з цього перед державою постає одне з надважливих завдань – створення природоохоронних територій, а також всебічне забезпечення їх існування. Відтак, необхідність надійної охорони вищезазначених територій зумовлена не тільки збереженням національного природного фонду від якого залежить майбутнє нашої держави, а й курсом, який був обраний та закріплений в Конституції України (євроінтеграція). Виходячи з вищенаведеного, як серед державних діячів, так і серед активістів та небайдужих громадян лунають заклики до приведення системи охоронюваних природних територій у ногу з часом. Саме тому, предметом нашого дослідження виступає концепція «абсолютної заповідності», як одна з основних природоохоронних концепцій.

Перш за все слід зазначити, що дана концепція не є новим терміном, а бере свої витoki ще з початку ХХ ст.. Так, створення «абсолютно заповідної території» встановлювалося 1930 р. на території УРСР відповідним положенням Наркомзему (у віданні якого перебувала частина перших заповідників). Крім того, не досить багато людей знає факт про те, що вітчизняні заповідники є одними з найбільш жорстким режимом в усьому світі (категорії IUCN 1.1 Category Ia – Strict Nature Reserve та 1.2 Category Ib – Wilderness Area [1, с. 395].

Сама по собі філософська ідея абсолютної заповідності, яка передбачає режим недоторканості заповідних територій з метою збереження та підтримки природного стану і спонтанних змін екосистем, не викликає жодних нарікань і заперечень. Таким чином, режим, що зводиться до комплексу запобіжних дій з недоторканості об'єкта, починається і закінчується на підступах до останнього, це штучна його "оболонка", що не стосується «тіла» [2, с. 112].

Заповідники – це території повної абсолютної недоторканості, суворої охорони від людей та їхньої діяльності з проголошенням заповідності назавжди великих площ дикої природи з наявними навколо них особливими охоронними зонами. Ф. Р. Штільмарк, наприклад, писав, що люди можуть жити і в містах, і в лісах, проте заповідники повинні бути безлюдними. Від людей вимагається лише одне – не втручатися, залишити хоч деякі ділянки природи в спокої, оберігати їх від будь-якого втручання - чи то господарника, чи бракон'єра, чи еколога-регулятора [3, с. 57].

Загалом виникнення ідеї «абсолютної заповідності» не є досягненням виключно одної науки, а тісно пов'язане з екологією, філософією та іншими науками, тому являє собою еколого-філософську концепцію охорони природи (як самих природних об'єктів, так і спонтанних екологічних процесів, що відбуваються в них) шляхом створення спеціальних територіальних утворень (природних заповідників) і введення в них суворого природоохоронного режиму [4, с. 150].

На сьогоднішній день пояснення зміст концепції «абсолютної заповідності» багато в чому є неоднозначним стосовно первісних уявлень про дану концепцію та дискусійним. На думку таких науковців, як Г. А. Кожевникова і Ф. Р. Штільмарка, вони розуміли «абсолютну заповідність», як ідеальний режим, що спрямований на збереження хаотичного розвитку природних екологічних систем.

Так, на у заповідній сфері, заповідність робить припущення, що при найкращих обставинах припинення господарського використання дикої флори і фауни, а також будь-якого прямого і безпосереднього втручання діяльності людини в природні процеси на конкретно визначеній заповідній природній території в цілях збереження права дикої флори і фауни на існування, процвітання та врешті свободу. Концепція абсолютної заповідності припускає створення безпосередньо не тільки суворого режиму в заповіднику, але і певний етичний, духовний настрій людини, що вирішила ніяк не чіпати та не здійснювати управління, а також будь-який вплив на дику флору і фауну, не одержувати від неї ніяких корисних властивостей [5, с. 83-84].

Крім того, слід зазначити і те, що «абсолютна заповідність» далеко не завжди сприятливо впливає на збереження окремих видів рослин і тварин. Яскравим прикладом є запровадження, коли це було потрібним режиму заповідного режиму у межах долини нарцисів Карпатського біосферного заповідника, що призвело до зменшення популяції «червонокнижного» нарциса вузьколистого. Якщо степові ділянки у режимі абсолютної заповідності залишаються без регуляторних впливів, у тому числі

без випасу, сінокосіння та іншого, що іноді може бути потрібним, більшість з них перетвориться на чагарники або накопичить стільки сухої органіки, що безповоротно буде пошкоджено пожежами. Проте, в інших умовах абсолютна заповідність може бути ефективною, зокрема, є країни, є природоохоронні території, де абсолютний заповідний режим буде дуже сприятливим [6, с. 115].

Підсумовуючи можемо зазначити, що концепція «абсолютної заповідності» в Україні без будь-яких сумнівів має право на існування та посідає чільне місце серед інших природоохоронних концепцій. Проте, аналізуючи наукові праці, можемо констатувати, що далеко не у всіх зонах застосування «абсолютної заповідності» буде ефективним для збереження дикої флори і фауни, тому доцільність її застосування варто визначати в кожному конкретному випадку індивідуально.

Література:

1. Парнікоза І. Ю. Основні підходи до заповідної справи в Україні у зв'язку з євроінтеграцією. *Будуємо нову Україну: збірник конференції*. 2015. С. 393-401.
2. Шаповал В. В. Короткий коментар до публічної апології абсолютної заповідності. *Вісті Біосферного заповідника «Асканія-Нова»*. 2015. Т. 17. С. 111—116.
3. Карпюк З. К. Розвиток заповідної справи на Волинському Поліссі. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій*. 2013. № 10. С. 55-63.
4. Машіка Г. В. Моделі впливу геоекологічних концепцій на розвиток туризму в Карпатському регіоні. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця. 2019. Вип.31. №.1-2 С. 146-154.
5. Кравченко О. В. Правовий режим природно-заповідного фонду України: історія формування, юридичні аспекти та закордонний досвід. *Видавництво «Компанія «Манускрипт»*. Львів. 2017. С. 92.
6. Шабанов Д. А. У наявних умовах абсолютна заповідність – це не охорона степів. Це підтримка перетворень на ділянках, де був степ! *Заповідна справа в Україні: абсолютна заповідність чи європейська модель гармонії людини і природи: збірник вибраних матеріалів*. Львів. 2017. С. 238.

ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ТА ПРАВ НА НИХ ЯК САМОСТІЙНИЙ ВИД ЗЕМЕЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

Конституція України визначає землю основним національним багатством. Безсумнівним є факт того, що це також і базис економічного та соціального благополуччя держави, що повинен перебувати під особливим правовим режимом охорони держави. Питання забезпечення цивілізованих земельних відносин, які б відповідали вимогам сучасності та врегульовували усі особливості правомірного набуття прав на земельні ділянки, їх реєстрацію та облік, було та залишається актуальним протягом усіх етапів загальної земельної реформи. Згідно з даними судової статистики за останні три роки у справах пов'язаних із державною реєстрацією земельних ділянок було прийнято близько 30 000 судових рішень різними інстанціями – така значна кількість судових справ демонструє актуальність теми державної реєстрації земельних ділянок та прав на них як самостійного виду земельного процесу, а тому глибоке вивчення нормативно-правових засад формування та розвитку забезпечить зменшення кількості практичних проблем та неоднозначності вирішення земельних спорів судами [1].

Варто розпочати з того, що на думку вченого Новаковського Л.Я., серед багатьох цілей земельної реформи в Україні можна виділити – створення юридичного механізму регулювання земельних відносин щодо створення автоматизованого процесу реєстрації власників землі і землекористувачів та обліку їхніх земель [2, с. 12]. Перший етап формування розпочався в 1992 році, внаслідок чого було утворено систему відповідних органів публічної влади щодо забезпечення земельних реєстраційних правовідносин на базі Державного комітету України по земельних ресурсах, а протягом 1995 та 1996 років правовиками України поглиблено вивчалися особливості та здобутки функціонування іноземних кадастрових систем: США, Канади, Австрії, Англії, Швеції тощо. Станом на 1999 рік в нашій державі діяв проект ТАСІС Європейського Союзу «Реєстрація землі і нерухомості і прав на них» [3, с.14], що дало позитивний вклад у розроблення фахівцями Держкомзему низки

важливих нормативно-правових актів, головна сфера врегулювання яких стосувалась забезпечення організаційних аспектів реалізації земельно-реєстраційних робіт, а саме: Програми створення автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру (1997 р.), Тимчасових методичних вказівок по складанню кадастрових планів обмежень (1998 р.), Тимчасових методичних вказівок щодо присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам для ведення державного земельного кадастру (1998 р.) і обтяжень щодо використання земель (1999 р.) тощо.

Початок наступного етапу ознаменував Указ Президента України від 30.05.2001 р. «Про основні напрями земельної реформи в Україні на 2001-2005 роки», відповідно до якого було оновлено Земельний кодекс України та розроблено низку законів, як: «Про ринок землі», «Про охорону земель», «Про оцінку земель», «Про землеустрій», «Про визначення правових засад вилучення земель права приватної власності» та основного нормативно-правового акту, що установлює правові, економічні та організаційні основи діяльності у земельно-реєстраційних відносинах – Закону України «Про державний земельний кадастр»[4]. Згідно зі ст.1 Закону України «Про Державний земельний кадастр» внесення передбачених законодавством відомостей про формування земельної ділянки до Державного земельного кадастру та присвоєнні їй кадастрового номера і є державною реєстрацією земельної ділянки [5]. В свою чергу, алгоритм та процедурні особливості проведення таких реєстраційних дій визначено Порядком ведення Державного земельного кадастру[6].

Актуальною проблемою сучасного етапу реформування земельно-кадастрових відносин як самостійного виду земельного процесу є дублювання однотипної інформації у двох інформаційних системах – Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно та Державному земельному кадастрі. Згідно з приписами Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» безпосередньо земельна ділянка повинна бути зареєстрована у кадастрі, а право власності та похідні права на неї – відповідно у реєстрі прав [5;7]. Проблемним аспектом є те, що реєстрація земельної ділянки у Державному земельному кадастрі відбувається раніше, ніж реєстрація речових прав на земельну ділянку. Незважаючи на це, згідно із ч. 4 ст. 18 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» врегульовано, що державна реєстрація прав на земельні ділянки здійснюються тільки за наявності в Державному земельному кадастрі відомостей про зареєстровані земельні ділянки, хоча п. 3 ч. 4 ст. 20 коментованого закону однозначно визначено, що відсутність відомостей про земельні ділянки в Державному земельному кадастрі є однією із підстав відмови у прийнятті заяви про проведення реєстраційних дій [7].

Одним з варіантів вирішення цього проблемного аспекту є здійснення державної реєстрації на підставі технічної документації з землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі або технічної документації з землеустрою щодо інвентаризації земель за заявою їх власників або їхніх спадкоємців чи особи, яка подала заяву про визнання спадщини відумерлою, якщо така справа прийнята до провадження судом, або іншої визначеної законом особи [8].

Однак, якщо особа умисно ухиляється від державної реєстрації прав на земельну ділянку у зв'язку із відсутністю відомостей про неї в Державному земельному кадастрі з корисливих мотивів, то постає інша проблема – відсутність чітко передбаченої відповідальності за ухилення громадян та юридичних осіб від державної реєстрації земельних ділянок. Відповідно до ст. 211 Земельного кодексу України «ухилення від реєстрації земельних ділянок» визнається самостійним порушенням земельного законодавства, однак конкретну відповідальність за чинне законодавство поки що не встановлює, і це видається незрозумілим [9]. Отже, скоєння такого правопорушення суб'єктом, коли він приступить до експлуатації земельної ділянки, фактично свідчить про незаконність її використання. В цьому випадку серед інших постає питання про визнання зазначеного користування земельною ділянкою самовільним з усіма негативними правовими наслідками для особи, що не є правильним, адже самовільне зайняття земельної ділянки передбачає, що особа без жодних правових підстав, займає земельну ділянку і протиправно її використовує, чим грубо порушує гарантоване Конституцією та закріплене в Цивільному і Земельному кодексах України право власності на землю.

Підсумовуючи все вище зазначене, доцільно зробити висновок, що на практиці існує роз'єднаність земельно-реєстраційних систем створює сприятливі умови для ухилення осіб від реєстрації земельних ділянок. Доцільним є доповнити Кодекс України про адміністративні

правопорушення окремою нормою про відповідальність за ухилення осіб від державної реєстрації земельних ділянок із чітко регламентованою санкцією.

Література:

1. Статистика судових рішень судів усіх інстанцій за останні три роки у справах щодо державної реєстрації земельних ділянок. Оpendатабот. URL: https://court.opendatabot.ua/#/search?text=державна%20реєстрація%20земельної%20ділянки&justice_code=3&adjudication_date_year=3&stage=first (дата звернення: 10.04.2022 р.)
2. Національна доповідь щодо завершення земельної реформи. За наук. ред. Л.Я. Новаковського. К. Аграр. Наука. 2015. 48 с.
3. Ступень М.Г., Гулько Р.Й., Микула Н.М. Теоретичні основи державного земельного кадастру: Навч. посібник. 2-ге видання. Львів. Новий світ-2000. 2006. 336 с.
4. Земельний кодекс України: Закон України в редакції від 25.10.2001 №2768-III. Втрата чинності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-12/ed20000712#Text> (дата звернення: 10.04.2022 р.).
5. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 8. ст.61.
6. Порядок ведення Державного земельного кадастру: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 року № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-п#n19> (дата звернення: 10.04.2022 р.).
7. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 №1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення: 10.04.2022 р.).
8. Ухвала Кіровоградського окружного адміністративного суду № 99357724 від 03.09.2021 р. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/99357724/> (дата звернення: 10.04.2022 р.).
9. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. Редакція від 07.04.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 10.04.2022 р.).

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОДІЛУ ЗЕМЕЛЬ НА КАТЕГОРІЇ

Основою для визначення цільового призначення земельної ділянки є її належність до відповідної категорії земель, проте система поділу земель України на категорії не встановлює чітких і зрозумілих вимог стосовно того, яким чином повинна використовуватись певна земельна ділянка. Внаслідок цього в юридичній літературі порушується питання ефективності та доцільності поділу земель на категорії.

Питання пов'язані з правовим забезпеченням поділу земель на категорії є предметом дослідження і дискусій відомих вітчизняних учених, таких як В. І. Андрейцев, О. М. Дроваль, Д. В. Ковальський, І. О. Костяшкін, П. Ф. Кулинич, В. С. Мазій, А. Г. Мартин, А. М. Мірошніченко, В. В. Носік, А. М. Полтавець, І. О. Сірий, М. В. Шульга та ін. Науковці неодноразово звертали увагу на те, що наявний поділ земель на категорії не відповідає вимогам сучасного стану розвитку земельних відносин.

Існуюча класифікація земель на категорії **не охоплює всіх земель**. Так, А.Г. Мартин висловлює пропозицію про необхідність фіксації спеціального правового режиму техногенно забруднених земель як окремої категорії земель за основним цільовим призначенням зі встановленням відповідних спеціальних норм землекористування, вказуючи на особливості техногенно забруднених земель, серед яких: неможливість їх господарського використання звичайними способами, шкідливість таких земель для постійного перебування населення [1, с. 3]. Дійсно, Земельний кодекс України у главі 27 передбачає такий вид земель як техногенно забруднені землі. Щодо даних земель існує особливий правовий режим їх використання [2]. Так, наприклад, ст. 3 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіаційного забруднення внаслідок

Чорнобильської катастрофи» визначено, що на радіаційно забруднених землях неможливе проживання населення, одержання сільськогосподарської та іншої продукції, продуктів харчування, що відповідають республіканським та міжнародним допустимим рівням вмісту радіоактивних речовин, або які недоцільно використовувати за екологічними умовами [3]. Існування зазначеного особливого режиму використання даного виду земель, зумовлює необхідність, щодо виділення їх в окрему категорію.

Крім того, є необхідність виділення в окрему категорію земель, що використовуються, для поводження з відходами. Закон України «Про відходи» не містить у собі норм, які б визначали правовий режим сміттєзвалищ, хоча у ч. 11 ст. 35⁻¹ закріплює, що «захоронення побутових відходів дозволяється тільки на спеціально обладнаних для цього полігонах/звалищах» [4]. Здійснивши аналіз законодавства, можна дійти висновку, що єдиним нормативно-правовим актом, який встановлює правовий режим під сміттєзвалищами є ДБН В.2.4-2-2005 «Полігони твердих побутових відходів», який встановлює, що розміщення сміттєзвалищ забороняється на всіх категоріях земель, окрім земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення, які на законодавчому рівні не конкретизовані [5]. Проте правовий режим земель під сміттєзвалищами повинен закріплюватися саме на рівні закону. Відсутність нормативного закріплення земель під сміттєзвалищами тягне за собою не врегулювання обмежень діяльності на цих землях та порядку їх використання. Так, незрозумілою є форма власності на дану категорію земель, постає питання чи можуть земельні ділянки під сміттєзвалищами перебувати у приватній власності. До того ж позбавленою законодавчого закріплення залишається норма щодо встановлення санітарно-захисних зон навколо даних земельних ділянок, що в свою чергу тягне до погіршення екологічної ситуації.

Також, А. М. Полтавець звертає увагу на проблему розмежування земель рекреаційного призначення й інших категорій земель. Наявність об'єктів, перелічених у ст. 51 Земельного кодексу України, на певній земельній ділянці ще не означає належності цієї земельної ділянки до категорії земель рекреаційного призначення. Наприклад, ст. 38 Земельного кодексу України передбачає віднесення до земель житлової та громадської забудови земельних ділянок у межах населених пунктів, які використовуються для розміщення громадських будівель і споруд, інших об'єктів загального користування. Під таке визначення підпадають усі об'єкти, перелічені в ст. 51 Земельного кодексу України, якщо вони розміщені у межах населених пунктів [6, с.124-125]. Інтерес також викликає розмежування земель рекреаційного призначення і водного фонду, адже будинки відпочинку, пансіонати, турбази, кемпінги, дитячі табори та інші об'єкти доволі часто розташовуються поблизу водних об'єктів. Слід зазначити, що використовувати з рекреаційною метою можна й земельні ділянки оздоровчого, лісгосподарського, природно-заповідного та іншого природоохоронного значення. Тому необхідно розмежувати землі рекреаційного призначення від земель інших категорій задля збереження їх унікальності.

Отже, аргументовано такі способи удосконалення поділу земель на категорії:

1. Запропоновано виділити техногенно забруднені землі та землі, що використовуються для поводження з відходами в окремі категорії, внаслідок особливостей їх правових режимів, функцій та призначення;
2. Визначено за необхідне вдосконалити нормативно-правову базу щодо правового режиму використання й охорони техногенно забруднених земель та земель, що використовуються для поводження з відходами;
3. Обґрунтовано розробити класифікацію земель рекреаційного призначення з урахуванням чинних законодавчих і нормативних актів та функціональних видів рекреації.

Література:

1. Мартин А. Г. Сучасні проблеми класифікації та встановлення цільового призначення земельних ділянок. *Землевпорядний вісник*. 2007. 11 с.
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 року № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. ст. 27.
3. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: закон України від 27.02.1991 року № 791а-XII. *Відомості Верховної*

Ради УРСР. 1991. № 16. ст. 198.

4. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 36-37. ст. 242.

5. ДБН В.2.4-2-2005. Полігони твердих побутових відходів. Основні положення проектування. [Чинні від 2006-01-01]. Вид. офіц. Київ: Держбуд України. 2005. 32 с.

6. Полтавець А. С. Розроблення класифікації земель рекреаційного призначення за придатністю та функціональними видами рекреації. *Сторінка молодого вченого*. №1-2. 2013. С. 123-129.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ В АГРОСФЕРІ

Аграрна сфера є однією із базових складових функціонування українського господарництва і промисловості. Вона потребує постійного розвитку, удосконалення та відповідного захисту. У процесі виробництва наявними є чимало чинників котрі негативно впливають на розвиток та безпеку аграрного сектору нашої держави. Серед поширених негативних явищ можна назвати зокрема: підвищений рівень тінізації національної економіки (в тому числі в агросфері), нерегульована, часом і незаконна приватизація, монополізація окремих галузей підприємства та виробництва, прогалини в оподаткуванні та охороні власності агропромислової сфери, недобросовісна конкуренція, а також відсутність кваліфікованих й досвідчених фахівців із управління економічною безпекою підприємства) [1, с.341]. Однією із актуальних проблем діяльності агросфери є рейдерство.

Рейдерство є досить розповсюдженим явищем в українському аграрному секторі. Як індивідуалізоване, окреме поняття воно з'явилося відносно нещодавно. Національне законодавство не передбачає чітко сформульованого поняття рейдерства.

Якщо звертатися до аналізу даного питання у дослідженнях науковців, то можна зустріти наступні позиції. Ю.А. Берлач під поняттям рейдерства пропонує розуміти процес захоплення певної структури у власність проти волі її власників, що здійснюється шляхом реалізації протиправних дій з боку осіб, котрі здійснюють таке захоплення, з метою швидкого перепродажу об'єкта рейдерського нападу чи для подальшого управління ним. Науковець А.О. Єфименко надає таке тлумачення, що рейдерство – «це вилучення майна на формально законних підставах, основу яких становить злочин, зловживання правом або прогалини в законі чи системні недоліки функціонування державних інститутів (судової та правоохоронної систем, системи реєстрації юридичних осіб)» [3,с.118].

Для того аби зрозуміти питання протидії рейдерства, необхідно перш за все зрозуміти причини його виникнення. Основними причинами, котрі провокують існування та поширення рейдерства в Україні є прогалини у законодавстві з даного питання. Зокрема, підставою його виникнення є винесення неправомірних, незаконних судових рішень з порушенням матеріальних та процесуальних норм права. Неодноразово прослідковувалися випадки винесення рішень з порушенням підсудності, без залучення тих чи інших осіб до розгляду справи, коли таке залучення мало місце (не було виклику сторін, свідків тощо). Поширеним порушенням було і прийняття судових рішень на підставі сумнівних доказів використовуючи які, рейдери незаконно отримували можливість володіти та користуються земельними ділянками.

Здійснюючи свою протиправну діяльність, шахраї аналізують об'єкт, котрий планують захопити, оцінюють загалом таку можливість і розробляють подальшу схему своїх дій, шукаючи шляхи такого собі « легального» захоплення.

Щодо питань протидії рейдерству, то одним із перших кроків законодавчої діяльності держави стало прийняття Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 року. Цей Закон займав досить важливе місце у процесуальному аспекті боротьби із рейдерством в агросфері, у зв'язку

з тим, що попередньо особи, котрі не брали участі у справі, однак чий інтереси стосувалися таких судових рішень, фактично були позбавлені можливості ознайомлюватися з суттю цих рішень. Оскільки, вони не мали доступу до судових рішень, то не могли і використати своє процесуальне право на їх оскарження. Таку обставину рейдери використовували у своїх тісних взаємовідносинах з корумпованими суддями, які відповідно виносили необхідні для рейдерів судові рішення з порушенням вимог чинного законодавства. Таким чином, ті особи інтереси яких прямо порушувалися позбавлялися свого законного права на судовий захист [4, с.139].

Спробою протидії такій проблемі, як відсутність єдиного органу, який міг би координувати застосування заходів з протидії рейдерству, стало створення Міжвідомчої комісії з питань захисту прав інвесторів, протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств. Комісія мала своїми завданнями координування дій державних органів у питаннях протидії рейдерству, а також проводити підготовку пропозицій щодо формування й реалізації державної політики у цій галузі.

У процесі боротьби із рейдерством приймалася і низка інших законодавчих та підзаконних актів, частина з яких є чинними і дотепер. Однак, слід зазначити, що динаміка рейдерських процесів в агросфері зумовлює необхідність актуалізації законодавства яке буде спрямоване на боротьбу з ним. Було б непоганим кроком кодифікувати відповідні норми в цілісний нормативний акт.

Важливим є і необхідність власників аграрного бізнесу самостійно здійснювати профілактичні заходи щодо протидії рейдерству. Це можна робити завдяки регулярним перевіркам контролюючих органів, надіслання запитів від інших організацій, акціонерів, учасників. Необхідно проводити моніторинг активів, здійснювати ефективне корпоративне управління. Достатньо важливим питанням є збереження конфіденційної інформації співробітниками. Завдяки здійсненню цих та інших прогностичних заходів можна збільшити ефективність у протидії рейдерству в аграрній сфері.

Література:

1. Сабецька Т. І. Механізми протидії рейдерству як складова формування стратегії економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. с. 341 – 348 URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/60.pdf.
2. Хатнюк Ю. А. Визначення поняття рейдерства та його характеристика у законодавстві України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 174–185.
3. Єфименко А. О. Рейдерство або ринок контролю. *Юридичний журнал*. 2008. № 11. С. 116–122.
4. Луговий Олег. Правове регулювання протидії рейдерству в Україні. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2020 с. 138-141. URL: <http://www.jurnaluljuristic.in.ua/archive/2020/1/31.pdf>.
5. Біляк Ю. В. Рейдерство в агросфері: причини і наслідки. *Агросвіт*. 2019 № 5. с. 3 – 9. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/5_2019/2.pdf.

СВОБОДА СЛОВА VS ПРАВА НА ПОВАГУ РЕЛІГІЙНИХ ПОЧУТТІВ: ЩО Є ВИЗНАЧАЛЬНИМ? (НА ПРИКЛАДІ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ В РЕДАКЦІЇ CHARLIE HEBDO)

В умовах розбудови демократичної держави загальноєвропейських стандартів особливої гостроти набуває питання про визначення меж свободи слова і його співвідношення з правом на повагу до релігійних почуттів, адже це основоположні права людини. Між свободою слова і релігією існує

тонка межа, перейшовши яку можуть виникнути конфлікти інтересів та навіть відбутись кровопролиття. Такі приклади є в історії людства і про них варто поговорити

«Шарлі Ебдо» - це французька сатирична газета, в якій жорстоко висміюють політиків і релігійні спрямування. Неодноразово друкувались карикатури на християнство та іслам, у тому числі на пророка Мухаммеда, часто непристойного характеру. Такі номери подобались не усім, адже були зачеплені почуття вірян. Якщо деякі лише словесно виразили своє невдоволення, то інші діяли радикально.

Так у листопаді 2011 року невідомі зловмисники підпалили редакцію. Причиною тому стало вихід номера журналу, в якому головним редактором випуску був оголошений пророк Мухаммед. На його обкладинці була поміщена карикатура на Мухаммеда зі словами: «Сто ударів батоном, якщо вам не смішно», а також ще кілька карикатур на пророка, на одній з яких він зображений у вигляді клоуна з червоним носом та словами: «Так, іслам та гумор сумісні». Сайт редакції після цього зламали, і замість анонсу з новим випуском журналу були виставлені прокльони англійською та турецькою мовами на адресу Charlie Hebdo за «образу всемогутнього пророка».

Цей напад обійшовся, на щастя, без жертв, на відмінну від теракту, який відбувся 7 січня 2015 року, озброєні люди зі словами «Аллах акбар» розпочали стрілянину в редакції, внаслідок чого померло 12 осіб, та ще 11-ьох було поранено.

11 січня 2015 року понад півтора мільйона людей вийшли на вулиці країни під гаслом "Ми всі - Шарлі", щоб висловити свою солідарність з редакцією Charlie Hebdo і відстояти право на свободу вираження поглядів. У "Марші миру і єдності" до президента Франції приєдналися понад 40 лідерів держав і урядів, які спеціально приїхали в Париж [1, с. 66].

Ці приклади показують, що висловлюватись в такому напрямку на велику аудиторію досить небезпечно, однак є приклади, коли виступ навіть на невелику групу людей викликає неабиякий резонанс. Так приголомшлива подія відбулася 16 жовтня 2020 року в передмісті Парижа, коли на уроці зі свободи слова вчитель Самюель Паті продемонстрував учням карикатуру на пророка Мухаммеда. За кілька днів вчителя обезголовив виходець із Чечні. Після цього в Twitter з'явилася фотографія відрізаної голови й підпис: «Я стратив одного з Ваших пекельних псів, який наважився принизити Мухаммеда». Президент Франції Емманюель Макрон на траурній церемонії вшанування пам'яті вчителя Самюеля Паті зазначив, що іслам перебуває у стані кризи, а Франція не відмовиться від карикатур і малюнків. Проти таких висловлювань президента Франції Макрона в Йорданії, Катарі, Кувейті й Туреччині пройшли акції протесту [2].

Наталія Варламова вважає, що публікація карикатур у періодичному виданні Charlie Hebdo ніяк не порушує релігійні почуття мусульман, адже вірян ніхто не змушував на них дивитися і не поширював ці світлини в мечетях. Вона звертає увагу на те, що можливість випускати такі карикатури є правом, яке проголошено у світській держав. Свобода слова передбачає можливість вільної журналістики, дає змогу виразити погляди художників, тому подібні карикатури заслуговують у світській країні не меншого захисту ніж права релігійних громад [3, с. 15].

Суть подібних дискусій найчастіше зводиться до трьох основних точок зору: ліберальної, консервативної та антизахідної.

Ліберали стверджують, що свобода слова священна, і кожен може висловлювати свої думки й переконання, як вважає за потрібне, навіть якщо це пов'язано з жорсткою критикою релігійної чи іншої моральної системи.

Консерватори вважають, що релігійний екстремізм – наслідок мультикультурності та надмірної терпимості, культивованої в європейських країнах. Якби європейці не були такі толерантні до інших культур, жорсткіше відстоювали свої цінності, не потурали мігрантам з незахідних країн, то таких проблем не було б.

Антизахідники говорять про те, що європейці самі провокують розправи над журналістами, політиками й діячами мистецтва, так само, як і тероризм як такий, оскільки ігнорують традиції інших народів, а також відмовляються розуміти релігійні переконання мусульман [1, с. 66].

Як відомо, в ісламі усіляке портретне зображення святих і пророків заборонено як прояви язичництва та богохульство. У цьому контексті знущальні та насмішкуваті карикатурні зображення пророка Мухаммеда — це насамперед неповага та зневага до цінностей інших народів, образа почуття

людської гідності та грубе порушення прав громадян інших національностей та віросповідання. У Франції, де проживає понад 4 мільйони мусульман, карикатури на пророка Мухаммеда можуть бути прирівняні до заяв, що розпалюють ворожість і підбурюють насильство.

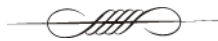
Слід зазначити, що в демократичному суспільстві на ЗМІ покладається роль «вартових громадських інтересів» [4].

Безсумнівно, що вбивства які були здійснені редакції Charlie Hebdo – велика трагедія. Тероризм не має виправдання. Насильство, що використали з метою захисту своїх інтересів, поглядів чи почуттів є невинуватим варварством, за яке потрібно нести покарання.

Будь-які конфлікти у сфері релігії повинні вирішуватися цивілізовано – наприклад, шляхом переговорів чи звернення до суду. Однак цивілізоване рішення передбачає розумний компроміс, а не перемогу релігії або над релігією. І в цьому – реальна толерантність [1, с. 66].

Література:

1. Уварова О.О., Вовк Д.О. Свобода релігії і свобода слова після Charlie Hebdo. Х.: Харківське юридичне товариство, 2015. С. 66-84.
2. Жорстоке вбивство вчителя у Франції. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/news-54582732>.
3. Варламова Н.В. Свобода релігії і свобода слова після Х.: *Харківське юридичне товариство*, 2015. С.15-18.
4. Charlie Hebdo и рамки свободы слова. URL : <https://ms.detector.media/zakonodavstvo/post/12420/2015-01-24-charlie-hebdo-y-ramky-svobody-slova/>.

РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФРН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Поступ та вдосконалення базових організаційно-правових форм місцевого самоврядування є важливим кроком для інтеграції України у європейське співтовариство. Стаття 3 Європейської хартії місцевого самоврядування закріплює, що місцеве самоврядування – це право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення [1]. Тільки за допомогою органів місцевого самоврядування зможе бути у повному обсязі здійснений захист як місцевих, так і загальнодержавних інтересів.

З 2014 року в Україні триває реформа децентралізації, реформа самоврядування. Не видумуючи нічого нового варто брати за зразок вже ефективні приклади місцевого самоврядування, що добре себе зарекомендували в інших країнах, суспільствах, звичайно враховуючи власні особливості. Власне це і відбувається в Україні вже 8-сьмий рік.

Саме німецьке самоврядування є прикладом для України. Певні елементи німецького самоврядування історично мали значний вплив на наших територіях і вже знайомі нам. Згадаймо те ж Магдебурзьке право - одну з найпоширеніших правових систем міського самоврядування в у часи Середньовіччя, яке мало місце в багатьох наших містах. Також частина Німеччини пережила радянську окупацію, а отже і тоталітарну, антидемократичну організацію місцевого самоуправління, в основі якої лежить (радянської моделі) заперечення принципу поділу влади і проголошення абсолютної влади представницьких органів (рад) на відповідних територіях, хоча ще з приходом до влади націонал-соціалістів відбувається процес ліквідації незалежної від державної влади системи муніципального управління. Для України показовим є досвід проведення реформ місцевого самоврядування в країні колишнього соціалістичного табору – колишньої НДР.

Сучасний муніципальний устрій абсолютної більшості суб'єктів федерації ґрунтується на південнонімецькій моделі, яка виражається у двох варіантах: «рада – бургомістр з одним управлінським центром» та «рада – бургомістр з подвійним управлінським центром». [2, с. 49] Дані моделі організації місцевого самоврядування мусять стати об'єктом ґрунтовних досліджень на предмет ефективності та доцільності їх запровадження в Україні. Визначення конкретної моделі утворення публічної влади у відповідній землі здійснюється виключно населенням, а, отже, саме

населення вирішує, який тип публічної влади є найбільш характерним для тієї адміністративно-територіальної одиниці, на якій вони проживають. В Україні ж населенню області, району, селища чи села не надано право на визначення моделі місцевого самоврядування, оскільки наша держава характеризується єдиною системою місцевої влади.

У Німеччині протягом майже 200 років ефективно працює особлива організаційна структура управління регіонального рівня, яка називається "крейси" (у середньому від 150 до 300 тисяч населення) і відповідає українським районам. Рівень областей в Україні відповідає федеральним землям у ФРН. [3, с. 132] Зважаючи на те, що Німеччина є федерацією, побудова організаційної структури регіонального рівня — це завдання окремих федеральних земель. У нас за це могли би відповідати області. Перевага моделі управління на районному рівні — це чітке визначення меж компетенції у виконанні місцевих і державних справ, коли державні органи не дублюють діяльність органів місцевого самоврядування, а згідно з принципом субсидіарності держава надає законодавчі та адміністративні права найменшій відповідній політико-адміністративній одиниці для вирішення її власних справ. Варто зауважити, що одночасно принцип субсидіарності допускає втручання вищого рівня управління в діяльність нижчого, коли дії останнього впливають на інтереси сусідніх територій або держави загалом.

Муніципалітети у Німеччині мають можливість впливати на федеральні органи влади не тільки за допомогою земель, але й через муніципальні об'єднання, які є у кожній федеральній землі: "З'їзд міст", союз міст і громад і з'їзд районів. Крім того, є й загальнофедеральні об'єднання: "З'їзд німецьких міст", "Німецький союз міст і громад" і "Німецький з'їзд крейсів". Муніципальні об'єднання систематично обмінюються досвідом через роботу в комітетах і через поширення між ними письмової інформації. Усі законодавчі проекти, які торкаються місцевого самоврядування, відповідно до встановленої законодавчої процедури повинні враховувати бачення органів місцевого самоврядування, а це сповільнює законодавчу процедуру, але дозволяє уникнути багатьох помилок.

Також гарантія німецького самоврядування містить основи власної фінансової відповідальності; до цих основ належать податкові надходження, що забезпечують економічну достатність громад і встановлення ставок податків. Муніципалітетам належить також певна частка прибуткового податку, який відраховують громадяни, і частка податку з обігу. Крім того, муніципалітети мають право стягувати зі своїх громадян і підприємств цільові збори й внески. Органи місцевого самоврядування можуть зажадати внесків від тих громадян і підприємств, котрим використання створених, відремонтованих установ дає економічну вигоду. Важливим джерелом доходів для муніципалітетів є також фінансові субсидії державної влади.

Таким чином, уподібнення організації місцевого самоврядування України до німецького типу, слідування досвіду Німеччини посприє створенню територіальним громадам більш сприятливих умов забезпечувати громадянам високу якість життя і задовольняти їх потреби завдяки повному використанню місцевих ресурсів, розширенню повноважень органів місцевого самоврядування, наданню більших коштів, прав та можливостей.

Література

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року *Відомості Верховної Ради України* 1997. № 38 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.
2. Янишевський М. М. Взаємовідносини між органами місцевого самоврядування в Німеччині (на прикладі землі Бранденбург): досвід для України. 2016. с. 205. URL : http://www.dridu.dp.ua/nauka/sv_rada_D/dis/Yanyshkevskyy_dissertation.pdf.
3. Інвестиції: практика та досвід. 2018. с. 134 URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2018.pdf.

УКРАЇНА І НАТО-ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА

Сьогодні в часи загострення політичної кризи яка склалася внаслідок ведення відкритої війни Російською Федерацією проти України, досить часто виникають розмови про вступ України до НАТО. Адже це чи не єдиний військовий союз, головна мета якого забезпечення обороноздатності його членів.

До 24 лютого 2022 року України могла хіба що мріяти про вступ до НАТО, адже нам розказували про відкриті двері. Але на ділі досить багато країн не спішили із цією справою. Здебільшого це було пов'язано з наявністю воєнних дій на нашій території. І хоча весь світ знав хто і чому проти нас воює, ніяк з країн НАТО не виражала активної позиції щодо вступу України до альянсу. Часто можна було зустріти думку що для України вступ до НАТО закритий, оскільки Україна веде бойові дії на своїй території. Але згідно із першою статтею Північноатлантичного договору сторони зобов'язуються, як це визначено у Статуті Організації Об'єднаних Націй, вирішувати всі міжнародні спори, учасниками яких вони можуть стати, мирними засобами і таким чином, щоб не ставити під загрозу міжнародний мир, безпеку та справедливість, а також утримуватись у своїх міжнародних відносинах від погроз силою чи застосування сили у будь-який спосіб, несумісний з цілями Організації Об'єднаних Націй [1]. І Україна ніколи не вирішувала конфлікти всупереч статуту ООН. В даному контексті слід уточнити, що в випадку збройної агресії Російської федерації до 24 лютого 2022 року в Україні не оголошено воєнний стан на постійній основі. І Україна не вела бойові дії на кордоні із Росії, а, отже, з юридичної точки зору не вела війну проти Росії. А це означає, що ми не порушували раніше згадану статтю. Навіть всередині самої організації є схожа ситуація із Туреччиною та Грецією щодо північного Кіпру.

Після розвалу СРСР піднімалось питання щодо завершення дії альянсу, але росія стала новою загрозою всьому світу.

Сьогодні ж Україна має хоч і не оголошену, але повномасштабну війну з агресором. І дуже багато країн переосмислюють свою позицію до альянсу в цілому і до місця України в ньому зокрема.

Але насправді взаємозв'язки України з НАТО не закінчуються на спробах вступу. Вже сьогодні Україна отримує значну військову допомогу від країн союзників, в першу чергу, від США, Великої Британії, Латвії, Литви, Естонії, Польщі, Чехії та багатьох інших країн. Які постачають нам летальне і нелетальне озброєння. Також діляться своїми розвідданими. І активно сприяють наданню будь якої підтримки від інших країн альянсу [2].

На мою думку, існує три сценарії розвитку подій. Кожен з яких може бути втілений в тій чи іншій формі.

Перший варіант відбудеться, якщо війна продовжуватиметься не найкращим розвитком подій для України на полі бою. Він передбачає, що Україна стане нейтральною державою, яка не матиме право вступу ні в один із військово - політичних альянсів. Але з гарантіями безпеки від провідних держав сучасності. [3]. Деякі з яких вже виявили бажання стати гарантами.

Другий варіант передбачає не вступ України до НАТО, але як альтернативу створення власного оборонного союзу. До нього можуть вступити всі ті країни, які відчують загрозу зі сторони росії.

Третій варіант, на мою думку, є найкращим. Він відбудеться за умови повної капітуляції росії або сильному бажанню завершити кровопролиття. Це може відбутись через велику кількість причин - від палацового перевороту в російській правлячій еліті до глибокої економічної кризи, викликаній відрізанням агресора від світової економіки. Цей варіант передбачає вступ України до НАТО.

Отже, на сьогодні ми маємо хоч і недостатню, але суттєву підтримку від країн членів НАТО. Але також варто зазначити, що українці мають бути в першу чергу зацікавлені в підвищенні власної обороноздатності в будь якому випадку. Адже навіть після підписання мирного договору ми будемо жити в умовах перманентної загрози.

Література:

1.	Північноатлантичний	договір.	URL	:
https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.html .				

2. В.Бурдяк І.Мороз Перспективи співробітництва „Україна – НАТО” і роль у ньому польського фактора. URL : https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/burdiak_perspektyvy.pdf.
3. Будапештський меморандум. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text.

«СКАНДИНАВСЬКИЙ СОЦІАЛІЗМ»: ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Скандинавська модель (Північна модель, Шведська модель) – зразок соціально-економічного розвитку держави, основу якого складають приватна власність і ринок. У цій моделі економіка характеризується соціальною спрямованістю, яка ґрунтується на створенні приблизно однакового рівня життя населення внаслідок залучення діяльності приватного капіталу й економічного прогресу. Держава впливає на економічне життя, встановлює високі податки та розподіляє доходи на користь малозабезпечених громадян.

Провідну роль у «шведській моделі» відіграли особливості скандинавського менталітету, такі як висока працездатність, точність, пунктуальність, доброзичливість, вимогливість до себе, спокій і стриманість, економічна впевненість у собі тощо [1, с. 253].

Важливими виявились гомогенність населення, високий рівень соціальної довіри, громадської участі та згуртованості, культура індивідуальної відповідальності. Усе це відіграло важливу роль у швидкому економічному зростанні Швеції від бідної аграрної країни до однієї з найбагатших країн світу [2].

У системі державного регулювання Північних держав виділяють два періоди: ранній – перший (від XIX ст. до Другої світової війни) – властиве невтручання держави у функціонування ринку та фінансових інститутів, вільний розвитком приватних структур, участь держави у розвитку освіти та розвитку ринкової інфраструктури та пізній, або другий (після Другої світової війни), що характеризується запровадженням жорсткого регулювання ринку, політики, спрямованої на підтримання низького рівня безробіття внаслідок розширення сфери послуг [3].

Велика депресія 1929–1933 рр. поставила перед капіталістичним світом дилему подолання, здавалося б, безвихідної ситуації. Необхідно було примирити класових антагоністів – пролетаріат і буржуазію. Цікавий державно-правовий експеримент був проведений у Швеції, де в 1932 році до влади прийшли соціал-демократи. Успіх їхньої політики був зумовлений тим, що Швеція трималася осторонь Другої світової війни, а після її закінчення проводила політику нейтралітету (уникнула від надмірних витрат на оборону). З 1938 р. в країні практикується «солідарна праця», у межах якої об'єднання галузевих професійних спілок спільно з Об'єднанням шведських підприємців розв'язують питання збереження класового миру і стабільності на ринку праці, максимально повної зайнятості, рівноправного партнерства робітників і капіталістів. З середини 50-х років «солідарна» політика стосується і питання заробітної плати – шведи отримують однакову зарплату за одну і ту ж роботу, незалежно від рентабельності конкретного підприємства. Головним досягненням шведської державно-правової системи вважається ефективне та всеосяжне соціальне законодавство. У цій галузі права Швеція є своєрідним орієнтиром для інших розвинених країн. Найбільше занепокоєння держави припадає на нижчі верстви населення. Чим вищий річний дохід, тим більша сума оподаткування [4].

У 1970-х роках Швеція займала перше місце у світі за «якістю життя» (сюди включають десятки факторів: заробітна плата, доступність медицини, рівень злочинності, тривалість життя, народжуваність тощо). З 90-х років минулого століття скандинавська модель в її традиційному розумінні почала стикатися зі значними викликами та занепадом. Поряд із комфортним життям та загальною рівноправністю можна було побачити й інший бік медалі, де не все так ідеально.

Проблеми, що стоять сьогодні перед скандинавськими країнами: високі податки та підвищення інтересу до соціальних послуг, зловживання соціальними виплатами, імміграція та демографічні зміни. Нині ринкова економіка виглядає так, як і в будь-якій іншій країні ЄС. Уряд Швеції намагається адаптувати поточний стан моделі до внутрішніх і зовнішніх факторів, які можуть вплинути на її ефективність: лібералізує соціальні послуги, приватизує державний сектор, заохочує підвищення народжуваності, покращує якість послуг, підвищує соціальні виплати під час пандемії COVID-19.

Однак зниження навантаження на бюджет досягти не вдасться: більшість реформ, спрямованих на трансформацію моделі, лише посилюють витрати через вже помітні прогалини на ринку. Тому пошук альтернативної моделі в довгостроковій перспективі неминучий. Сміливо можна вважати, що скандинавська модель є складною системою заходів, яка впродовж багатьох років адаптувалася до індивідуального розвитку кожної країни певного регіону, тому навряд чи можна просто взяти її основні механізми, які роблять цю модель скандинавською, і використати їх як стандарт реформам в інших частинах світу, особливо там, де суспільно-політична система істотно відрізняється [5].

Слід також зазначити, що існує багато навмисних інсинуацій та помилкових суджень щодо так званого шведського соціалізму. Проте не всі, хто захоплюється «скандинавським соціалізмом», згодні зрівнятися зі скандинавським менталітетом у ставленні до роботи, до інших, до виконання громадських обов'язків. У зовнішньополітичному плані Швеція зробила ряд рішучих кроків у напрямку європейської економічної та політичної інтеграції. Запорукою цього є високий рівень економічного розвитку та зрілість демократичного життя в суспільних відносинах. 1 січня 1995 року Швеція стала повноправним членом Європейського Союзу [1, с. 253].

Отже, досвід Швеції в розбудові економічного життя держави дуже важливий для багатьох менш розвинених, поки що, країн світу. Так, зокрема, для України, де в громадян теж проявляються риси скандинавського менталітету. Серед них висока працездатність, наполегливість, згуртованість, бажання досягнути результату і поставлених цілей. Наша країна проявляла свої здібності в різних сферах соціально-економічного життя та має багатий потенціал. Важливим для нас є переймання досвіду Швеції у регулюванні впливу держави на розвиток приватних структур, малого бізнесу, забезпеченні державою розвитку освіти, запровадженні регулювання рівня безробіття. Також варто запозичити деякі елементи соціального законодавства цієї північної країни.

Література:

1. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2002 роки): навч. посібник. К: Либідь, 2004. 624 с.
2. Шелест О. Міфи та реальність скандинавського соціалізму. *Соціально-політичні студії: наук. альманах*. 2018. №2. С. 77–83. URL : <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/24098>.
3. Скандинавські моделі економічного розвитку» referat-ok.com.ua. URL : <http://referat-ok.com.ua/work/skandinavski-modeli-ekonomichnogo-r/>.
4. Шведська модель соціалізму та її національні варіанти/Загальна історія держави і права зарубіжних країн. Навчальні матеріали онлайн. URL : https://pidru4niki.com/82585/pravo/shvedska_model_sotsializmu_natsionalni_variанти.
5. Скандинавська модель: секрет успіху країн Північної Європи чи система, позбавлена майбутнього? URL : <https://adastra.org.ua/blog/skandinavska-model-sekret-uspihu-krayin-pivnichnoyi-yevropi-chi-sistema-pozbavlena-majbutnogo>.

«ВИХІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС: ПЕРЕДУМОВИ І НАСЛІДКИ?»

Вихід Великобританії з ЄС - тривалий процес, який супроводжувався дискусією європейської общини та всього світу про доцільність та потребу Великобританії залишити ЄС. Насамперед, такий серйозний крок Великобританія здійснила 23 червня 2016 року. Світові лідери таких країн, як США, Франції, Німеччини закликали Сполучене Королівство не виходити з ЄС, так як вихід завдав економічного, політичного удару для світу. На думку експертів, вихід Великобританії з ЄС призвів країну до ослаблення партнерства з країнами Євросоюзу. Після виходу Великобританії доведеться укласти торговельні угоди з 27 країнами-членами ЄС, щоб мати можливість продавати товари з Великобританії в Європі, але це вже може бути не на таких вигідних умовах для Британії. З іншого

боку, як позитивний фактор, Британія зможе ввести обмеження для іммігрантів, в тому числі на соціальні блага [1].

Уряд Великобританії неодноразово намагався все таки дійти компромісу і домогтися вигідніших для своєї країни і громадян умов членства. Основними вимогами були: зміна міграційного законодавства; відмова від подальшого політичного зближення Великобританії з ЄС; вільна торгівля на світовому ринку, а не тільки в зоні ЄС; зниження рівня бюрократії і регулювання бізнесу, підвищення конкурентоспроможності ЄС. Найбільше жителів Сполученого Королівства турбувало питання контролю імміграції та звуження повноважень на те, аби керувати внутрішньою політикою держави, що і стало основною передумовою брекзиту. "Брекзит" (англ. - *Brexit*) - це слово, що використовується як скорочена назва процесу виходу Британії із ЄС. На засіданні Європейської ради в грудні 2015 року керівники країн членів Європейського Союзу обговорювали вимоги Великобританії. На думку більшості представників країн ЄС, проблему з еміграцією вирішити не можна, так як це порушує право на свободу пересування на єдиному ринку ЄС, що є однією з головних ідей Європейського Союзу. Широку суспільну та медійну увагу отримали складні переговори британського уряду з керівництвом ЄС щодо умов виходу, а особливо щодо подальшого статусу британсько-ірландського кордону та перспектив подальшого існування [Єдиного міграційного простору](#). [2] У лютому 2016 між Європейським Союзом і Великобританією було досягнуто компромісу за всіма висунутими вимогами, після чого прем'єр міністр Британії заявив про запланований референдум, головним питанням якого було: "Чи має Сполучене Королівство залишитися членом Європейського союзу або вийти із Європейського Союзу?" За результатами проведення даного референдуму:

- 51,9 % виборців виявили своє бажання покинути ЄС.

- 48,1 % виборців побажали залишитися в складі Європейського Союзу.

- Шотландці та жителі Північної Ірландії в цілому виявили своє бажання залишитися в складі ЄС, а ось валлійці й англійці, без Лондона, проголосували за вихід [3]

Щоб вийти з ЄС, Велика Британія змушена була скористатися процедурою, прописаною в статті 50 Лісабонської угоди. Прем'єр-міністр Тереза Мей запустила процес 29 березня, надіславши відповідного листа президенту Європейської Ради Дональду Туску. З цього моменту на Британію більше не розповсюджується дія різноманітних євросоюзівських угод. Були сформовані дві команди з обох сторін, які мають провести переговори щодо умов виходу. Європейську очолює французький політик Мішель Барньє, а британську - Девід Девіс. Згадана 50-та стаття на весь процес розлучення дає два роки. Тобто він мав чіткий дедлайн - 30 березня 2019 року [5] Проте, остаточно Британія перестала бути членом Європейського Союзу з 31 січня 2020 року.

Британців турбували наслідки брекзиту, які проявились у цінах на житло. Адже після брекзиту "мільйони громадян країн ЄС будуть змушені поїхати", що створить надмірну пропозицію нерухомості на британському ринку. Є низка інших серйозних чинників, які впливають на ціни на нерухомість, серед яких кредитні ставки і загальний стан економіки. Вихід із ЄС означатиме, що Британія не буде частиною Трансатлантичної угоди. Вона буде повинна вести свої власні переговори із США. Брекзит може позначитися, як позитивно: ця угода дозволить здешевшити американський імпорт і простимулювати британський експорт до США, збільшивши його до рівня у 10 млрд фунтів на рік, так і негативно: угода дасть ще більше влади транснаціональним корпораціям, підірве систему громадських послуг, зруйнує стандарти харчової безпеки, і поставить під загрозу основні права.. Якщо країна залишиться у спільному ринку її громадяни збережуть і право на вільний рух, що означатиме безвізовий режим подорожей як для британців у ЄС, так і для громадян країн ЄС у Британії. Якщо ж уряд вирішить запровадити дозволи на роботу, як того вимагає UKIP, інші країни можуть вдатися до відповідних рохів у відповідь, що означатиме, що британці муситимуть отримувати візи для роботи у країнах ЄС. Велика суперечка Великобританії відбулася між Данією та Францією, через порушення угоди про рибацтво в британських водах. [5]

Значні зміни відбуваються у бізнесі, адже ускладнився рух грошей, людей і товарів по всьому світу. Наразі невідомо чи брекзит принесе економічну свободу чи прирече країну на економічну руїну. Але понад 60% виборців у Британії вважають, що Brexit відбувся гірше, ніж вони очікували.[6]

Література:

1. Malova Olga. Brexit the arguments at a glance . URL : <http://ua.euronews.com/2016/05/12/brexit-the-arguments-at-a-glance>.
2. Яковюк І.В. Brexit: Причини і наслідки британського референдуму URL : <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/11247>.
3. Вихід Великої Британії з ЄС URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Вихід_Великої_Британії_з_Європейського_союзу.
4. News/BBCNEWS URL : https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/06/160621_uk_eu_referendum_az.
5. The Guardian: Суперечка риболовства URL : <https://www.pravda.com.ua/news/2021/10/29/7312051/>.
6. Опитування британців щодо брекзиту. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/12/26/7132032/>.

